

RAPORT Z DIAGNOZY SPORTU W WOJEWÓDZTWIE WARMIŃSKO-MAZURSKIM

CENTRUM WYZWAŃ SPOŁECZNYCH UNIwersYTETU WARSZAWSKIEGO
ALEKSANDRA GOŁDYS I MARIA SZYMBORSKA

WSPARCIE MERYTORYCZNE
PROF. UW DR HAB. ANNA GIZA-POLESZCZUK
DR RENATA WŁOCH
MARIA ROGACZEWSKA

ANALIZY STATYSTYCZNE
ŁUKASZ DALECKI
MARCIN PODZIEMSKI

SPIS TREŚCI

I. WSTĘP	4
II. METODOLOGIA.....	8
II.1. PROBLEMATYCZNE DANE	10
III. KONTEKST I CHARAKTERYSTYKA OBSZARU SPORTU.....	12
III.1. CHARAKTERYSTYKA WOJEWÓDZTWA	12
III.2. WIELU AKTORÓW/WIELE ZALEŻNOŚCI	17
III.3. MOŻLIWOŚCI DZIAŁANIA	
III.4. SYNERGIA ZE STRATEGIĄ ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO MAZURSKIEGO DO ROKU 2025.....	24
IV. SPORT POWSZECHNY.....	27
IV.1. NIEOSTRA GRANICA – DEFINICJE.....	27
IV.2. SAMORZĄD LOKALNY.....	29
IV.2.1. DZIAŁANIA SAMORZĄDÓW LOKALNYCH	31
IV.2.2. UKRYTE KOSZTY	34
IV.2.3. GŁÓWNA ROLA: SZKOŁA.....	34
IV.2.4. DOTACJE – (PO)DZIELENIE ŚRODKÓW	38
IV.2.5. INFRASTRUKTURA SPORTOWA	41
IV.2.6. KIERUNKI POLITYKI.....	49
IV.2.7. KLUCZOWE WNIOSKI.....	51
IV. 3. INNE CZYNNIKI/INNI AKTORZY.....	52
IV.3.1. ROLA TURNIEJÓW AMATORSKICH: PROMOCJA SPORTU	53
V. UPOWSZECHNIANIE SPORTU W RÓŻNYCH ŚRODOWISKACH.....	54
V.1. SPORT NIEPEŁNOSPRAWNYCH	54
V.1.1. KLUBY.....	59
V.1.2. SUKCESY.....	59
V.1.3. INFRASTRUKTURA SPORTOWA.....	60
V.1.4. KLUCZOWE WNIOSKI.....	61
V.1.5. REKOMENDACJE	62
V.2. SPORT W ŚRODOWISKU WIEJSKIM I MAŁYCH MIAST - WARMIŃSKO-MAZURSKIE ZRZESZENIE LUDOWE ZESPOŁY SPORTOWE	63
V.2.1. CELE	63
V.2.2. WM LZS A INNE ZRZESZENIA WOJEWÓDZKIE.....	66
V.2.3. FINANSOWANIE ZE STRONY URZĘDU MARSZAŁKOWSKIEGO.....	68
V.2.4. KLUCZOWE WNIOSKI.....	71
V.2.5. REKOMENDACJE	72
V.3. SPORT W ŚRODOWISKU SZKOLNYM - WARMIŃSKO-MAZURSKI SZKOLNY ZWIĄZEK SPORTOWY	73
V.3.1. WNIOSKI Z WYWIADÓW I BADAŃ TERENOWYCH.....	80
V.3.2. REKOMENDACJE	84

V.4. SPORT W ŚRODOWISKU AKADEMICKIM - ORGANIZACJA ŚRODOWISKOWA AKADEMICKIEGO ZWIĄZKU SPORTOWEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO ...	85
VI. SPORT WYCZYNOWY	87
VI.1. NIEOSTRA GRANICA	87
VI.1.1. ROZRÓŻNIENIE PRZEZ CELE	88
VI.1.2. SKOMPLIKOWANE ZALEŻNOŚCI	89
VI.2. W ROLI GŁÓWNEJ – KLUB SPORTOWY	90
VI.3. WOJEWÓDZKIE ORGANIZACJE SPORTOWE	94
VI.3.1. WARMIŃSKO – MAZURSKA FEDERACJA SPORTU	94
VI.3.2. PERSPEKTYWA OKRĘGOWYCH ZWIĄZKÓW SPORTOWYCH	101
VI.3.3. UWARUNKOWANIA A PRZYSZŁOŚĆ WMFS	102
VI.3.4. REKOMENDACJE	104
VI.3.5. WARMIŃSKO – MAZURSKIE ZRZESZENIE LUDOWE ZESPOŁY SPORTOWE	105
VI.3.6. ROLA SZKÓŁ WYŻSZYCH	107
VI.3.7. WSPARCIE SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA DLA SPORTU WYCZYNOWEGO	108
VI.4. WYZWANIA STOJĄCE PRZED SPORTEM WYCZYNOWYM	110
VII. SAMORZĄD WOJEWÓDZTWA	112
VII.1. FINANSOWE I ORGANIZACYJNE NARZĘDZIA WSPARCIA	113
VII.2. WSPÓŁPRACA SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA Z ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI PROWADZĄCYMI DZIAŁALNOŚĆ Z ZAKRESU SPORTU	116
VII.3. POPULARYZACJA I PROMOCJA SPORTU ORAZ PROMOCJA REGIONU PRZEZ SPORT W ZADANIACH SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA	118
VII.4. WYDARZENIA, ZAWODY I IMPREZY SPORTOWE	119
VII.5. REKOMENDACJE	123
VIII. PODSUMOWANIE	124

I. WSTĘP

Niniejszy raport został stworzony przez socjologów z Projektu Społecznego Uniwersytetu Warszawskiego na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Poniższa diagnoza jest próbą uchwycenia najważniejszych zjawisk i zależności obecnych w sportowym świecie województwa. Z założenia jest to dokument, którego główny cel stanowi zainicjowanie dyskusji o redefinicji działań w obszarze sportu. Raport ma ułatwić zobaczenie mechanizmów, które organizują sport i otworzyć nowe perspektywy w myśleniu o jego potencjale i funkcjach społecznych. Wnioski z przeprowadzonych badań i rekomendacje są umieszczone bezpośrednio w tekście, przy czym najważniejsze z nich zebrane zostały w oddzielnym dokumencie streszczenia (executive summary).

Tworzenie diagnozy sytuacji sportu w województwie to nie tylko próba jej oceny, ale także próba jej zestawienia z obecnie prowadzoną w kraju i na świecie polityką pro-sportową w kontekście roli sportu w życiu społeczeństw. Inspirację dla przeprowadzonych prac stanowiły także doświadczenia wynikające z kilku wcześniejszych podejmowanych lub wspieranych przez Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego inicjatyw takich jak:

- 1) projektu systemowego pn. „Rozwój kompetencji kluczowych poprzez sport” kierowanego do uczniów z grupy o utrudnionym dostępie do edukacji, poprzez połączenie różnorodnych zajęć;
- 2) międzynarodowego projektu dotyczącego wolontariatu sportowego;
- 3) realizacja projektu sportowo-promocyjnego skierowanego do seniorów – Warmia Mazury Senior Games 2012;

Kontakt z zagranicznymi partnerami i obserwacje ciekawych pomysłów, które pojawiały się w gminach sprawiły, że kierownictwo Urzędu Marszałkowskiego doceniło znaczenie poszukiwania nowych sposobów myślenia i działania w sporcie. Dodatkowym bodźcem było uczestnictwo w pracach nad Strategią Rozwoju Społeczno-Gospodarczego do roku 2025¹, która odważnie formułuje kluczowe wyzwania dla wszystkich obszarów i pokazuje, że bez nowych powiązań, pomysłów, bez kreatywnego korzystania z zasobów regionu, skazany on będzie na pogłębiające się wyludnienie i inwestycyjny marazm. Tymczasem **organizacje sportowe i sport w ogólności mogą odegrać niemałą rolę w poszukiwaniu kreatywnych, nieoczywistych rozwiązań dla wielu problemów społecznych i gospodarczych.**

Projekt okładki: Michał Bogucki

¹ Dokument do pobrania ze strony: <http://strategia2025.warmia.mazury.pl/artykuly/72/strategia-2025.html>

Rozpoczęcie procesu diagnozy wpisuje się jednocześnie w całościowe ujęcie zagadnień sportu podjęte przez Komisję Europejską w Białej Księdze na temat Sportu². Dokument Białej Księgi na temat Sportu jest pierwszym tego typu w dziejach kontynentu – podkreśla wielofunkcyjność i bogactwo oddziaływań sportu. Przedstawia szereg kluczowych obszarów, w których potrzebne są zmiany lub nowe działania.

1. Jednym z ważniejszych punktów Białej Księgi jest **tworzenie polityk sportowych opartych na danych**. Priorytetem jest w niej zrewidowanie sposobu ewidencjonowania różnych aspektów sportu, co pozwala nie tylko lepiej projektować działania, ale też uwiarygadnia sport i jego znaczenie dla celów społecznych i gospodarczych. W niniejszym raporcie wielokrotnie wskazuje się na potrzebę innowacji w zbieraniu danych o działalności klubów, organizacji sportowych oraz instytucji parasolowych i samych obywateli.
2. Biała Księga nie tylko podkreśla kluczowe znaczenie sportu dla profilaktyki zdrowotnej, ale **stawia przed sportem cele w zakresie: edukacji przez całe życie, aktywności obywatelskiej** (a przede wszystkim pobudzenia działalności wolontarystycznej), **integracji społecznej** (integrowanie mniejszości religijnych, etnicznych, osób niepełnosprawnych, a także osób z mniej uprzywilejowanych środowisk), **zrównoważonego rozwoju, walki z rasizmem i przemocą**.
3. Niezwykle ważne w dokumencie jest **pokazanie sportu jako elementu gospodarki** – przestrzeni tworzenia miejsc pracy i sposobu na ożywianie gospodarcze terenów słabiej rozwiniętych. Postuluje się przy tym zarówno tworzenie elementów ekonomii społecznej w działaniach organizacji sportowych, jak również pobudzanie komercyjnej roli sportu.
4. Biała Księga dobrze rozpoznaje nowe elementy kontekstu, w którym funkcjonuje współczesny sport – zwiększające się znaczenie samoorganizacji obywateli, znaczenie dyscyplin indywidualnych, coraz większą liczbę działających komercyjnie klubów – dlatego **wskazuje na potrzebę zredefiniowania sposobów zarządzania i organizowania sportu na każdym poziomie**. Wykorzystując istniejące ciała sportowe (kluby, stowarzyszenia, federacje, ligi etc.), ale ze świadomością niezbędnych zmian w sposobie ich funkcjonowania.

² Biała Księga Sportu została stworzona w wyniku szerokich konsultacji z ekspertami z dziedziny sportu z całej Europy. Dokument został przyjęty przez Komisję Europejską w lipcu 2007 roku – zawiera plan działań, w którym szczególnie podkreśla się społeczne i gospodarcze znaczenie sportu. Pełna wersja dokumentu dostępna jest na stronie: <http://ec.europa.eu/sport> .

5. Ze względu na społeczne i gospodarcze znaczenie sportu dla społeczeństw Europy Komisja przyznaje, że w zapewnianiu dostępu dla wszystkich **niezbędne jest zaangażowanie władz publicznych**. Finansowa samowystarczalność organizacji sportowych jest możliwa dopiero przy pewnym poziomie osiągnięć sportowych zawodników. Biała Księga postuluje szukanie i dzielenie się rozwiązaniami, które umożliwiają trwałe i zrównoważone finansowanie klubów sportowych, których działania są skierowane do szerokiego grona amatorów.

Wszystkie te obszary i kierunki zarysowane przez Białą Księgę na temat Sportu pojawiają się w sposobie tworzenia diagnozy w województwie warmińsko-mazurskim. Raport, który przedstawiamy, opiera się na założeniu, że wszelkie plany powinny być tworzone w oparciu o jak najszerszy obraz **rzeczywistości sportowej w województwie**. Dlatego **staraliśmy się przedstawić w nim główne zasoby, aktorów i pola zależności między nimi**. Poszukiwaliśmy odpowiedzi na pytania, jak wygląda sytuacja powszechnego dostępu do sportu; jaki potencjał tkwi w poszczególnych dyscyplinach oraz jaka jest kondycja organizacji i instytucji, które zajmują się sportem.

Sama idea procesu diagnozy i planowania działań zawiera w sobie element uwypuklenia różnorodności perspektyw i złożoności obszaru sportu, zarówno jeśli chodzi o sposób funkcjonowania, istniejące relacje, jak i występujące oddziaływania. **Niniejsza diagnoza została stworzona na podstawie dokumentów (czyli źródeł zapośredniczonych) oraz przez osoby z zewnątrz, dlatego dopiero po włączeniu do jego komentowania i przetwarzania lokalnych aktorów mamy szansę przedyskutować nowe (lub zmodyfikowane) sposoby działania**. Tym samym opierając tworzenie diagnozy na wywiadach i analizach przypadków oraz rozpoczynając proces partycypacyjny wpisujemy się w postulat pogłębionego dialogu z organizacjami sportowymi – co jest fundamentalnym założeniem kreowania polityk zawartym w dokumencie Białej Księgi.

DEFINICJA

Sport w podejmowanym badaniu jest rozumiany zgodnie z zapisami ustawy o sporcie jako:

- wszelkie formy aktywności fizycznej, które poprzez uczestnictwo doraźne lub zorganizowane wpływają na wypracowanie lub poprawę kondycji fizycznej lub psychicznej oraz rozwój stosunków społecznych (sport powszechny),
- osiągnięcie wyników sportowych na wszelkich poziomach (sport wyczynowy).

Ważne!

Raport i badanie zostały zlecone przez Samorząd Województwa – to z poziomu tej instytucji będą tworzone rekomendacje i to możliwości ustawowe samorządów terytorialnych będą wyznaczać sugerowane działania. Sytuacja sportu w danym regionie (czy danej gminie) zawsze jest wypadkową działań wielu instytucji i organizacji, sytuacji demograficznej, warunków przestrzennych, kultury i historii sportowej.

Skomplikowanie zależności między instytucjami wymaga dotarcia do mechanizmów, które kształtują sytuację sportu w konkretnym kontekście. Dodatkowym wyzwaniem jest nieostrość granic między sportem powszechnym i wyczynowym oraz dominacja kategorii sportu dzieci i młodzieży, który stanowi przekrojowy obszar obydwu typów sportu. Ponadto, raportowanie sytuacji w sporcie przez różne instytucje, które niejednokrotnie odmiennie definiują te same pojęcia i działania, utrudnia konsolidację danych i budowanie pełnego obrazu sytuacji. W języku dokumentów znajduje się wiele nie do końca konkretnych sformułowań, którym brakuje jasnych wskaźników: czym jest upowszechnienie kultury fizycznej? czym jest organizacja szkoleń i treningów? o jakich częstotliwościach działań mówimy? jak mierzyć popularność dyscyplin?

Raport ma również za zadanie zwracać uwagę na problemy związane z metodologią zbierania danych, z definiowaniem pojęć, z rozumieniem mechanizmów, z nieoczywistymi zależnościami.

II. METODOLOGIA

Najważniejszym założeniem zastosowanej metodologii było przekonanie, że wiedza o tym, jak wygląda sytuacja sportu w województwie, jest ulokowana w ludziach, którzy na co dzień pracują w tym obszarze. Ograniczenie ich perspektywy stanowi jednak brak dystansu i zestandaryzowany sposób monitorowania czy też ewidencjonowania własnych działań.

W połączeniu z celem, jakim jest zrozumienie mechanizmów kierujących badanym obszarem, najbardziej uzasadnioną metodą badań wydała się metoda jakościowa, obejmująca wywiady pogłębione, analizę studiów przypadku, warsztaty i wywiady grupowe oraz diady (wywiady z dwoma respondentami jednocześnie). Drugim ważnym źródłem informacji była dokumentacja przekazana przez pracowników Departamentu Sportu oraz urzędników samorządów badanych lokalizacji.

Rys. 1. Metody zbierania danych

Z perspektywy diagnozy, ale też przykładem dobrej praktyki działań Departamentu, niezwykle cennym dokumentem jest zestawienie wyników ankiet, w których gminy województwa poproszono o podsumowanie działań w obszarze sportu. W ankietach pytano o podejmowane działania w obszarze sportu dzieci i młodzieży, sportu powszechnego i wyczynowego. Proszono o opisanie modelu zarządzania infrastrukturą, jednostek organizacyjnych oraz przykładów powiązań działań sportowych z działaniami społecznymi z innych obszarów. Zbieranie danych z poziomu gmin przez Urzędy Marszałkowskie jest znakomitym uzupełnieniem niepełnej statystyki publicznej – poza tym, dzięki bezpośredniemu kontaktowi, można dopytywać o kwestie bardziej złożone czy specyficzne dla regionu.

Ankieta pierwszy raz była dystrybuowana w 2011 roku (odpowiedziało na nią wtedy około 70 samorządów), kolejny rok przyniósł zwrot na poziomie ponad 100 lokalizacji (często jednak odpowiedzi były niekompletne). Mimo braków odpowiedzi stanowią jednak znakomity materiał, który może bardzo pomóc w cyklicznym zbieraniu danych i zestawianiu wyników – co pozwoli na bieżąco „śledzić” kurs lokalnej polityki sportowej i jej efektywność. **Warto jednak zastanowić się nad sposobami bardziej efektywnego zbierania danych, jak również nad modyfikacją narzędzia badawczego (w kierunku pogłębienia i precyzowania pytań, ich standaryzacji, ujednoczenia pojęć).**

*Poniżej zestawienie gmin, które w 2012 roku w całości uzupełniły ankietę dla Departamentu Sportu Urzędu Marszałkowskiego. **Pogrubieniem** zaznaczono te, które zostały wybrane do pogłębionych analiz, tzw. case study. Na ich podstawie sformułowano większość wniosków z badania. Dobierając gminy/miasta do badania, staraliśmy się dotrzeć do gmin różnej wielkości.*

Tab. 1. Lokalizacje wybrane do badania

L.P.	LICZBA MIESZKAŃCÓW	LICZBA GMIN	GMINA
1.	powyżej 100 000	2	Olsztyn M , Elbląg M,
2.	50 000–100 000	1	Ełk M ,
3.	20 000–50 000	10	Działdowo M, Giżycko M, Kętrzyn M, Ostróda M, Szczytno M, Morąg M, Bartoszyce M, Olecko M, Mrągowo M , Pisz M,
4.	10 000–20 000	21	Barczewo M, Dobrze Miasto M, Korsze M, Lidzbark Warmiński M, Nowe Miasto Lubawskie M, Nidzica M, Mikołajki M i W, Pasłęk M, Pieniężno M, Reszel M , Bartoszyce W, Biskupiec W , Dywity W, Ława W, Lubawa W , Szczytno W, Bartoszyce W, Lidzbark M i W, Orneta M , Biała Piska M, Ostróda W,

5.	5000– 10 000	36	Bisztynek M, Jeziorany, Kisielice M, Lubawa M, Miłomłyn M i W, Orzysz M, Ryn M., Sępapol M, Tolkmicko M, Zalewo M, Działdowo W, Dźwierzuty W, Elbląg W, Gietrzwałd W, Górowo Iławeckie W, Grodziczno W, Iłowo Osada W, Kalinowo M i W, Kozłowo W, Kurzętnik W, Lidzbark Warmiński W, Małdyty W, Mrągowo W, Nowe Miasto Lubawskie W, Płońska W, Prostki W, Purda W, Rybno W, Świętajno W (pow. szczycieński), Wielbark W, Gronowo Elbląskie W, Giżycko W, Kętrzyn W, Pasym W, Bisztynek M, Piecki
6.	poniżej 5000	20	Banie Mazurskie W, Burdy W, Dąbrówno W, Godkowo W, Janowiec Kościelny W, Lelkowo W, Janowo W, Jedwabno W, Kiwity W, Kolno W, Markusy W, Płoskinia W, Sorkwity W, Srokowo W, Stare Juchy W, Świętki W, Wilczęta W, Dubeninki W, Pozezdrze W, Kruklanki W, Frombork M i W, Rozogi

II.1. PROBLEMATYCZNE DANE

Sposób zbierania danych to jedno z największych wyzwań, przed jakimi stoi sektor sportowy. Tabelaiczne zestawienia związków i klubów często są nieczytelne, nie jest też jasne, jak wyniki punktowe przekładają się na rzeczywisty sposób działania czy efektywność zrealizowanego zadania (imprezy, zajęć). Można powiedzieć, że sposób sprawozdawania w przypadku sportu wyczynowego jest skomplikowany³ i autoreferencyjny (odnosi się sam do siebie, ale nie ma punktów odniesienia na zewnątrz). Natomiast w sporcie powszechnym sprawozdawczości nie ma w ogóle lub pozostaje ona ułomna. Na przykład brakuje szacunków z poziomu gmin, ile osób amatorsko korzysta z oferty klubów i/lub z infrastruktury sportowej, co uniemożliwia określenie stopnia upowszechnienia sportu, a w dalszej konsekwencji – planowanie działań. Sposób zbierania danych – jego logika i kierunek – wynikają z jasności celów w danym obszarze. Problemy danych w sporcie są emanacją braku jasnych kryteriów oceny systemu sportowego. W dokumentach sprawozdawczych w sporcie widać brak uzgodnień na temat tego, co musimy wiedzieć i mierzyć, by móc ocenić rzeczywistą sytuację.

³ Np. tabele zawarte w wydawanych przez MSiP podsumowaniach rocznych Systemu Sportu Młodzieżowego nie dają porównania trendów z kolejnych lat.

Tab. 2. Charakterystyka działań badawczych – narzędzie badawcze; lokalizacja i/lub respondenci; charakterystyka działań badawczych

CASE STUDY

Olsztyn; Ełk; Mrągowo; Reszel; Biskupiec; Orneta; Lubawa (wieś); Orzysz; Kurzętnik; Piecki; Sorkwity; Rozogi

W każdej lokalizacji zrobiono co najmniej dwa wywiady, w tym zawsze z przedstawicielem lokalnego samorządu.

Razem: 30 wywiadów pogłębionych (w tym wywiady telefoniczne tzw. CATI)

WYWIADY INDYWIDUALNE

(zarówno bezpośrednie, jak i telefoniczne – tzw. CATI)

Pracownicy Departamentu Sportu (4); Pracownicy innych Departamentów Urzędu Marszałkowskiego (2); Przedstawiciele Warmińsko-Mazurskiej Federacji Sportowej(2); Przedstawiciele Warmińsko-Mazurskiego Szkolnego Związku Sportowego(2); Przedstawiciele Warmińsko -Mazurskiego Zrzeszenia Ludowe Zespoły Sportowe (2); Przedsiębiorcy z branży sportowej oraz turystycznej (3); Odbiorcy działań/uczestnicy zajęć sportowych(12); Przedstawiciele Związków Sportowych(6)

łącznie: 31 wywiadów

WARSZTATY

warsztaty z pracownikami Urzędu Marszałkowskiego (3);warsztaty z przedstawicielami jednej z gmin (2)

W sumie około 40 uczestników

DESK RESEARCH

(analiza dokumentów i danych zastanych)

Około 400 stron dokumentów, zestawienie kilkunastu raportów i statystyk publicznych, analiza danych z ankiet z prawie 100 gmin województwa

łącznie: 70 osób związanych z działaniami sportowymi/polityką w obszarze sportu z obszaru województwa

III. KONTEKST I CHARAKTERYSTYKA OBSZARU SPORTU

III.1. CHARAKTERYSTYKA WOJEWÓDZTWA

Województwo warmińsko-mazurskie zajmuje powierzchnię 24173,47 km² i jest czwartym co do wielkości województwem Polski. Jednocześnie 1450 700⁴ mieszkańców ustanawia ten region dopiero na 12. pozycji w kraju i przekłada się na średnią gęstość zaludnienia na poziomie 60 osób na km². Obok województwa podlaskiego stanowi to najmniejszą gęstość zaludnienia w Polsce. Na terenie województwa znajduje się 19 powiatów i dwa miasta na prawach powiatu; 116 gmin, w tym 16 miejskich, 67 wiejskich i 33 miejsko-wiejskie.

Obszar Warmii i Mazur charakteryzuje się kilkoma szczególnymi cechami, ważnymi z punktu widzenia potencjału sportu. Po pierwsze, rozwój gospodarczy województwa silnie wiąże się z uwarunkowaniami wynikającymi ze środowiska przyrodniczego. O jego specyfice geograficznej świadczy fakt, że łącznie obszary chronione zajmują 1126155,3 ha co stanowi 46,6% województwa⁵; 31,4% powierzchni zajmują lasy, a 5,7 % znajduje się pod wodą (w tym wodą morską).⁶ Skutkuje to znaczącą rolą gospodarczą turystyki, w tym **turystyki związanej ze sportem i aktywnością ruchową** (w szczególności sportami wodnymi). Wiele gmin należy pod względem rozwoju funkcji turystycznej do najlepszych w Polsce. Trzeba podkreślić, że światowe trendy w coraz większym stopniu kreują popyt na aktywną, prozdrowotną ofertę, w tym różnego rodzaju sportowe produkty turystyczne. Z tego punktu widzenia w województwie wciąż pozostaje wiele do zrobienia: pod względem dostępności obiektów sportowych zajmuje ono 13. miejsce w kraju⁷. Dalszy rozwój zróżnicowanej bazy hotelowej oraz infrastruktury aktywnego wypoczynku (np. ścieżek rowerowych) w połączeniu ze zmianą sposobu działania organizacji społecznych może mieć ważne konsekwencje dla gospodarki zarówno w wymiarze zatrudnienia, jak innowacyjności.

Po drugie, mimo dochodów relatywnie mniejszych niż w innych województwach (i słabszego poziomu wykształcenia mieszkańców)⁸, **odsetek mieszkańców podejmujących jakąś formę aktywności ruchowej jest stosunkowo wysoki** (6. miejsce w kraju). Wskazuje to na istnienie czynników sprzyjających aktywności fizycznej, na których można oprzeć strategię rozwoju sportu powszechnego. Wydaje się, że takimi czynnikami – poza wysokim udziałem ludzi młodych w strukturze wiekowej populacji województwa – może być relatywnie duża liczba

⁴ Rocznik statystyczny województw 2013

⁵ GUS Ochrona Środowiska 2011, kierujący zespołem Dariusz Bochenek, Warszawa s. 281, ISSN 0867-3217.

⁶ Strategia rozwoju Społeczno- Gospodarczego do roku 2025. Dostępna tutaj: <http://strategia2025.warmia.mazury.pl/artykuly/72/strategia-2025.html>.

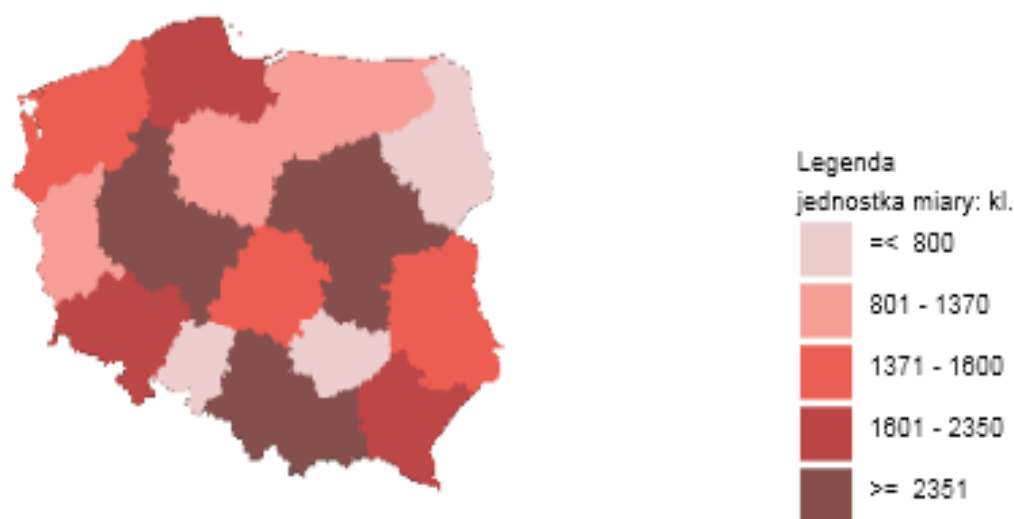
⁷ Wszystkie następane dane w tekście z tego podrozdziału pochodzą ze Strategii rozwoju Społeczno- Gospodarczego do roku 2025. Natomiast wykresy pochodzą ze statystyk publicznych i z wyników projektu „Wiem Jak Jest” realizowanego przez Instytut Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego.

⁸ Te dwie zmienne są uważane za najlepsze predyktory podejmowania aktywności fizycznej.

klubów sportowych oraz wielość pozainstytucjonalnych działań lokalnych związanych ze sportem (prawdopodobnie wynikające z zaangażowania w sprawy lokalne i zadowolenia z własnej okolicy). Naszym zdaniem wszystko to świadczy o potencjale kapitału społecznego mieszkańców województwa, mimo alarmistycznych danych, gdy kryterium szacowania poziomu jest inne⁹.

Po trzecie, Warmia i Mazury są regionem o **dużej gęstości organizacji pozarządowych** (liczba organizacji przypadających na 10 000 mieszkańców należy do najwyższych w Polsce), spośród których znaczącą część stanowią właśnie **organizacje sportowe**. (Patrz rys. 2 i rys. 3)

Rys. 2. Liczba klubów sportowych w województwach 2012

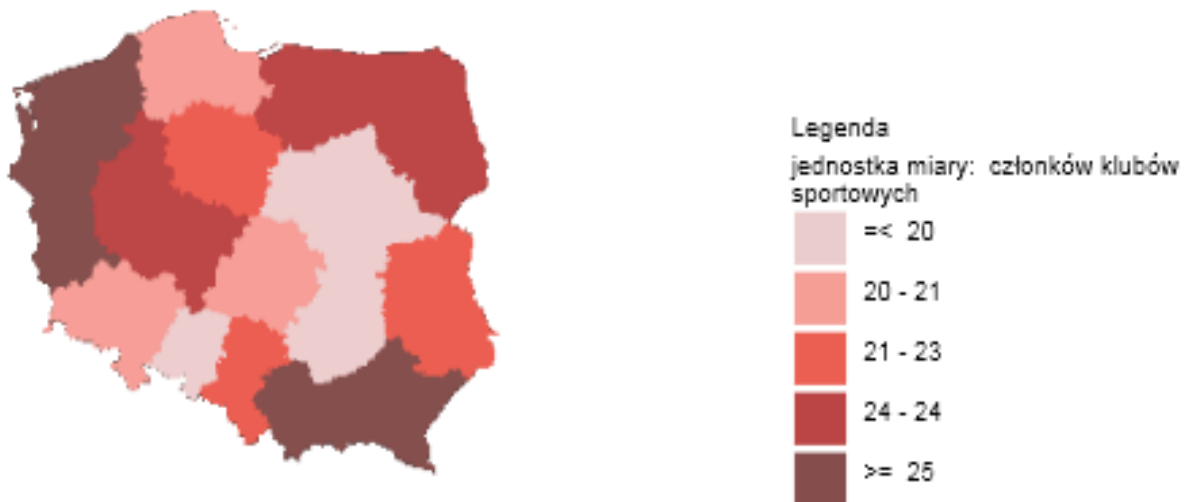

Źródło: *Moja Polis*, http://www.mojapolis.pl/web/guest/factmine/-/map/31523?p_r_p_955374479_paramSetId=null

Z danych zgromadzonych przez Urząd Marszałkowski wynika, że organizacje sportowe w większości działają w oparciu o wolontariacką pracę trenerów i działaczy, a ich kondycja finansowa jest słaba. Podobnie jak cały trzeci sektor, organizacje sportowe są rozproszone i rzadko – poza współtworzeniem „pionowych” struktur w postaci związków sportowych – wchodzi w sieci współpracy z otoczeniem. Warto w tym kontekście zwrócić uwagę na potencjał, jaki reprezentuje sektor sportowy w aspekcie zatrudnienia i przedsiębiorczości oraz tworzenia pomostowego kapitału społecznego.

⁹ Często stosuje się jako miarę kapitału społecznego – przynależność do organizacji i procent mieszkańców, którzy biorą udział w wyborach.

Rys. 3. Członkowie klubów sportowych na 1000 mieszkańców 2010

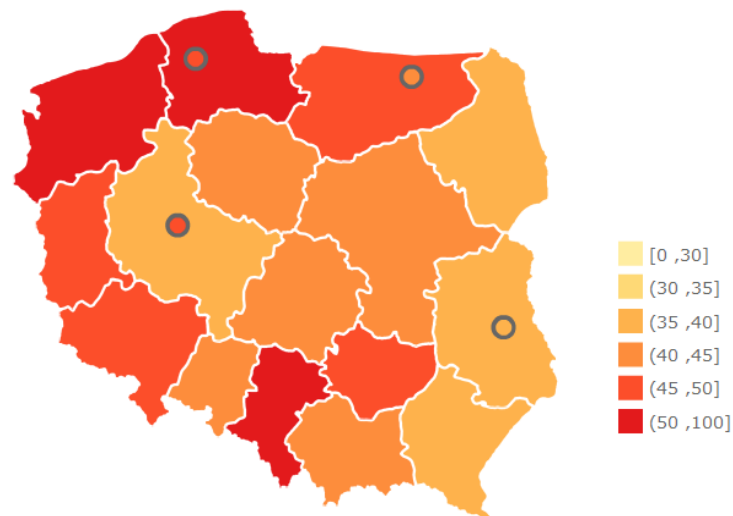

Źródło: Moja Polis, http://www.mojapolis.pl/web/guest/factmine/-/map/31511?p_r_p_-955374479_paramSetId=null

Dane wskazują bowiem, po czwarte, że województwo wypada słabo pod względem **przedsiębiorczości** rozumianej jako liczba i dynamika tworzenia jednostek gospodarczych. Organizacje sportowe mogłyby rozwijać działalność komercyjną, także nie dla zysku – czyli przekształcać się w przedsiębiorstwa społeczne, szczególnie biorąc pod uwagę fakt rosnącego zainteresowania turystów produktami sportowymi. To szczególnie istotne przy uwzględnieniu faktu, że Warmię i Mazury cechuje **wysoki poziom bezrobocia** i – co w dużej mierze z tym się wiąże – wskaźniki tak bezwzględnego, jak relatywnego **ubóstwa** (liczba osób korzystających z pomocy społecznej na 10 000 mieszkańców jest najwyższa w Polsce). Generowanie nowych miejsc pracy, nie tylko poprzez przyciąganie inwestorów i rozwój tradycyjnych przedsiębiorstw, lecz także w ramach ekonomii społecznej, jest dla regionu wyjątkowo ważnym wyzwaniem. Równie ważne wyzwanie to też przeciwdziałanie wiążącemu się z ubóstwem wykluczeniu społecznemu.

Warto zwrócić uwagę, że mieszkańcy Warmii i Mazur są związani ze swoją okolicą: interesują się sprawami lokalnymi (co widać na rys. 4) oraz mają dość wysokie zadowolenie z miejsca zamieszkania (rys. 5). Wszystko to mimo dających się obiektywnie wskazać deficytów (jak np. dostępność pracy, mierzona stosunkiem liczby ofert do liczby bezrobotnych).(Patrz rys. 4)

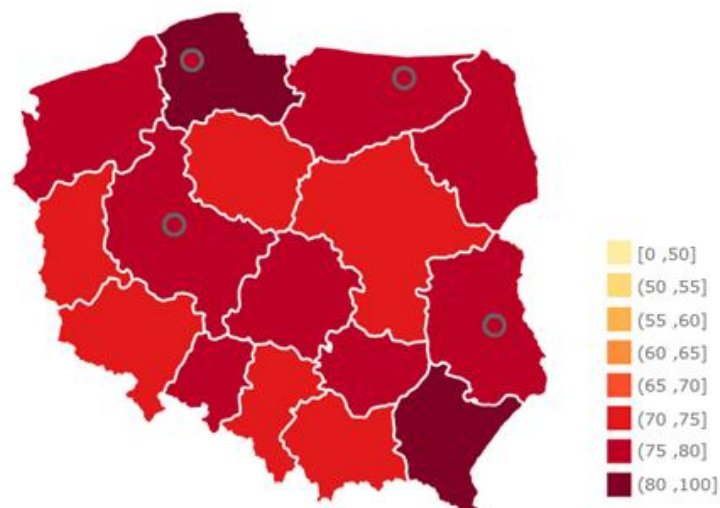
Rys. 4. Indeks zainteresowania sprawami lokalnymi*

**Indeks powstał w oparciu o kwestionariuszowy pomiar zainteresowania mieszkańców sprawami lokalnymi. Respondentowi zadawano serię sześciu pytań dotyczących tego, czy interesuje się daną kwestią. Indeks zainteresowania sprawami lokalnymi wyraża % spraw dotyczących najbliższej okolicy, którymi interesując się mieszkańcy.*

Co interesujące, mimo mało optymistycznych wskaźników dochodu, dostępu do pracy i poziomu życia, mieszkańcy województwa są zadowoleni z mieszkania w swojej okolicy: potrafią ją docenić, czują się bezpiecznie i mają dobry kontakt z sąsiadami. (Patrz rys. 5)

Rys. 5. Ocena okolicy*

**Procent podobieństwa do idealnej okolicy*

Źródło: Wiem Jak Jest, <http://www.wiemjakjest.pl/sondaze/prezentacja-wskaznikow/ocena-okolicy>

Oznacza to, że prawdziwym wyzwaniem dla regionu jest otwarcie lokalnych, zamkniętych sieci i kręgów, a potem stworzenie pomostów (kapitału pomostowego) między nimi tak, aby transfer wiedzy mógł się dokonywać oraz ujawniać korzyści z synergii działań. Wydaje się, że organizacje sportowe mają duży potencjał do tworzenia partnerstw i większych sieci współpracy, szczególnie na styku z biznesem turystycznym.

I wreszcie, „społeczeństwo Warmii i Mazur jest wciąż młode, aktywne i pozytywnie patrzy w przyszłość”.¹⁰ Stanowi to dobrą podstawę rozwoju sportu i aktywizacji społecznej.

WNIOSEK

Reasumując, województwo warmińsko-mazurskie jest regionem, w którym sport ma wyjątkowy potencjał rozwojowy, w wymiarze zarówno gospodarczym (związek z turystyką, generowanie zatrudnienia, ekonomia społeczna), jak i społecznym (aktywizacja, włączenie społeczne, tworzenie sieci). Rozwój sportu przynosi również wymierne efekty w wymiarze zdrowia publicznego i edukacji – co zwrótnie oddziałuje na gospodarkę i społeczeństwo.

¹⁰ Cytat ze Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego do roku 2025.

III.2. WIELU AKTORÓW/WIELE ZALEŻNOŚCI

Ważny element przeprowadzonej diagnozy stanowiły dwa warsztaty, przeprowadzone z pracownikami Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko Mazurskiego w pierwszym kwartale 2013 roku. Spotkania te pozwoliły badaczom i pracownikom Departamentu Sportu odpowiedzieć na kilka ważkich pytań, które mogą stanowić punkt wyjścia do namysłu nad dalszą strategią działania.

Punktem wyjścia dla uczestników warsztatów była próba znalezienia odpowiedzi na – pozornie banalne – pytanie, **dłaczego sport jest ważny**. Mimo, że pkt. 5 art. 68 Konstytucji RP stwierdza, iż „władze publiczne popierają rozwój kultury fizycznej, zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży”, zadania związane z rozwojem sportu nie są zadaniem obowiązkowymi jednostek samorządu terytorialnego. Dlatego chęć trwałego włączenia go w wachlarz podejmowanych przez samorząd działań wymaga określenia, dlaczego jest on istotny, jakie funkcje powinien spełniać i jakie efekty pozwalać osiągać.

Wszystkie działania, a co za tym idzie – fundusze Samorządu Województwa – powinny być podporządkowane tym wyznaczonym celom. To zadanie o tyle trudne, że sport stanowi dziedzinę, która na różnych płaszczyznach przenika się z wieloma innymi polami ludzkiego życia, więc automatycznie w sferze zarządzania łączy się z innymi obszarami.

Tab. 3. Funkcje sportu

FUNKCJE SPORTU			
ZDROWIE			
PROFILAKTYKA ZDROWOTNA		PODNOSZENIE KOMFORTU ŻYCIA	
WYCHOWANIE DZIECI I MŁODZIEŻY			
KSZTAŁTOWANIE CHARAKTERÓW	PROMOWANIE POSTAW PROSPOŁECZNYCH	DBAŁOŚĆ O BEZPIECZEŃSTWO	EDUKACJA
INTEGRACJA SPOŁECZEŃSTWA			
PRZECIWDZIAŁANIE WYKLUCZENIU SPOŁECZNEMU	BUDOWANIE WIĘZI MIĘDZY RÓŻNYMI GRUPAMI SPOŁECZNYMI	ŁĄCZENIE POKOLEŃ	BUDOWANIE WIĘZI Z MIEJSCEM ZAMIESZKANIA
BUDOWANIE MARKI REGIONU			
PODRZYMOWANIE TRADYCJI	ORGANIZACJA IMPREZ	TWORZENIE PRESTIŻU MIEJSCA	PROMOCJA REGIONU
PRZESTRZEŃ DO INNOWACJI			
INNOWACJE SPOŁECZNE	INNOWACJE W BIZNESIE	NOWE SPOSOBY PROWADZENIA POLITYKI SAMORZĄDOWEJ	PRZESTRZEŃ DO ZMIANY INDYWIDUALNYCH ZACHOWAŃ
NARZĘDZIE KOMUNIKACJI ZE SPOŁECZEŃSTWEM			
POWSZECHNY SPOSÓB SPĘDZANIA CZASU WOLNEGO			

Tab. 3. Powyższa lista została stworzona podczas ww. warsztatów. Najprawdopodobniej nie wyczerpuje wszystkich możliwych odpowiedzi na pytanie, dlaczego sport jest ważny, ale wyraźnie pokazuje, że – zwłaszcza na poziomie zarządzania – nie może być on traktowany w oderwaniu od innych sfer społecznego życia.

Świadomość tych głębokich zależności szeroko pojętego sportu z innymi dziedzinami powinna stanowić jeden z głównych czynników projektowania wszelkich działań zmierzających do promocji aktywności fizycznej. Dopiero pełne zmapowanie obszarów tych relacji pozwala wyodrębnić aktorów, z którymi należy podjąć współpracę. Nakreślenie takiej mapy pozwala zdać sobie sprawę z bogatego wachlarza możliwych działań, które w różnym zakresie powinny być podejmowane przez wszystkich związanych ze sportem aktorów. Skuteczne działanie wymaga, by wszyscy aktorzy – ci już obecni i ci, którzy mogą lub powinni być obecni na polu sportu – uwspólnili wiedzę i, przynajmniej w pewnym zakresie, kierunki swoich działań.

Dlatego drugim ważnym elementem warsztatów było stworzenie **mapy aktorów działających w obszarze sportu**, w tym aktorów z którymi bezpośrednio lub pośrednio współpracuje Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego (patrz tab.4). Ich działania i relacje mają istotny wpływ na obraz sportu w regionie. Programowanie rozwoju sportu w województwie powinno dotyczyć wszystkich tych partnerów, choć część z postulowanych zmian będzie w dużej mierze zależna od dobrej woli i chęci współpracy poszczególnych aktorów. Wpływ Samorządu Województwa m.in. na lokalne kluby sportowe lub lekcje WF-u w szkołach jest jedynie pośredni.

Tab. 4 „Aktorzy” sportu w województwie

AKTUALNI AKTORZY SPORTU W WOJEWÓDZTWIE			
RZĄD – MINISTERSTWO SPORTU I TURYSTYKI			
ORGANIZACJE POZARZĄDOWE O ZASIĘGU WOJEWÓDZKIM			
WARMIŃSKO – MAZURSKA FEDERACJA SPORTU	ORGANIZACJA ŚRODOWISKOWA AKADEMICKIEGO ZWIĄZKU SPORTOWEGO	WARMIŃSKO- MAZURSKIE ZRZESZENIE LUDOWYCH ZESPOŁÓW SPORTOWYCH	WARMIŃSKO – MAZURSKI SZKOLNY ZWIĄZEK SPORTOWY
OKRĘGOWE ZWIĄZKI SPORTOWE		KLUBY SPORTOWE, FUNDACJE I INNE ORGANIZACJE SPORTOWE	
SAMORZĄDY LOKALNE			
SZKOŁY, W TYM KLASY SPORTOWE	JEDNOSTKI ORGANIZACYJNE (OŚRODKI SPORTU)	SZKOŁY MISTRZOSTWA SPORTOWEGO	
UCZELNIE I SZKOŁY WYŻSZE			
ŚRODOWISKO BIZNESU			
FIRMY PROWADZĄCE DZIAŁALNOŚĆ SPORTOWĄ (np. klub fitness)	FIRMY PRODUKUJĄCE DLA SPORTU (np. stroje sportowe, filtry basenowe)	BIZNES WSPIERAJĄCY LUB MOGĄCY WSPIERAĆ LOKALNY SPORT	
INNE STOWARZYSZENIA			
ORGANIZACJE NIESPORTOWE, W KTÓRYCH OBECNY JEST ELEMENT AKTYWNOŚCI FIZYCZNEJ			
MIESZKAŃCY REGIONU			

Samorząd województwa ma określoną liczbę zadań i kompetencji, ale wiele celów w obszarze sportu jest i może być realizowanych na zasadzie współpracy między różnymi departamentami Urzędu Marszałkowskiego, między Urzędem a innymi podmiotami publicznymi, różnymi szczeblami samorządu terytorialnego, organizacjami pozarządowymi i biznesem. Wyzwania stojące przed sportem wymagają szerokiego spojrzenia i prawdopodobnie dodatkowego zacieśnienia więzi z instytucjami zajmującymi się edukacją zdrowiem publicznym, promocją regionu, pomocą społeczną czy podmiotami zagranicznymi.

Partnerzy Samorządu Województwa

Rząd – a w szczególności Ministerstwo Sportu i Turystyki

Obecnie (początek 2014) trwają w resorcie sportu prace nad nową strategią rozwoju sportu. Ma ona wyznaczyć cele i priorytety na najbliższe lata. Obserwując prace widać, że zdecydowanie wyraźniej w polityce państwa będą obecne obszary związane ze sportem powszechnym, szczególnie dzieci i młodzieży. Służą temu szczególnie nowe programy: Multi Sport, Mały Mistrz, WF z klasą, Akademia Animatora i Nauka Pływania. Wszystkie one niosą również w sobie potencjał zmian w sposobach funkcjonowania środowiska sportowego, bo ich realizacja wymaga nowych mechanizmów zarządzania, ścisłej współpracy organizacji sportowych i samorządów oraz szkół. Efekty oddziaływania programów na pewno będą widoczne z poziomu województw, bo zakłada się w nich funkcjonowanie tzw. operatów wojewódzkich, którzy koordynować będą realizacje w regionach.

Bardzo ważną rolą Ministerstwa jest wspieranie rozbudowy infrastruktury sportowej w całym kraju. W 2014 roku będą na to przeznaczone środki z Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej - finansowany ze środków budżetu państwa program „Moje Boisko - Orlik 2012” został właśnie zakończony. W obszarze infrastruktury mamy kilka programów:

1. rozwój inwestycji o szczególnym znaczeniu dla sportu (dedykowany dyscyplinom olimpijskim, rozwojowi bazy Centralnego Ośrodka Sportu, akademiom wychowania fizycznego, związkom sportowym oraz szkołom mistrzostwa sportowego),
2. „Inwestycje terenowe” ze środków FRKF – realizowane w ramach Wieloletnich Programów Rozwoju Bazy Sportowej (tutaj priorytetem są inwestycje w obiekty dedykowane sportowi powszechnemu),
3. program rozwoju inwestycji sportowych (przeznaczony na remonty istniejącej infrastruktury),
4. program rozwoju infrastruktury szkolnej (również realizowany w ramach Wieloletnich Programów Rozwoju Bazy Sportowej).

Realizacja planów inwestycyjnych opiera się na tworzonych w województwach planach, a organem wnioskującym o środki jest w przypadku większości wymienionych programów Urząd Marszałkowski.

Opisując współpracę między Urzędem Marszałkowskim a Ministerstwem Sportu i Turystyki warto przywołać program „Moje Boisko – Orlik 2012”, który był pod wieloma względami kamieniem milowym w myśleniu o mechanizmach finansowania i efektywności realizacji działań inwestycyjnych. Wyposażył większość gmin w wielofunkcyjne obiekty i został uzupełniony niezwykle istotnym programem wspierania Animatorów. Dbłość o dziedzictwo tego programu jest kluczowym zasobem w rozwijaniu koncepcji sportu powszechnego w jego nowoczesnym modelu – skupieniu na grupach sportowo wykluczanych, sporcie w społecznościach lokalnych, budowania lokalnych koalicji na rzecz umasowienia aktywności fizycznej.

Ministerstwo Sportu inicjuje realizację działań, wyznacza kierunki oraz współfinansuje wiele kluczowych dla województw programów i inwestycji, ale w relacji tej kluczowe wydaje się partnerskie dookreślanie sposobów ich realizacji. Większość operacyjnego instrumentarium jest w rękach samorządów i to ich doświadczenie oraz możliwości decydują o końcowym efekcie większości podejmowanych inicjatyw. Egzekucja tego postulatu będzie się z całą pewnością unaoczniać w najbliższym czasie – w trakcie wcielania w życie nowych rządowych projektów (wymienionych na początku tego podrozdziału).

Samorządy lokalne

Obraz sportu na poziomie gmin w województwie zostanie dokładniej opisany w dalszej części raportu. W tym miejscu zaznaczyć należy jedynie, że w polskim systemie prawnym nie istnieje stosunek podległości między poszczególnymi szczeblami samorządu terytorialnego. Każdy rodzaj współpracy opiera się na zasadzie dobrowolności. Od tej zasady częściowo odbiega sytuacja, w której województwo samorządowe jest dyspozytorem funduszy unijnych i/lub innych funduszy publicznych np. na rozwój infrastruktury sportowej. W tych wypadkach rola województwa polega na koordynowaniu procedur, kontroli legalności procesów i przestrzegania zasad obowiązujących w kontekście danego programu.

Z punktu widzenia pracy Samorządu Województwa współpraca z samorządami niższego szczebla jest kluczowa, bo to gminy i powiaty mają realny dostęp do wiedzy na temat życia mieszkańców i, co za tym idzie, sytuacji sportu w regionie. To gminy dysponują większością narzędzi potrzebnych do organizacji i promocji sportu, zwłaszcza powszechnego. Samorzady lokalne współpracują z klubami, zarządzają ośrodkami sportu, wspierają organizację i uczestnictwo swoich mieszkańców w imprezach sportowych i tworzą infrastrukturę sportowo-rekreacyjną. Są także organami prowadzącymi dla szkół, w których realizowane są zadania z zakresu sportu szkolnego, w których funkcjonują klasy sportowe czy klasy mistrzostwa sportowego. Jednostki te w większości posiadają coraz lepiej wyposażone obiekty sportowe – sale gimnastyczne, boiska szkolne czy lodowiska.

Zdecydowane działanie Samorządu Województwa w kierunku uruchomienia w regionie najnowszych programów Ministerstwa Sportu (Multisport, Mały Mistrz, Nauka Pływania) wskazuje, że po stronie Urzędu Marszałkowskiego istnieje wola do wprowadzania do szkół innowacyjnych rozwiązań. Działanie to wymaga jednak współpracy partnerów na różnych poziomach – przede wszystkim między samorządami gminnymi i samorządem województwa, ale również wewnątrz gmin powinna pojawić się współpraca lokalnych organizacji sportowych.

Efektywna praca Urzędu Marszałkowskiego w dużej mierze zależy od wiedzy, która może być zbierana na poziomie gmin i od prawidłowej hierarchizacji działań na ich poziomie. Drobnym, ale bardzo istotnym przykładem w tym zakresie jest częsta koncentracja starostów, wójtów, burmistrzów i prezydentów miast na wynikach sportowych i uzależnianie od nich wsparcia przekazywanego poszczególnym klubom i organizacjom sportowym. Przyjęcie modelu praktykowanego między innymi w Niemczech i we Francji, czyli uzależnienie wysokości wsparcia dla klubów od ilości ich członków regularnie płacących składki, czyli od wielkości i zasięgu swojej działalności, pozwoliłoby w znaczący sposób rozwinąć sport powszechny w regionie. **Z tego powodu wyraźną rekomendacją z warsztatów były: przekonanie o konieczności rozbudowy współpracy i wymiany wiedzy między różnymi poziomami samorządu oraz próba jasnego wyznaczenia celów działania poszczególnych poziomów.**

Organizacje pozarządowe o zasięgu wojewódzkim

Organizacje pozarządowe o zasięgu wojewódzkim, współpracujące z województwem od wielu lat to między innymi Warmińsko-Mazurska Federacja Sportu i okręgowe związki poszczególnych dyscyplin sportowych, Warmińsko-Mazurskie Zrzeszenie Ludowe Zespoły Sportowe, Warmińsko-Mazurski Szkolny Związek Sportowy, Organizacja Środowiskowa Akademickiego Związku Sportowego oraz organizacje działające na rzecz sportu osób niepełnosprawnych. Są to podmioty, w których działają doświadczeni działacze sportowi. Organizacje te są zwykle częściami większych struktur krajowych i niewątpliwie mają duże zasługi w rozwoju sportu w województwie. Jednak ograniczone źródła finansowania ich działalności, duże oczekiwania zmieniającego się społeczeństwa, konkurencja ze strony innych stowarzyszeń, organizacji działających w obszarze sportu i biznesu oraz konieczność racjonalizacji wydatków środków publicznych będą w najbliższym czasie powodem zmian w codziennym funkcjonowaniu tych podmiotów.

Z wywiadów przeprowadzonych z pracownikami Departamentu Sportu wynika, że organizacje te otrzymują dofinansowanie, w formie dotacji, głównie z dwóch źródeł: Samorządu Województwa oraz Ministerstwa Sportu i Turystyki. Każda z dotacji jest rozliczana oddzielnie, w rezultacie żaden z podmiotów publicznych (który zleca wykonanie zadania) nie ma pełnego obrazu wykorzystania przekazywanych środków i odpowiadających im działań. **Wysokość przyznawanych dotacji nie jest też w pełni uzależniona od wyników**

osiąganych w promowaniu sportu powszechnego, rozumianym jako budowaniu stałych nawyków aktywności fizycznej w różnych grupach społecznych. Mało jest projektów innowacyjnych, działań ukierunkowanych na systematyczne uczestniczenie w różnych formach aktywności sportowej mieszkańców regionu z wykorzystaniem powstającej nowoczesnej bazy sportowej. Do realizacji takich celów Samorząd Województwa, ale też i samorządy lokalne potrzebuje w pełni transparentnych, twórczych partnerów.

Uczelnie wyższe

Ważnym dla pola zarządzania sportem czynnikiem na poziomie województwa jest działalność uczelni wyższych. Samorząd Województwa wspiera zadanie upowszechniania i popularyzowania sportu w środowisku młodzieży akademickiej, przekazując środki na dofinansowanie organizacji międzyuczelnianego współzawodnictwa sportowego dla studentów wyższych uczelni województwa. Samorząd szczególnie ceni współpracę z Olsztyńską Szkołą Wyższą im. Józefa Rusieckiego kształcąca młodzież w dziedzinie kultury fizycznej, co stanowi ważny zasób kadrowy dla sportu w województwie. Jest to szkoła współpracująca ze środowiskiem sportowym całego województwa, wspierająca ważne, lokalnie zawody i wydarzenia sportowe, a przede wszystkim kształcąca specjalistów i kadry sportowe. Uczelnia podejmuje ważne i innowacyjne wątki dla obszaru sportu – m.in. sport osób niepełnosprawnych, nowoczesna diagnostyka w sporcie, badania wydolności organizmu – to wszystko narzędzia, którymi może wspierać lokalne środowisko sportowe. Z racji swojej ekspertyzy może być ważnym partnerem w realizacji nowych programów i pozyskiwania środków innych niż samorządowe.

Biznes

Środowisko biznesu rozwija się w województwie bardzo prężnie w postaci wielu firm, zwłaszcza turystycznych i żeglarskich. W regionie cyklicznie organizowane są znaczące wydarzenia sportowe – Puchar Świata w Siatkówce Piłkowej w Starych Jabłonkach czy Rajd Polski, będący edycją Mistrzostw Europy (w 2014 roku będzie eliminacją Mistrzostw Świata), podczas których Samorząd Województwa wykupuje usługi promocyjne. Dzięki takim działaniom budowana jest marka regionu. W biznesie obecnych jest wiele rozwiązań, które mogłyby wzmocnić sektor publiczny i pozarządowy. Promowanie tych koncepcji, jak np. Klubu Stu w Ostródzie¹¹, powinno być rolą władz regionalnych. Rozwijający się biznes sportowy jest jednak w stanie zapewnić udział w sporcie jedynie części mieszkańców, dlatego ważne, by samorządy koncentrowały swoje działania na tych, którzy nie są w stanie skorzystać z oferty biznesowej.

¹¹ Klub Stu jest swoistą siecią lokalnego biznesu zawiązaną wokół klubu sportowego Foto OLA Ostróda. W ramach przynależności do Klubu Stu można uczestniczyć w wydarzeniach o profilu biznesowym i towarzyskim, a składki członków wspierają uprawiającą piłkę siatkową młodzież. Takie rozwiązanie jest dobrą praktyką szczególnie w regionach, gdzie mniej jest dużych firm.

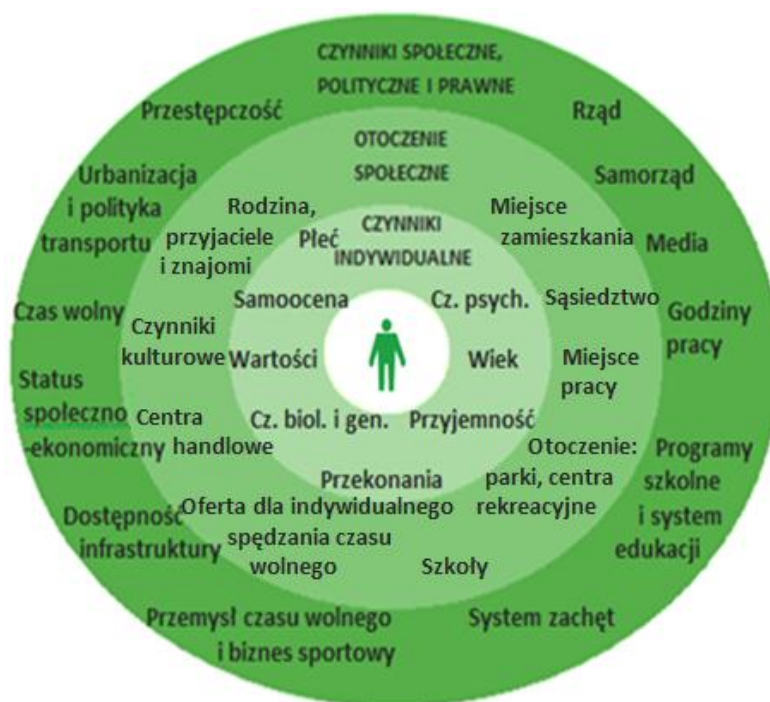
III.3. MOŻLIWOŚCI DZIAŁANIA

Przyjrzenie się podczas warsztatów i w toku dalszej diagnozy każdemu ze znajdujących się w polu sportu aktorów pozwoliło stwierdzić, że Samorząd Województwa powinien dążyć do bardzo jasnego określenia celów działań poszczególnych aktorów, które będą wspierane z poziomu województwa. Cele te muszą być na każdym poziomie szczegółowe i uzależnione od konkretnych wskaźników. Wydaje się też, że jeśli Samorząd Województwa chce doprowadzić do realnej zmiany sposobu widzenia i postrzegania sportu w regionie pola działań poszczególnych aktorów muszą zostać w znacznym stopniu rozszerzone.

Trudności w pozyskiwaniu wystarczających funduszy przez poszczególnych aktorów, często brak możliwości zaplanowania oczekiwanych środków przez samorządy różnego szczebla, wymagają dywersyfikacji zasobów i innowacyjnych działań, które i zwiększą niezależność finansową klubów, i przyciągną do szeroko pojętej aktywności fizycznej jak największe grupy uczestników. Wymaga to jednak rodzaju „koalicji na rzecz sportu” – uznania przez wszystkich aktorów, że jest on dla województwa ważnym sposobem budowy kapitału ludzkiego i społecznego. Wymaga zrozumienia przez wszystkich aktorów, że sport powszechny jest niezbędny dla prawidłowego funkcjonowania społeczności. I wreszcie wymaga dostosowania działań tak, by objąć nim bardzo różnorodne grupy docelowe: dzieci i młodzież różnej płci i w różnym wieku, osoby dorosłe, kobiety i mężczyźni pracujących lub nie, osoby starsze, osoby niepełnosprawne fizycznie i psychicznie, osoby, które są aktywne i osoby całkowicie nieaktywne fizycznie, wreszcie ludzi zagrożonych wykluczeniem społecznym.

W Europie i Ameryce Północnej w kręgu zainteresowań władz publicznych różnych szczebli coraz częściej leży dążenie do promocji minimalnej koniecznej dla zdrowia aktywności fizycznej. Dla osób dorosłych to około 30 min ruchu dziennie, dla dzieci – około 60 minut. W polskim systemie promocji sportu ten obszar jest jeszcze stosunkowo mało dostrzegalny. Tymczasem tak wyraźnie sprecyzowany cel skłania do jasnego określenia wszelkich przeszkód, które utrudniają jednostce podjęcie aktywności: od tych natury zdrowotnej i psychologicznej (np. niepełnosprawność, wstyd) poprzez otoczenie społeczne (brak wzorców, negatywne wzory zachowania) po przeszkody natury strukturalnej (brak obszarów zielonych, duża odległość między domem a podstawowymi usługami, skłaniająca do używania samochodu). **Działania na rzecz rozwoju sportu w województwie powinny doprowadzić do takiego szerokiego spojrzenia na sport przez wszystkich aktorów.** Poniższa grafika przedstawia czynniki, które wpływają na aktywność fizyczną jednostki.

Rys. 6. Czynniki wpływające na aktywność fizyczną jednostki

Źródło: Booth S.L., Sallis J. F., Ritenbaugh C., Hill J. O., Birch L. L., Frank L. D., et al., Environmental and societal factors affect food choice and physical activity: rationale, influences, and leverage points. Nutrition reviews, 2001, vol. 59, n°3 Pt 2: p. S21–39; discussion s. 57–65. Za: Promouvoir l'activité physique des jeunes. Élaborer et développer un projet de type Icaps Sous la direction de :Florence Rostan Chantal Simon Zékya Ulmer. Przekład własny.

III.4. SYNERGIA ZE STRATEGIĄ ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO MAZURSKIEGO DO ROKU 2025

Tab. 5. Sport a Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA W-M DO 2025 ROKU	PLANOWANE W STRATEGII DZIAŁANIA OPERACYJNE, RELEVANTNE DLA SPORTU
CEL STRATEGICZNY 1.	
WZROST KONKURENCYJNOŚCI GOSPODARKI	
Cele operacyjne	Działania operacyjne
<ul style="list-style-type: none"> wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój inteligentnych specjalizacji; 	“produktowe podejście do oferty turystycznej uwzględniające konieczności wydłużania sezonu turystycznego i poszukiwania różnorodnych oraz nowatorskich form turystyki i wypoczynku”;

	<p>“Infrastruktura powinna odpowiadać na m.in. pojawiające się zapotrzebowanie turystów i mieszkańców oraz wspierać tworzenie popytu na nowe i nowatorskie produkty, w tym turystyczne, przy jednoczesnym zachowaniu walorów przyrodniczych region”</p> <p>→ produkty sportowe w turystyce i wypoczynku; zwiększenie kontrybucji sportu i turystyki do woj. PKB (rachunek satelitarny)</p>
<ul style="list-style-type: none"> • wzrost liczby miejsc pracy 	<p>ekonomizacja organizacji pozarządowych, rozwój przedsiębiorczości społecznej</p> <p>→ ekonomizacja organizacji sportowych</p>
<p>CEL STRATEGICZNY 2.</p> <p>WZROST AKTYWNOŚCI SPOŁECZNEJ</p>	
Cele operacyjne	Działania operacyjne
<ul style="list-style-type: none"> • rozwój kapitału społecznego; 	<p>wspieranie tworzenia i funkcjonowania federacji, sieci współpracy w celu łączenia zasobów i podejmowania wspólnych działań w sektorze pozarządowym, “wzmacnianie potencjału organizacji pozarządowych poprzez tworzenie systemu wsparcia; ekonomizacja organizacji – rozwój przedsiębiorczości społecznej; rozwijanie kompetencji społecznych liderów i animatorów”</p> <p>→ profesjonalizacja sportowych organizacji i ich liderów, sieciowanie i partnerstwa</p>
<ul style="list-style-type: none"> • wzrost dostępności i jakości usług publicznych 	<p>wysoka jakość, a przede wszystkim powszechność usług publicznych również przyczynia się do wzrostu aktywności społecznej; społeczeństwo wyedukowane, zdrowe, korzystające z oferty kulturalnej i wypoczynkowej jest społeczeństwem aktywnym</p> <p>→ dostępność usług sportowych</p>
<p>CEL STRATEGICZNY 3.</p> <p>WZROST LICZBY I JAKOŚCI POWIĄZAŃ SIECIOWYCH</p>	
Cele operacyjne	Działania operacyjne
<ul style="list-style-type: none"> • doskonalenie administracji; 	<p>„administracja powinna rozwijać swoje funkcje „animatora” regionalnego i lokalnego, konieczne będzie wsparcie administracji w zakresie kreowania aktywności społeczności lokalnych, budowania partnerstw (miedzy samorządami,</p>

	<p>na linii samorząd – przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe) ... włączania obywateli w proces współdecydowania o rozwoju, a także współpracy jednostek samorządu terytorialnego”</p> <p>zwiększenie udziału organizacji pozarządowych w tworzeniu polityk publicznych i realizacji zadań publicznych oraz standaryzację zadań publicznych; wspieranie istniejących i tworzenie trójsektorowych partnerstw lokalnych</p> <p>→ włączenie sportowych organizacji w program animacji i współpracy</p>
<ul style="list-style-type: none"> intensyfikacja współpracy międzyregionalnej. 	<p>„istotne będą działania na rzecz wzrostu innowacyjności, transferu technologii, rozwoju turystyki”;</p> <p>“W szczególności z województwem podlaskim rysuje się istotne pole współpracy w zakresie [...] wspólnej promocji i budowania produktów turystycznych. Z kolei z województwem kujawsko-pomorskim rysują się szerokie możliwości współpracy m. in. w zakresie produkcji rolno-spożywczej, promocji i turystyki.”</p> <p>→ współpraca międzynarodowa i międzyregionalna w zakresie sportu i turystyki „sportowej”</p>
CEL STRATEGICZNY 4.	
NOWOCZESNA INFRASTRUKTURA ROZWOJU	
Cele operacyjne	Działania operacyjne
<ul style="list-style-type: none"> zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności; 	
<ul style="list-style-type: none"> dostosowana do potrzeb sieć nośników energii; 	
<ul style="list-style-type: none"> poprawa jakości i ochrona środowiska przyrodniczego. 	<p>→ rola organizacji sportowych (np. wędkarskich, łowieckich) w ochronie środowiska; wypoczynek oparty na aktywnym poznawaniu środowiska</p>

IV. SPORT POWSZECHNY

IV.1. NIEOSTRA GRANICA – DEFINICJE

Granica podziału między sportem powszechnym (dla wszystkich) i wyczynowym jest nieostra nie tylko funkcjonalnie (sytuacja jednego obszaru bardzo mocno oddziałuje na drugi i odwrotnie), lecz także nominalnie (zapisy ustawy o sporcie z 2010 roku nie odwołują się do tego podziału). Niemniej intuicyjnie jest to wciąż podział adekwatny i użyteczny. Pozwala precyzyjniej określać cele prowadzonej polityki i poszczególnych projektów oraz lepiej dobrać do nich działania.

Klarowność wyводу wymaga zarysowania definicji różnych rodzajów sportu, którymi posługujemy się w tym opracowaniu. Za punkt odniesienia posłuży nam ustawa o sporcie (Ustawa o sporcie z dnia 25 czerwca 2010 roku):

„Sportem są wszelkie formy aktywności fizycznej, które przez uczestnictwo doraźne lub zorganizowane wpływają na wypracowanie lub poprawienie kondycji fizycznej i psychicznej, rozwój stosunków społecznych lub osiągnięcie wyników na wszelkich poziomach. Sport wraz z wychowaniem fizycznym i rehabilitacją ruchową składają się na kulturę fizyczną”.

Ustawa pojęcie sportu raczej integruje niż dzieli na podtypy, ale wymienione funkcje pozwalają nam oddzielić:

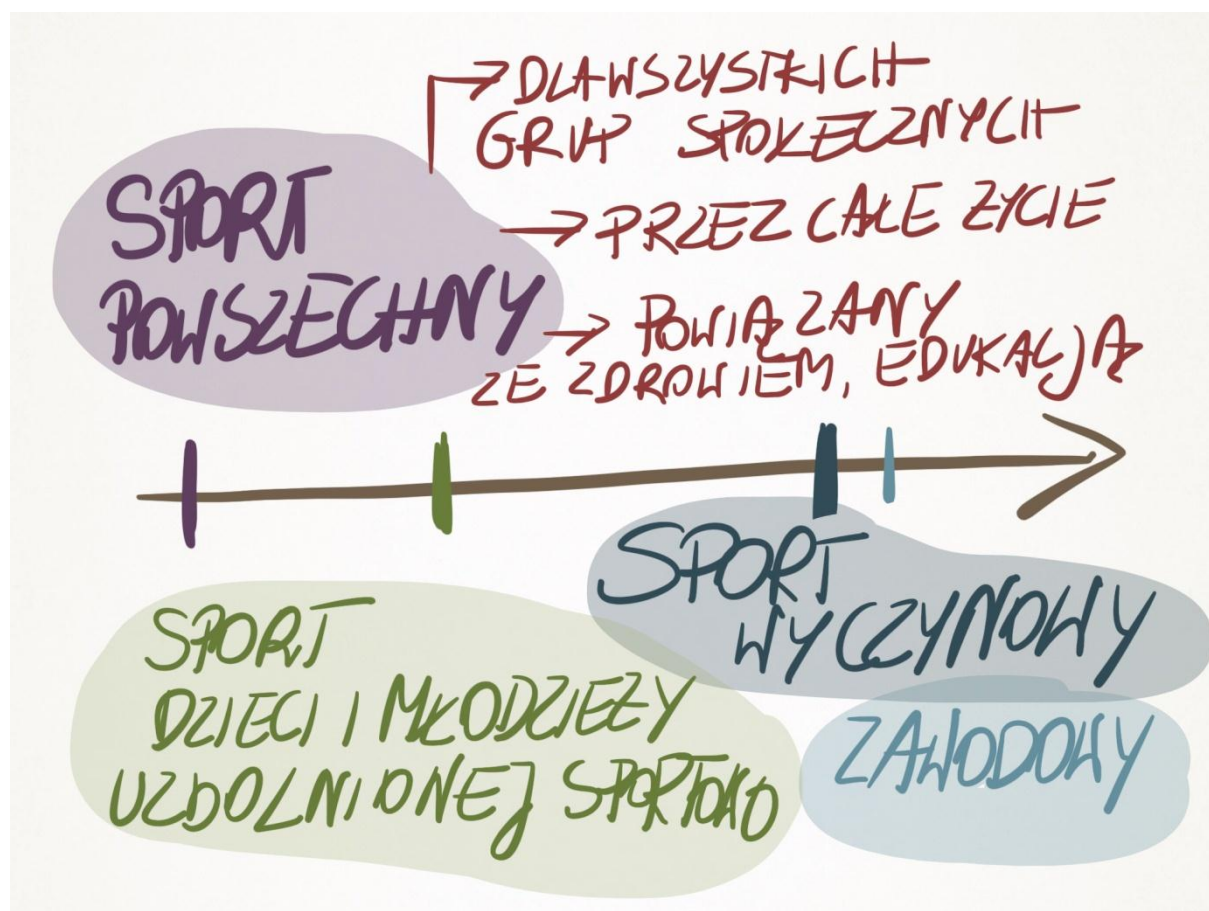
- **sport powszechny** – uczestnictwo skupione na kondycji fizycznej i psychicznej uczestników, maksymalnie inkluzywny, realizowany przez regularne zajęcia, imprezy, organizowany zarówno przez kluby czy stowarzyszenia, jak i samych obywateli.
Cel: dostępność dla wszystkich grup społecznych, przez całe życie.
- **sport wyczynowy** (zwany też kwalifikowanym) – zawiera się w nim szkolenie i współzawodnictwo sportowe zarówno dzieci i młodzieży uzdolnionej sportowo (we wszystkich kategoriach), jak i organizowane przez kluby i związki sportowe szkolenie i współzawodnictwo seniorów.
Cel: rekrutowanie i szkolenie uzdolnionych zawodników w celu osiągnięcia jak najlepszych wyników.
- **sport zawodowy (ustawa, w zapisach dopuszcza funkcjonowanie lig zawodowych, działających w formie spółki kapitałowej)** – podtyp w ramach sportu wyczynowego, w którym organizacje (kluby) nie są stowarzyszeniami, a spółkami akcyjnymi, a zawodnicy zarabiają pieniądze (na podstawie kontraktów pobierają wynagrodzenie), (nie są amatorami).

Wszystkie te definicje są umowne i mają przede wszystkim pomóc w opisie i tworzeniu rekomendacji. Istnieją bowiem kategorie aktywności fizycznej trudne do jednoznacznego zakwalifikowania, np. ligi amatorów (czy to sport powszechny, czy już wyczynowy?) albo piłkarskie kluby V-ligowe (czy to sport powszechny, czy zawodowy?).

Wydaje się, że w kontekście diagnozowania sportu w województwie najbardziej pomocne będzie myślenie o tej domenie jako o pewnym *continuum*, na którego jednym końcu lokuje się dostępność sportu dla wszystkich, a na drugim – sport dostępny dla najbardziej uzdolnionych zawodników biorących udział w zorganizowanym współzawodnictwie sportowym krajowym i międzynarodowym.

Jedynie część tego *continuum* jest przedmiotem polityki państwa i zależy od jego wsparcia. Dlatego na każdym jego etapie, obok działań państwa i samorządów, należy dobrze wyważyć proporcje zaangażowania samych obywateli, różnego typu organizacji i biznesu. Po raz kolejny należy podkreślić, że funkcjonowanie sportu, tak jak każdego obszaru społecznego, współzależy od szeregu czynników i musi być skrupulatnie analizowane, a planowane rozwiązania i rekomendacje muszą być budowane na fundamencie świadomości wpływów i relacji między poszczególnymi elementami.

Rys. 7. Poszczególne typy sportu w ramach *continuum* obszaru sportu

IV.2. SAMORZĄD LOKALNY

Sport powszechny – sport dla wszystkich. Z uwagi na swoją społeczną rolę (m.in edukacyjną, prozdrowotną) stanowi ważny obszar prowadzonej działalności przez samorzady terytorialne każdego szczebla. Uwarunkowania prawne dające delegację do realizowania zadań z zakresu sportu to Konstytucja RP, ustawa o samorządzie: gminnym, powiatowym, województwa; ustawa o działalności pożytku publicznego i wolontariacie, ustawa o sporcie oraz prawo tworzone na podstawie powyższych aktów prawnych przez samorzady (uchwały), które określają jak poszczególne samorzady realizują zadania z obszaru sportu, w tym także spraw związanych z rozwojem infrastruktury sportowej.

Zgodnie z konstytucyjną zasadą pomocniczości i zapisami ustaw samorządowych to gminy w pierwszej kolejności tworzą i zapewniają swoim mieszkańcom warunki do uczestniczenia w różnych formach aktywności sportowej. Dlatego to od skrupulatnego przyjrzenia się ich działaniom należy zacząć odtwarzanie mechanizmu organizowania sportu, szczególnie powszechnego.

Samorzady lokalne województwa warmińsko-mazurskiego starają się w sposób coraz bardziej świadomy budować swoją politykę sportową. Zwiększająca się liczba organizacji sportowych ubiegających się o środki z samorządu sprawia, że w odczuciu organizacji sportowych pieniędzy do podziału jest mniej. W takiej sytuacji nawet utrzymanie środków na tym samym poziomie jest określane jako środki malejące). Wymusza to poszukiwanie sposobów na utrzymanie *status quo*, jest również często źródłem innowacji.

Sposób działania jest w największym stopniu determinowany wielkością gminy i sytuacją (poziomem rozwoju) organizacji sportowych, które obok szkół i ewentualnych jednostek organizacyjnych tj. ośrodków sportu są najczęściej realizatorami zadań w tym obszarze. Najczęstszą formą prawną na bazie której organizacje sportowe działają jest powierzenie przez samorząd całości zadania lub wspieranie jakiejś jego części. Bardzo istotny jest również poziom kapitału społecznego w środowisku sportowym – ilość rzeczywistych powiązań, przykładów operacyjnej współpracy, mechanizmy wymiany informacji. Tą społeczną sytuację działania współtworzą również urzędnicy samorządu lokalnego – przez swoje nastawienie, kontakt z organizacjami i wcielanie w życie wizji rozwoju lokalnego sportu.

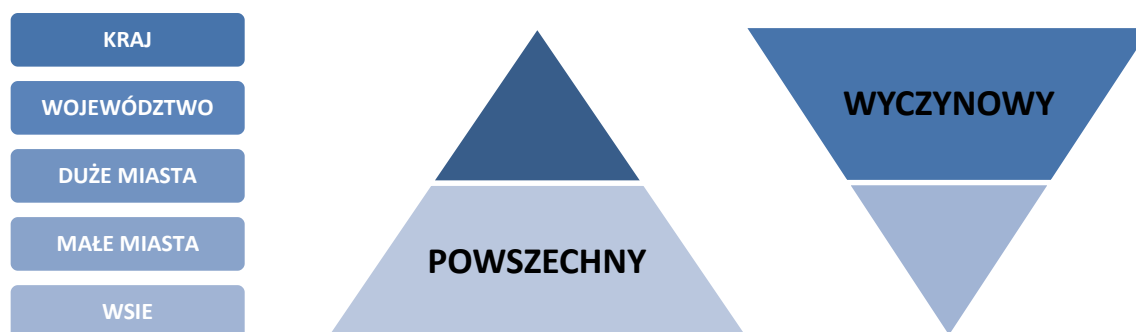
Wszystkie wymienione elementy mogą być dodatkowo wspierane przez tworzoną lokalnie strategię sportu, którą rozumiemy szczególnie jako operacyjnie użyteczne i powszechnie znane cele niż formalne posiadanie dokumentu strategii (który często może być zupełnie nieużywany). Posiadanie takich uzgodnionych przez większość kluczowych interesariuszy celów jest wyrazem dojrzałości lokalnej polityki i sporym ułatwieniem w podejmowaniu działań. **Niestety w sporcie często cele są rozumiane bardzo powierzchownie (aktywizacja mieszkańców) albo zbyt instrumentalnie (zbudowanie jakiegoś obiektu).** Sztuka tworzenia

wieloaspektowych planów, dobrze dostosowanych do lokalnych warunków danej gminy/miasta powinna być rozwijana, a dobre praktyki w tym zakresie promowane (np. przez Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko Mazurskiego).

Im mniejsza gmina, tym mniej zinstytucjonalizowanych form organizacji sportu. W czasie badania spotykaliśmy gminy, które w ogóle nie mają klubów sportowych – to około 6% badanych gmin. Co ciekawe, nie zawsze ten brak odbijał się na ofercie sportowej. Warto zauważyć, że większość władz i urzędników samorządowych deklaruje, że kluczowe dla nich jest wspieranie sportu powszechnego – dbanie o to, by jak najwięcej mieszkańców miało możliwość korzystania z oferty sportowej. **Na poziomie świadomości dominacja sportu wyczynowego nie występuje, choć przy rozdziale środków dla klubów sportowych, kryterium wyników sportowych jest często tym jedynym. Tym samym mimo, że lokalne kluby nie mają zwykle wystarczającego zaplecza do prowadzenia seniorów myślą często kategoriami kształcenia jedynie najzdolniejszej młodzieży.**

Im niżej schodzimy w podziale administracyjnym, tym częstsze stają się zadania z obszaru sportu powszechnego. Zadania sportu wyczynowego wyłaniają się wraz ze wspinaniem się po szczeblach administracji i wraz z wielkością jednostki.

Rys. 8. Poziom administracyjny a sport powszechny i wyczynowy

Ważne!

W jednej z mniejszych badanych gmin (do 5000 mieszkańców, południowo wschodnia część województwa), w której nie ma żadnego klubu sportowego, znaleźliśmy bardzo sprawnie działający system sportu powszechnego, bazujący na:

1. nowocześnie zaprojektowanej i zarządzanej infrastrukturze,
2. zwyczajach organizowania przez sołectwa amatorskich turniejów/zawodów **(które wiążą się z regularnym przygotowaniem do nich, a nie tylko jednorazowym turniejem i, co niezwykle ważne, są przeznaczone dla drużyn mieszanych),**
3. koordynacji ze strony prężnie działającego Gminnego Ośrodka Kultury,
4. pozyskiwaniu środków na prowadzenie zajęć z zewnętrznych (niesportowych źródeł),
5. zaangażowaniu szkoły, której oferta i zajęcia pozalekcyjne dobrze zagospodarowują sportowe zaangażowanie dzieci i młodzieży.

Okazuje się, że w małych społecznościach obecność klubu może być zbędna – o ile znajdują się instytucje, które sport organizują, a dostęp do infrastruktury (atrakcyjnej!) jest powszechny i otwarty. Np. dorośli mieszkańcy Rozóg mają bezpłatny(!) dostęp do hali sportowej i regularnie uprawiają tam piłkę siatkową. Starsze osoby w ramach Uniwersytetu Trzeciego Wieku spotykają się na *nordic walking*. Lokalna infrastruktura jest zaprojektowana w sposób przyjazny dla użytkownika. Wszystkie sprzęty i poszczególne rozwiązania (amfiteatr, plac zabaw dla dzieci, boisko do siatkówki plażowej, minigolf, stoły do tenisa, kort do tenisa ziemnego) stanowią jedną, nieogrodzoną przestrzeń parkową, chętnie używaną przez mieszkańców.

IV.2.1. DZIAŁANIA SAMORZĄDÓW LOKALNYCH

Z perspektywy samorządów najważniejszy jest ogólny obraz działań podejmowanych w obszarze sportu i kontrola przeznaczanych na nie środków budżetowych. Ankieta dystrybuowana przez Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego pozwala zarysować ten obszar i pokazać ciekawe zależności. Poniższe zestawienia obejmują gminy, które deklarowały podejmowanie danej kategorii działań. Kategorie pochodzą od samych samorządów, nie zostały im narzucone. Jedynie podział na sport młodzieżowy, powszechny i wyczynowy wynikał ze sposobu sformułowania pytań.

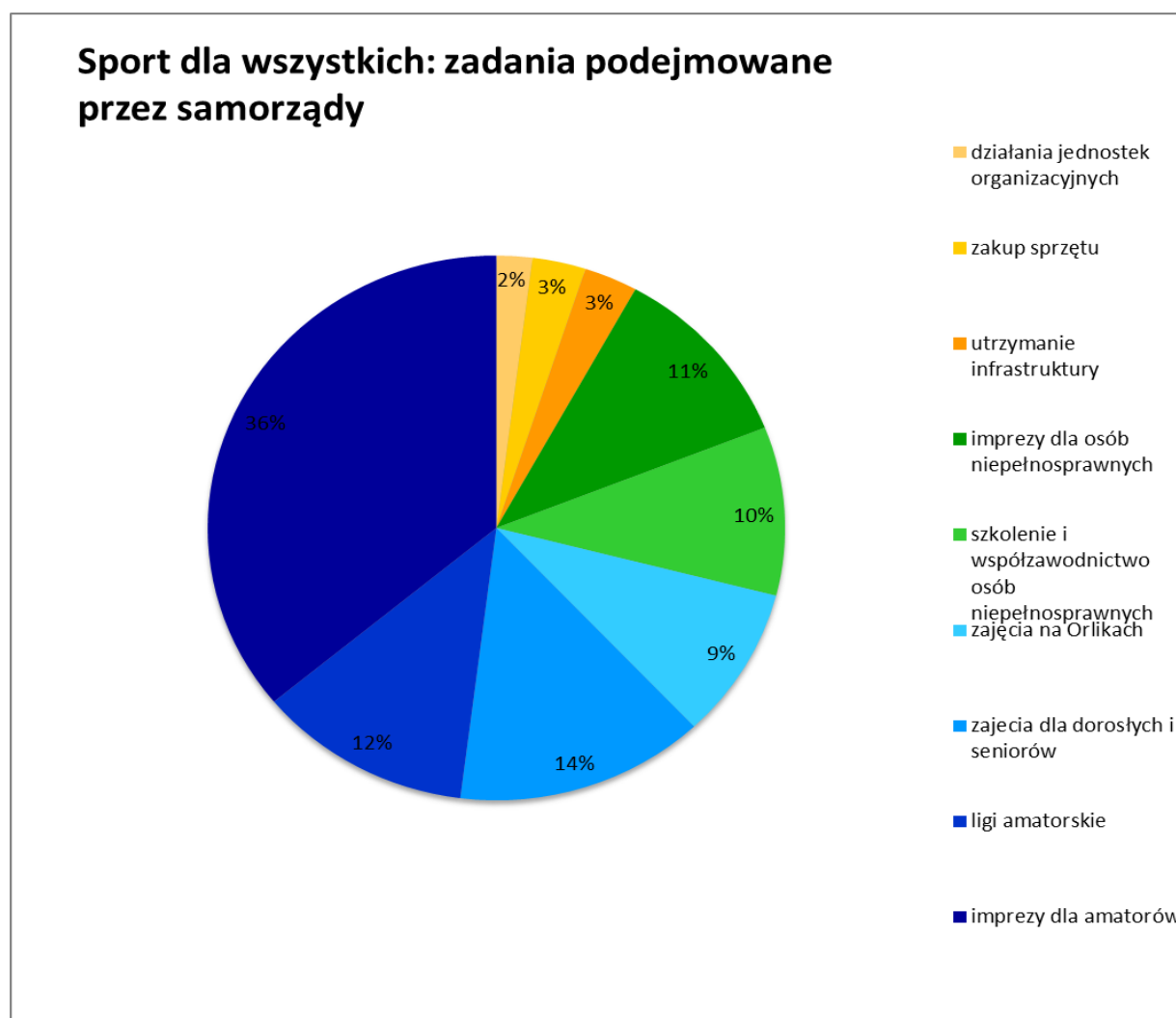
Rys. 9. Sport dzieci i młodzieży: zadania podejmowane przez samorządy lokalne. Dane pochodzą z ankiet przeprowadzonych przez Departament Sportu Urzędu Marszałkowskiego w 2012 roku (na próbie 87 ze 116 gmin)

Kluczowe w tym obszarze jest zaangażowanie szkół (o czym w dalszej części raportu). Jednocześnie warto zauważyć trudność oddzielenia (w obszarze sportu dzieci i młodzieży) sportu powszechnego od tego nastawionego na wyczyn. Sama charakterystyka tego okresu życia polega na tym, że dzieci i młodzież testują swoje sprawności, by ewentualnie móc angażować się w sport wyczynowy. Niemniej jednak warto mocniej przyrzeć się temu, czy oferta zajęć pozalekcyjnych nie faworyzuje najlepszych kosztem dzieci o mniejszej sprawności fizycznej. Wymagałoby to zadania dodatkowych pytań o charakter zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych (lepiej ewaluacji).

Obszar sportu powszechnego jest zdecydowanie najlepiej zagospodarowany i przez samorządy realizowany przy pomocy różnorodnych zadań. Zgodnie z opisaną na początku zależnością – sport powszechny jest na poziomie gmin (szczególnie małych, a te dominują w badanym województwie) najpowszechniejszym polem działań sportowych. Sport wyczynowy pojawia się w większych miejscowościach.

Rys. 10. Sport dla wszystkich: zadania podejmowane przez samorządy lokalne
 Poszczególne kategorie działań wskazywane przez samorządy jako realizowane przez nie w domenie sportu powszechnego. Dane pochodzą z 2012 (na próbie 87 z 116 gmin).

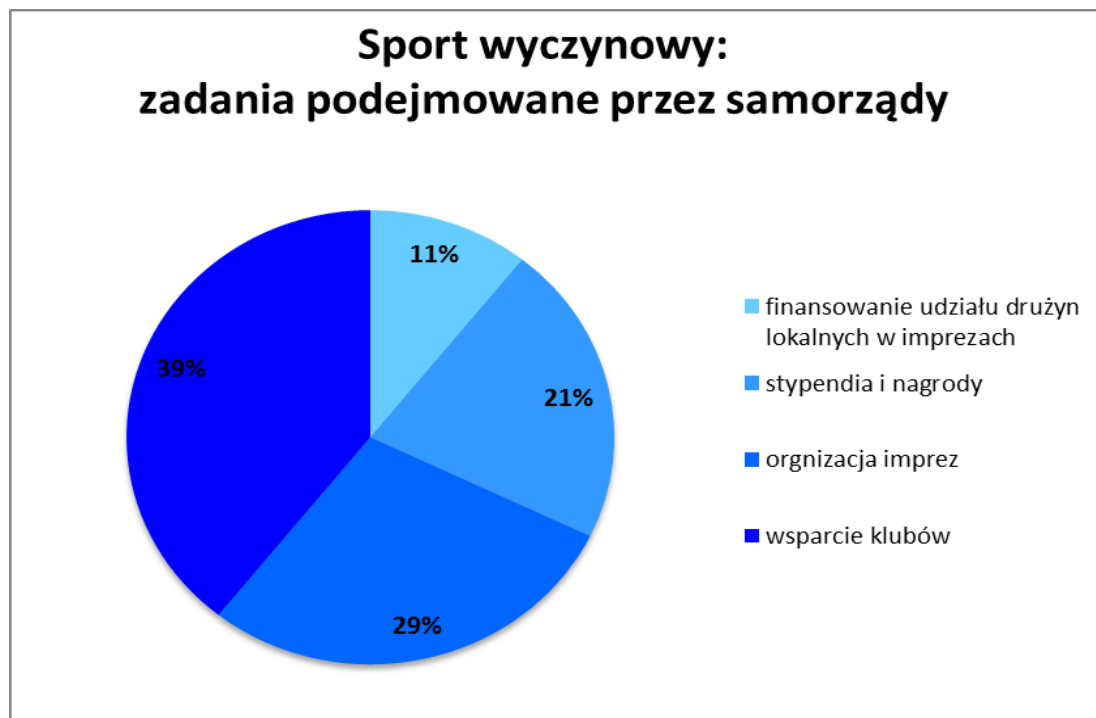

Kluczowym instrumentem działania jest organizacja imprez. Popularna jest organizacja lig amatorskich (przez wielu specjalistów uważane są za koło zamachowe upowszechniania sportu), natomiast mało wydatków przeznaczają się na regularne zajęcia dla dorosłych i seniorów. Wydaje się, że niedoszacowane są koszty w związku z prowadzeniem działań na Orlikach – nie wiadomo, czy wynagrodzenia dla animatorów tych boisk zostały pominięte, bo w świadomości urzędników należą do innego obszaru, czy po prostu jest on dla nich połączony z zadaniami infrastrukturalnymi.

Zwraca się uwagę, że działania (zarówno *eventy*, jak i treningi) dla osób niepełnosprawnych pojawiają się w co najmniej kilkunastu lokalizacjach. Respondenci wskazują na rolę regionalnego oddziału Olimpiad Specjalnych oraz organizacji (przy wyraźnym wsparciu województwa) imprez dla niepełnosprawnych sportowców w regionie.

Gdy liczymy działania na terenie całego województwa, ale z poziomu działań gmin, najmniej wydaje się dziać w obszarze sportu wyczynowego. Gdy porównamy to z aktywnością województwa (gdzie trzon wydatków stanowi sport wyczynowy), widzimy logiczną komplementarność.

Rys. 11. Sport wyczynowy: zadania podejmowane przez samorządy. Dane pochodzą z 2012 (na próbie 87 z 116 gmin).

IV.2.2. UKRYTE KOSZTY

Próbując oszacować koszty inwestycji sportowych w gminach, trzeba brać pod uwagę, że część z nich jest ukryta np. poprzez podejmowanie projektów ze źródeł innych niż sportowe. W jednej z gmin realizowano z sukcesem bardzo dobry projekt dotyczący karate, finansowany ze środków unijnych dla obszarów wiejskich. Inną sytuacją, gdy koszty utrzymania oferty sportowej są „wszyte” w inne obszary, jest sytuacja finansowania orlikowych animatorów przez wydziały edukacji (to samo tyczy się również kosztów konserwacji boisk). Niektóre wydatki infrastrukturalne są pokrywane ze środków na inwestycje w turystykę, a imprezy sportowe – traktowane jak wydatek na promocję regionu czy miejscowości. Często pieniądze z tzw. korkowego¹² automatycznie przeznaczają się na działania sportowe (ich podział budzi często kontrowersje – niesportowe organizacje są tym niepisany zwyczajem zirytowane). **Bardzo istotne jest mapowanie tych wydatków i ich ocena, by obraz kosztów sportu na poziomie gmin nie był zdeformowany.**

IV.2.3. GŁÓWNA ROLA: SZKOŁA

Oferta szkół jest fundamentem sytuacji lokalnego sportu. Oprócz zajęć z wychowania fizycznego w szkołach prowadzone są sportowe zajęcia pozalekcyjne i pozaszkolne, organizowane są zawody w ramach współzawodnictwa szkolnego. Szkoły udostępniają też społeczności lokalnej obiekty sportowe. Często to nauczyciele wychowania fizycznego są jedynymi dostępnymi w danym środowisku specjalistami od sportu, a boisko szkolne – jedyną infrastrukturą.

Na podstawie przeprowadzonych badań można wyodrębnić różne modele zaangażowania szkół (i nauczycieli) w tworzenie lokalnej oferty sportowej:

1. model sportowych zajęć pozalekcyjnych realizowany w ramach pracy szkoły – nauczyciele prowadzą zajęcia odpłatnie (dawniej zwane jako sks)
2. model wolontarystyczny – nauczyciele za darmo prowadzą zajęcia dodatkowe, które skierowane są głównie do dzieci ze szkoły,
3. model Uczniowskich Klubów Sportowych – UKS - najbardziej popularny (UKS-y stanowią ok. 30 % wszystkich organizacji sportowych), w którym powstaje klub z własną osobowością prawną, mogący uzyskiwać dotacje z samorządu i z innych źródeł. UKS-y są

¹² Na tak zwane korkowe składają się środki pochodzące z opłat pobieranych przez gminy za wydawanie zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych określone w art. 18(2) ustawy z 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2007 r. nr 70, poz. 473 z późn. zm.). Przepis ten wyraźnie wskazuje, że uzyskiwane w ten sposób pieniądze mogą być wykorzystane przez gminy tylko na programy związane z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych oraz na realizację Gminnych Programów, o których mowa w art. 10 ust. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (dane ze strony: http://watchdog.org.pl/62,monitoring_funduszu_korkowego.html).

jednym z najbardziej rozpowszechnionych typów organizacji sportowych. Nauczyciel jest w takim klubie często zarówno trenerem, jak i menadżerem oraz prezesem,

4. model ponadшкольный – nauczyciel jest równocześnie trenerem w lokalnym klubie sportowym (poza szkołą), dzięki czemu ma kontakt z młodymi z wielu szkół, w ten sposób łatwiej jest mu pozyskiwać zawodników do klubu.

Ważne!

Przy tworzeniu lokalnych diagnoz sytuacji sportu i ewidencjonowaniu klubów warto zwrócić uwagę na te spośród nich, które przyjmują formę prawną UKS-ów, w celu uzyskania nieodpłatnego dostępu do infrastruktury szkolnej, a wbrew nazwie nie realizują zadań związanych ze sportem szkolnym.

Szkoły są tak ważnymi ośrodkami również ze względu na pełnienie funkcji zarządczych dla infrastruktury – sale sportowe oraz Orliki są w zarządzie ich dyrektorów, a oni coraz lepiej rozumieją, że dysponują dobrem publicznym, z którego korzystać mają prawo nie tylko uczniowie. To, czy dostęp do tej infrastruktury jest płatny czy bezpłatny, zależy od uchwał lokalnego samorządu. W większości gmin podejmowane są uchwały w sprawie sposobu udostępniania obiektów sportowych. Na podstawie przeprowadzonych badań wiadomo, że są gminy, które specjalną uchwałą znoszą opłaty za wstęp, uznając, że dostęp do tej infrastruktury jest kluczowym prawem mieszkańców.

REKOMENDACJA

Z całą pewnością rola nauczycieli, oferta pozalekcyjna szkół i UKS-ów potrzebują wsparcia – być może specjalne programy dla nich powinny mieć stowarzyszenia o zasięgu wojewódzkim. Warto się zastanowić, jak zharmonizować rolę UKS-ów tak, by jednocześnie były dostępne dla mniej „sportowych” młodych i stanowiły bazę do wyłapywania zdolnej młodzieży do sportu wyczynowego. Do rozważenia jest model, w którym ofertę dla tych drugich realizuje się poza UKS-ami. Trzeba pamiętać, że dla części dzieci sport kojarzony ze szkołą jest dużo mniej atrakcyjny niż oferta klubów, czy innych organizacji sportowych. W Anglii najnowsza strategia wzmocnienia sportu młodzieżowego opiera się na partnerstwach szkół z klubami, by obaj ci aktorzy mogli efektywnie dzielić się zasobami.

Trzeba pamiętać, że bardzo dużo ryzyka tkwi w przeciążeniu nauczycieli wychowania fizycznego i ich zawodowym wypaleniu, które bierze się często z jednoczesnej pracy w wielu miejscach (co nie oznacza, że na wielu etatach). Jednocześnie to wciąż nauczyciele są osobami pierwszego sportowego kontaktu, a często przez jednoczesną pracę na Orliku (czy innych boiskach o podobnych funkcjach) i w klubach mają wpływ na większość sportowej rzeczywistości młodych.

Dobrze na bieżąco monitorować, jaki wpływ na sport powszechny i WF w szkołach będzie miało pojawienie się nowych programów Ministerstwa Sportu i Turystyki, a szczególnie programów Multi-Sport, Mały Mistrz i WF z klasą¹³.

Popularnym i podejmowanym przez znaczący procent szkół sposobem na wzmocnienie sportu jest prowadzenie klas sportowych. Decyzje samorządu zależą nie tylko od wielkości lokalizacji, lecz także od nastawienia władz, dyrektora szkoły, rady pedagogicznej operatywności nauczycieli wychowania fizycznego i klubów sportowych. Jednakże o ich sukcesie, szczególnie na poziomie szkół podstawowych, decyduje tak naprawdę postawa rodziców i ich przekonanie, że wybranie dla dziecka tej klasy wiąże się z korzyściami dla jego przyszłości. W badaniu zdarzały się lokalizacje, w których samorząd zamierza takie klasy otwierać, jak i takie, w których, ze względu na słabe zainteresowanie, planuje je zamykać¹⁴ – co pokazuje, że pracowanie nad nimi wymaga jednoczesnego dbania o wiele innych elementów. Konsekwencją będzie popularność i prestiż sportu wśród mieszkańców, a dalej szansa, że będą chcieli mieć dzieci w sportowych klasach. Dobrym przykładem jest Ełk – miasto w którym z sukcesem działa ponad 30 klas sportowych (i szkoła podstawowa o takim charakterze).

Ważne!

Wszyscy trenerzy, z którymi prowadzone były wywiady podkreślali, jak ważny jest ogólnorozwojowy charakter wczesnych treningów. Szkoła podstawowa to przede wszystkim zabawa w sport i odkrywanie swoich możliwości, a nie regularny, nastawiony na szybki sukces wyczyn.

Jednocześnie warto zauważyć trudność oddzielenia (w obszarze sportu dzieci i młodzieży) sportu powszechnego od tego nastawionego na wyczyn. Sama charakterystyka tego okresu życia polega na tym, że dzieci i młodzież testują swoje sprawności, by ewentualnie móc angażować się w sport wyczynowy. **Niemniej jednak warto mocniej przyjrzeć się temu, czy oferta zajęć pozalekcyjnych nie faworyzuje najlepszych kosztem dzieci o mniejszej sprawności fizycznej. Wymagałoby to zadania dodatkowych pytań o charakter zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych (lepszej ewaluacji).**

¹³ Przygotowanie diagnozy pod koniec roku 2013 zbiega się z wprowadzaniem w Polsce pięciu programów poświęconych upowszechnianiu sportu w Polsce. Wszystkie są koordynowane przez MSiT.

¹⁴ Np. w olsztyńskich podstawówkach nie ma w ogóle klas sportowych

Obszar sportu powszechnego jest zdecydowanie najlepiej zagospodarowany i przez samorządy realizowany przy pomocy różnorodnych zadań. Zgodnie z opisaną na początku zależnością – sport powszechny jest na poziomie gmin (szczególnie małych, a te dominują w badanym województwie) najpowszechniejszym polem działań sportowych. Sport wyczynowy pojawia się w większych miejscowościach.

IV.2.3 OŚRODKI SPORTU

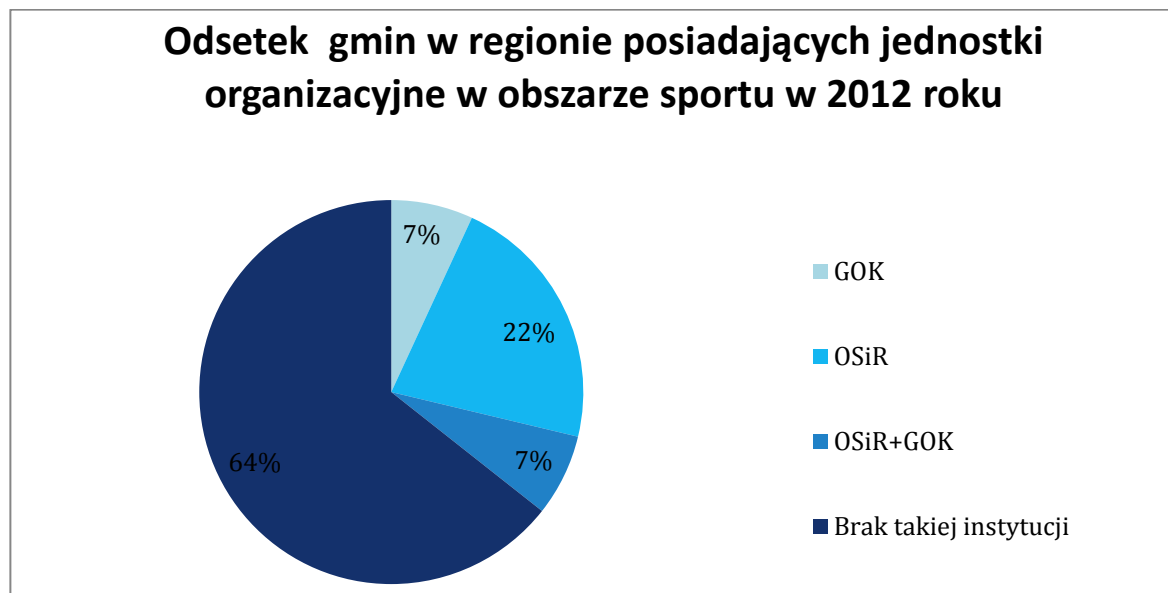
Z danych Urzędu Marszałkowskiego wynika, że tylko w części gmin funkcjonują ośrodki sportu (i rekreacji). W mniejszych lokalizacjach powstają czasem jednostki łączące obowiązki z obszaru kultury i sportu. Najmniejsze gminy zwykle takich instytucji nie mają w ogóle. **Z naszych danych jakościowych widać, że nie należy istnienia takiej jednostki traktować jako warunku koniecznego do prowadzenia dojrzałej polityki sportowej.** W kilku gminach lokalnym sportem i jego różnorodną ofertą dobrze zarządzają lokalne szkoły, domy kultury lub urzędnicy samorządowi we współpracy z klubami (np. lokalną siecią LZS-ów). **Wydaje się, że pierwotne jest posiadanie rzetelnej wiedzy na temat lokalnie posiadanych zasobów i wyraźnie skonstruowanych celów, jakie pragnie się za ich pomocą osiągnąć, a wtórne jakimi narzędziami, przy jakiej formie organizacyjnej, polityka sportowa jest realizowana.**

Nie można jednak ignorować faktu, że dobrze działający ośrodek sportu ma idealną pozycję wobec różnych aktorów i rzeczywiście może koordynować ich działania. Kilka gmin w województwie pracuje nad powołaniem ośrodka sportu, bo ich zdaniem po pierwsze wzmacnia to środowisko sportowe, po drugie harmonizuje działania instytucji i organizacji sportowych, które nierzadko (co zrozumiałe) działają z perspektywy interesu własnej dyscypliny.

W ocenie efektywności działania ośrodków sportu trzeba brać pod uwagę:

1. czy mają strategię działania (nawet nieoficjalne);
2. czy zbierają dane na temat uczestnictwa w sporcie wśród amatorów;
3. czy inicjują programy ułatwiające dostęp do infrastruktury;
4. jak zarządzają infrastrukturą (jakie mają filozofie odpłatności, systemy zniżek);
5. czy działają na rzecz zwiększania potencjału i niezależności lokalnych organizacji sportowych (wspierają je, a nie wyręczają);
6. czy promują wolontariat sportowy rozumiany, jako szerokie, stałe zaangażowanie mieszkańców w organizację swojej aktywności sportowej.

Rys. 12. Odsetek gmin w regionie posiadających jednostki organizacyjne w obszarze sportu w 2012 roku

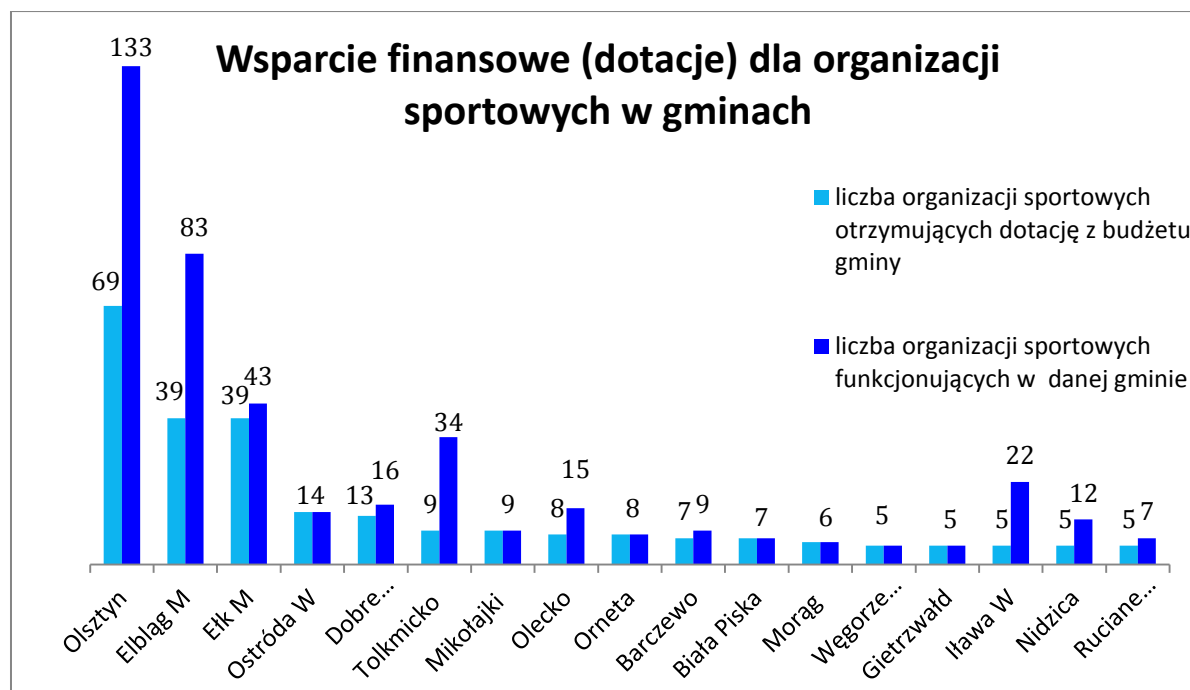
IV.2.4. DOTACJE – (PO)DZIELENIE ŚRODKÓW

W ramach ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536 z późn. zm.) każdego roku w samorządach opracowywane są programy współpracy z organizacjami pozarządowymi. Określone są w nich zadania (także w zakresie kultury fizycznej), jakie samorząd planuje realizować we współpracy z organizacjami pozarządowymi w formie wsparcia lub powierzenia im zadania. W drodze konkursu ofert większość samorządów lokalnych (oprócz tych, w których w ogóle nie ma organizacji pozarządowych) dzieli finanse na sport pomiędzy lokalne kluby lub inne organizacje sportowe. Najczęstsza zasada dzielenia polega na próbie „obdarowania” większości działających lokalnie organizacji – co skutkuje bardzo małymi dotacjami. Często na lokalnym „rynku” sportowych organizacji w małych gminach działa jeden klub (zwykle piłkarski), który uznawany jest za kluczowego odbiorcę środków. Najczęściej podział środków na dotacje wygląda więc tak, że połowę lub jedną trzecią otrzymuje klub wiodący, natomiast resztę dzieli między pomniejszych aktorów.

Poniższy wykres pokazuje, że szczególnie w małych gminach dotacją bardzo często zostają objęte wszystkie (lub prawie wszystkie) lokalne organizacje sportowe. Większe miasta i gminy muszą stosować kryteria selekcji. Na pewno warto dodatkowo sprawdzić, czy duży rozdzwięk między ilością istniejących a dotowanych organizacji nie wynika z przeszacowania ilości klubów, które rzeczywiście są aktywne i których działania przynoszą wymierne efekty. Ciekawe byłoby również porównanie rotacji dotowanych organizacji –

czy lista dotowanych się zmienia, czy może rokrocznie pieniądze dostają te same organizacje. Niezwykle interesujące jest również to, na ile organizacje się starzeją, a jaka jest dynamika pojawiania się nowych.

Rys. 13. Liczba organizacji sportowych otrzymujących dotację z budżetu gminy w porównaniu z ogólną liczbą organizacji sportowych funkcjonujących w danej gminie (na podstawie danych z 2012 roku w ankietowanych przez Urząd Marszałkowski gminach)

Określanie przez samorząd zadań z zakresu sportu i podział środków są jednymi z najważniejszych narzędzi lokalnego kształtowania sytuacji sportu. Organizacje sportowe wciąż rzadko starają się o środki zewnętrzne (np. środki unijne), więc dotacja samorządu jest dla nich jedynym źródłem pieniędzy. W większości samorządów dominującym beneficjentem (również wśród sponsorów) są kluby piłkarskie. Są jednak w województwie gminy, które na swojej liście priorytetów mają inne dyscypliny wybrane np. ze względu na tradycję lokalnych klubów lub obecność zdolnego trenera. Takie działania w wartościowy sposób przyczyniają się do budowania sportowej różnorodności, a ta w konsekwencji jest dobrym i sprawdzonym sposobem na poszerzanie listy grup społecznych zaangażowanych w aktywność fizyczną.

Mimo trudnej sytuacji wciąż powstają nowe kluby sportowe (ich liczba się zwiększa corocznie o kilka procent np. w sieci Ludowych Zespołów Sportowych) – skutkuje to jeszcze większym parcelowaniem zasobów. A zatem główne źródło finansów jest z każdym rokiem nieco mniejsze (gminy rzadko stać na utrzymanie budżetu w tym obszarze na tym samym poziomie), środki – coraz skromniejsze, a zdolność klubów (zarówno dużych, jak i małych) do pozyskiwania finansów z innych źródeł – nadal bardzo mała. Dobrą strategią do wzmacniania tych inicjatyw jest pokazanie, że podstawą jest inwestowanie w oddolne poparcie samych mieszkańców, którzy (tak jak na zachodzie) są poważnym źródłem siły (nie

tylko finansowej, ale przede wszystkim organizacyjnej) organizacji sportowych. W kontekście województwa warmińsko-mazurskiego ma to znaczenie szczególne – bo jak widać z analizy np. sieci LZS-ów ilość klubów i stowarzyszeń nieformalnych jest znacznie wyższa niż w innych województwach.

Gminy stoją przed dylematem, czy wspierać różnorodność środowiska sportowych NGO'sów – dzięki nowopowstałym organizacjom sportowym wydłużać się może lista dostępnych lokalnie różnorodnych form aktywności sportowej – czy jednak decydować się na dotowanie jedynie kluczowych lokalnie dyscyplin. Każdy z kierunków wymagałby dodatkowych działań (np. wspierania poprzez szkolenia lub pomoc merytoryczną organizacji w szukaniu źródeł finansowania poza samorządem), ale obecna sytuacja jest niefunkcjonalna dla wszystkich aktorów.

REKOMENDACJA

Bardzo ważne wydaje się również wspólne (lokalne) tworzenie kryteriów oceny działań klubów i organizacji sportowych (np. ze względu na ilość aktywnych – płacących składki–członków, tak jak jest w Niemczech i Francji). Ocena dostępności ich oferty dla mieszkańców, różnorodność grup docelowych czy np. ilość zorganizowanych turniejów, imprez i wydarzeń sportowych. Na bieżąco trzeba zastanawiać się, jakie cele w zakresie sportu gmina chce osiągać poprzez współpracę z organizacjami sportowymi. Przy głębszej refleksji może się okazać, że obecnie realizowane przez organizacje sportowe zadania wcale nas do tych celów nie prowadzą lub prowadzą wolno i nieefektywnie.

Tab. 6. Liczba gmin, w których dostępny jest trening danej dyscypliny¹⁵

DYSCYPLINY W GMINACH	
Nazwa dyscypliny:	Liczba gmin:
piłka nożna	81
siatkówka (halowa i plażowa)	43
tenis stołowy	32
lekkoatletyka	31
piłka ręczna	16
karate (kyokushin i tradycyjne)	14

¹⁵ Dane z ankiety opracowanej przez Departament Sportu Urzędu Marszałkowskiego za rok 2012. Należy pamiętać, że odpowiedziało na nią jedynie 87 ze 116 gmin.

kolarstwo	11
żeglarstwo	11
zapasy	11
taekwondo	10
szachy	9
koszykówka	9
tenis ziemny	9
kickboksing	8
pływanie	7
boks	7
podnoszenie ciężarów	6
taniec	6
kajakarstwo	6
judo	5
łyżwiarstwo (szybkie, short-track, figurowe, synchroniczne)	5
brydż	4
unihokej	4
sztuki walki (ogólnie)	4
motocross	3
sporty motorowe	3
sporty wodne	3
warcaby	3
baseball	2
sport niepełnosprawnych	2
jeździectwo	2
bilard	2
ringo, rugby, gimnastyka sportowa, wioślarstwo, pięciobój nowoczesny, fitness, sporty wodne, aikido, jujitsu, siłownia, bojery, wędkarstwo, modelarstwo, samochodowe, sporty ekstremalne, triathlon, badminton	1
	32

IV.2.5.INFRASTRUKTURA SPORTOWA

Rozbudowa i renowacja obiektów sportowych w województwie w latach 2008 - 2012

W ostatnich latach w województwie, przy częściowym wsparciu finansowym władz centralnych, samorządu województwa, środków europejskich oraz wkładzie własnym gmin i powiatów, miała miejsce imponująca pod względem rozmachu rozbudowa i modernizacja bazy infrastrukturalnej sportu. Działania te odbywały się w ramach kilku równoległych programów.

Tab. 7. Programy rozbudowy i modernizacji obiektów sportowych oraz sportowo-rekreacyjnych realizowane w województwie w latach 2008-2012

LP.	NAZWA PROGRAMU	REZULTAT PROGRAMU	DOFINANSOWANIE INWESTYCJI	PRZYKŁADOWE INWESTYCJE
1	Program „Moje Boisko Orlik 2012”.	159 kompleksów sportowych	Budżet województwa	
2	Program „Biały Orlik”.	6 lodowisk	Budżet województwa	Miasto Morąg (przy Szkole Podstawowej nr 2 w Morągu), Miasto i Gmina Gołdap (Gołdap, przy Szkole Podstawowej Nr 1), Powiat Ełcki (Ełk, przy Zespole Szkół nr 6), Gmina Pasłęk (Pasłęk, przy Szkole Podstawowej Nr 5), Gmina Olsztynek (przy Szkole Podstawowej w Olsztyнку), Gmina Frombork (Frombork, przy Zespole Szkół).
3	Program Rozwoju Bazy Sportowej w Województwie Warmińsko-Mazurskim.	59 inwestycji sportowych	Ministerstwo Sportu i Turystyki - Fundusz Rozwoju Kultury Fizycznej	Centrum Sportów Lodowych w Giżycku. Hala widowiskowo-sportowa z pływalnią w Olecku.
4	Regionalny Program Operacyjny Warmia i Mazury na lata 2007 – 2013	<p>Poddziałanie 2.1.3. Infrastruktura sportowo-rekreacyjna. 55 inwestycji sportowych (3 inwestycje w trakcie realizacji)</p> <p>Poddziałania 6.1.3 System odbioru nieczystości z łodzi na jeziorach. 12 ekomarlin (5 w trakcie realizacji)</p> <p>Poddziałania 5.1.4 Infrastruktura portowa. 1 ekomarina</p>	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego	<p>Budowa Wodnego Centrum Rekreacyjno-Sportowego w Olsztynie.</p> <p>Kompleksowa modernizacja obiektów sportowo-rekreacyjnych przy MOSiR w Ełku.</p> <p>Budowa ekologicznej mini przystani żeglarskiej wraz z systemami odbioru i segregacji odpadów na wybranych obszarach regionu warmińsko-mazurskiego- Gmina Ryn.</p> <p>Budowa Portu Pasażerskiego Eko-Marina w Giżycku.</p>
5	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013	<p>Działanie Odnowa i Rozwój Wsi. 89 inwestycji sportowych</p> <p>Działanie Odnowa przez Leadera. 30 inwestycji sportowych</p>	Europejski Fundusz Rolny	<p>Budowa boiska wielofunkcyjne w Płońscy.</p> <p>Budowa kompleksu sportowego "Orlik" w Jezioranach.</p> <p>Budowa boiska wielofunkcyjnego o nawierzchni polipropylenowej w Kazanicach.</p>

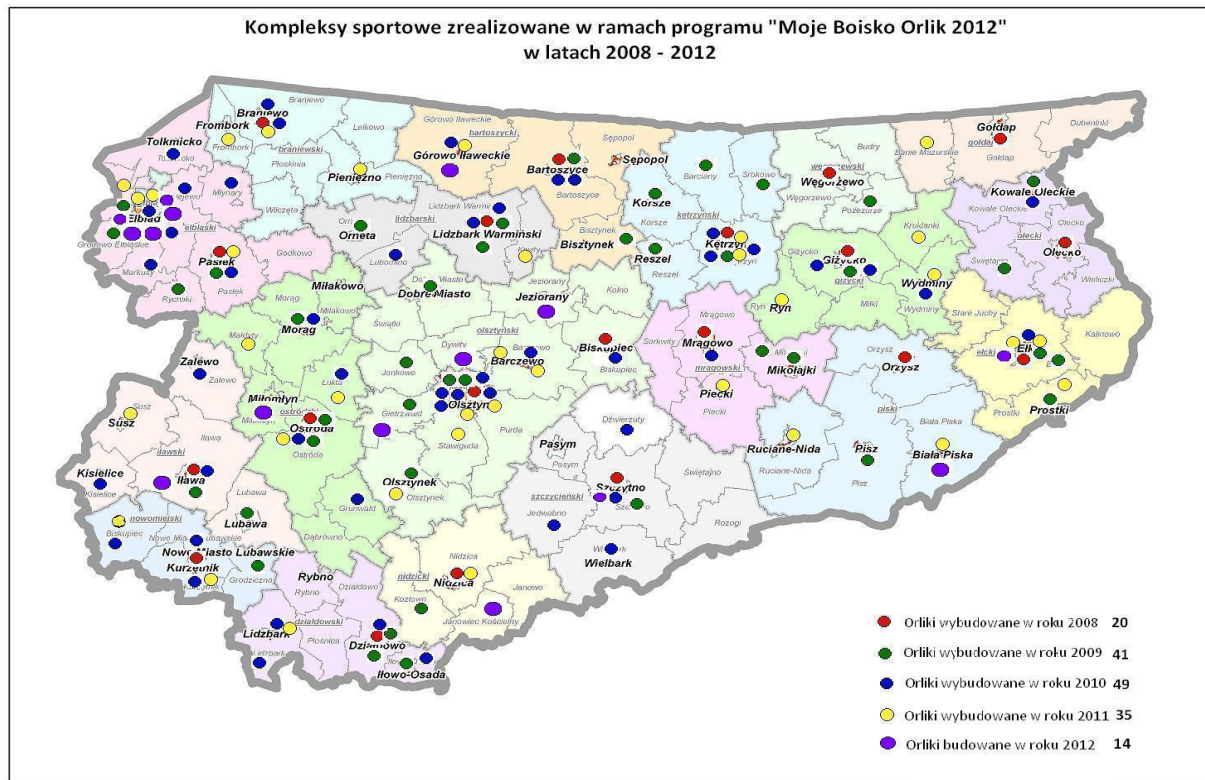
W ramach wyżej wymienionych Programów ze środków budżetu województwa, Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej, Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Rolnego wsparto realizację 411 inwestycji sportowych oraz sportowo - rekreacyjnych. Kwota wsparcia ww. inwestycji wyniosła **405 192 003,73 zł**

Tab. 8. Liczba wybudowanych obiektów sportowych w latach 2008-2012

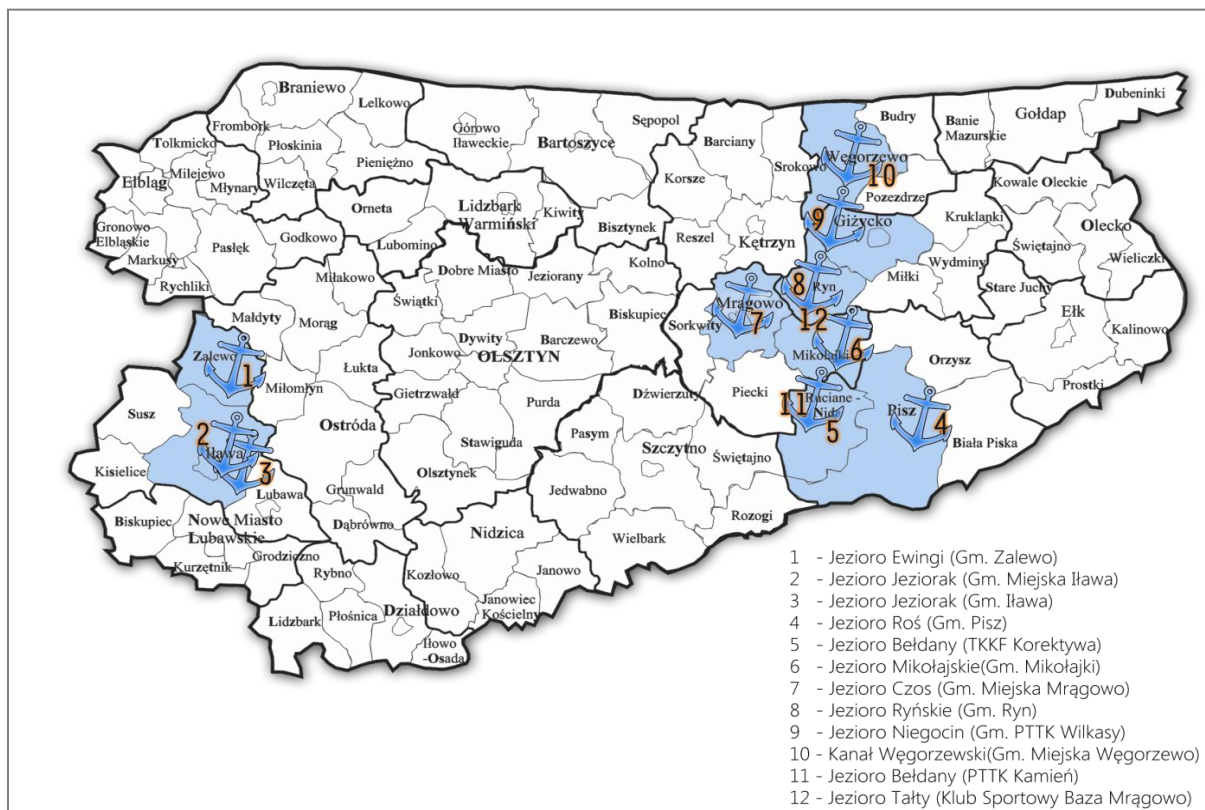
WYBUDOWANO m.in. (stan na koniec 2012 r.)	
159	kompleksów sportowych Orlik
31	sal gimnastycznych
29	boisk wielofunkcyjnych
20	boisk piłkarskich
14	hal sportowych
8	ekomarin
6	lodowisk Biały Orlik
6	basenów (w tym 3 parki wodne)
2	korty tenisowe
1	pawilon sportowy
1	kryte lodowisko
1	stadion piłkarski
1	boisko do siatkówki
ZMODERNIZOWANYCH ZOSTAŁO m.in. (stan na koniec 2012 r.)	
13	stadionów sportowych
6	sal gimnastycznych
6	boisk piłkarskich

Źródło: szczegółowe dane na temat nowopowstałej infrastruktury sportowej w województwie zawarte są w opracowanym przez Departament Sportu dokumencie „Rozwój Infrastruktury Sportowo-Rekreacyjnej w Województwie Warmińsko – Mazurskim w latach 2008 – 2012

Rys. 14. Mapa przedstawiająca rozmieszczenie kompleksów sportowych „Orlik” w Województwie Warmińsko-Mazurskim

Rys. 15. Mapa przedstawiająca rozmieszczenie inwestycji budowy ekologicznych mini przystani wodnych realizowanych w ramach *Poddziałania 6.1.3 System odbioru nieczystości z łodzi na jeziorach* (autor Kamil Zembrzuski)

W rezultacie wymienionych programów województwo warmińsko-mazurskie zyskało bogatą, nowoczesną bazę infrastrukturalną dla rozwoju sportu powszechnego i wyczynowego. Doceniając **rozmach wysiłku infrastrukturalnego** podjętego przez władze samorządowe, należy wszakże dodać, że badani przez nas lokalni działacze sportowi zgłaszali niekiedy uwagi krytyczne pod adresem realizowanych programów. **Krytyka skupiała się przede wszystkim na kwestii rozmieszczenia inwestycji (które według nich powinno być wynikiem diagnozy realnych lokalnych potrzeb sportowych, a nie niekiedy arbitralnych decyzji urzędników) oraz jakości ich wykonania (niektóre obiekty są niepełnowymiarowe, co utrudnia organizowanie rozgrywek; niektóre zostały wybudowane w oparciu o нефunkcjonalny projekt).** Dużym problemem dla gmin i powiatów stanowi sposób zarządzania nowo powstałymi i nowoczesnymi obiektami. Nawet koszt utrzymania Orlika jest ogromnym obciążeniem dla budżetu gminy czy powiatu. Chcąc, aby obiekty spełniały misję społeczną ich oferta musi być ciekawa i atrakcyjna, a koszty tej dostępności możliwe dla mieszkańców.

Należy podkreślić, że Samorząd Województwa nie ma całkowitej możliwości strategicznego planowania inwestycji sportowych w zakresie ich rozmieszczenia i wielkości. Poszczególni inwestorzy podejmują decyzje o ich lokalizacji zgodnie z własną strategią rozwoju. W przypadku np. Programu Ministerstwa Sportu i Turystyki rozwoju bazy sportowej województwa, rola samorządu wojewódzkiego odnosi się do opiniowania wniosków na dofinansowanie inwestycji w ramach określonego przez Ministerstwo Sportu i Turystyki limitu środków na dany rok dla województwa, która to opinia w formie uchwały sejmikowej jest przekazywana Ministerstwu Sportu i Turystyki. Cała ewentualna działalność musi być w związku z tym prowadzona na zasadzie mniej lub bardziej niezobowiązujących uzgodnień i negocjacji. Posiadana kompletna ekspertyza Departamentu w tym zakresie na pewno mogłaby być dobrym argumentem przy rozmowach z samorządami niższych szczebli.

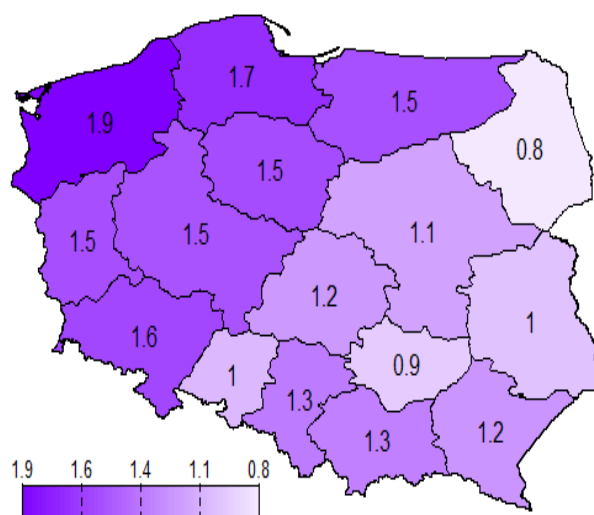
OBSERWACJA

W rezultacie po zatwierdzeniu finansowania inwestorzy często prowadzą negocjacje bezpośrednio z Ministerstwem z pominięciem Urzędu Marszałkowskiego. Prowadzi to do sytuacji, w których Urząd Marszałkowski np. „przypadkiem” dowiaduje się o wstrzymaniu jakiejś inwestycji i w związku z tym zmniejszeniu limitu na następny rok rozliczeniowy (nie wykorzystane przez inwestora środki na dany rok obciążają limit roku następnego).

Sytuacja na tle kraju

W rezultacie zrealizowanych projektów pod względem liczby obiektów sportowych różnego typu, sytuacja w województwie nie odbiega od średniej ogólnokrajowej, a pamiętać trzeba, że województwo warmińsko-mazurskie ma jedną z najniższych gęstości zaludnienia – 60 osób na km² (przy średniej w Polsce na poziomie 123 osób na km²). Dane ilościowe pokazują też stosunkowo równomierny rozkład infrastruktury sportowej w województwie. **Widać to chociażby na przykładzie kompleksów sportowych Orlik: w całym kraju Orlików nie wybudowało 800 gmin, z czego tylko 27 w warmińsko-mazurskim.**

Rys. 16. Liczba obiektów, których budowę dofinansowano z MSiT w przeliczeniu na gminę - wszystkie programy łącznie, stan na kwiecień 2012 r.

Źródło: Tomasz Żółtak, Instytut Socjologii UW, *Wizualizacja i wskaźnikowa analiza danych związanych z ilością i rozmieszczeniem infrastruktury sportowej dofinansowywanej ze środków Ministerstwa Sportu i Turystyki na terenie Polski*, kwiecień 2012.

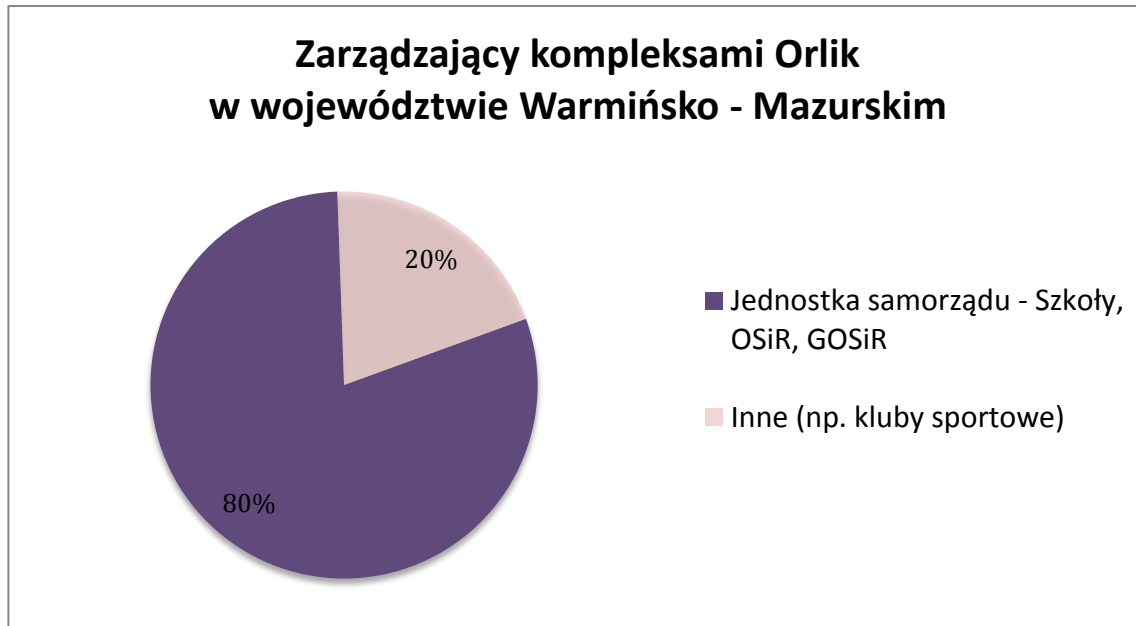
Wnioski wysnute na podstawie danych ilościowych znalazły potwierdzenie w trakcie pogłębionych badań prowadzonych w ramach konkretnych lokalizacji: przedstawiciele gmin, członkowie organizacji sportowych i sami mieszkańcy uznają stan infrastruktury za zadowalający. Pozwala to przyjąć założenie – istotne w kontekście kształtowania strategii i polityki sportowej – że **większe inwestycje infrastrukturalne nie są niezbędne; kluczowym wyzwaniem staje się utrzymanie, konserwacja, racjonalne zarządzanie i rozwój już powstałych obiektów.**

Modele zarządzania infrastrukturą sportową

W gminach funkcjonują różne modele zarządzania infrastrukturą – a to one mają kapitalne znaczenie dla rzeczywistej dostępności obiektów i profilu podejmowanych na nich działań. Główne modele zarządzania obiektami sportowymi to przekazywanie ich pod zarząd jednostkom organizacyjnym gmin i powiatów. Często praktykowane umieszczanie hal i boisk sportowych przy szkołach (co ma skądinąd niewątpliwe zalety, np. zapewnia pełne wykorzystanie obiektu), związane jest z przekazywaniem zarządu dyrektorowi szkoły, co nierzadko rodzi problemy z czysto „biznesowym” aspektem funkcjonowania obiektu sportowego. W wielu gminach obiekty sportowe są zarządzane przez jednostki jak ośrodki sportu i rekreacji czy ośrodki kultury i sportu.

Według deklaracji samych gmin najczęściej infrastruktura sportowa jest udostępniana klubom sportowym i innym organizacjom sportowym nieodpłatnie oraz w ramach umowy użyczenia lub umowy najmu. Spośród 92 nadesłanych deklaracji 33 gminy stosują taką formę udostępniania obiektów klubom sportowym. W kilku przypadkach kluby sportowe dzierżawią obiekty sportowe od gminy, pełniąc jednocześnie funkcję administratora obiektu.

Rys. 17. Podmioty zarządzające Kompleksami Orlik w województwie (dane pochodzą z Departamentu Sportu Urzędu Marszałkowskiego)

Niestety na potrzeby diagnozy trudno było określić jakie są dominujące sposoby zarządzania infrastrukturą, bo jest to złożone zagadnienie i nie podlegało dotąd całościowej diagnozie. Być może warto poświęcić mu dedykowane badanie i sukcesywnie zbierać dane z większej liczby gmin.

REKOMENDACJA

Na meta poziomie kluczowe znaczenie dla optymalnego zarządzania infrastrukturą sportową ma komunikacja między poszczególnymi elementami systemu sportowego. W obrębie Urzędu Marszałkowskiego ważną rolę powinna pełnić funkcjonalna wymiana informacji między poszczególnymi departamentami. Warto opracować stały system spotkań sprawozdawczo-koordynacyjnych między poszczególnymi Departamentami, tak by obraz powstającej infrastruktury był spójny. Urząd powinien też sprawnie zarządzać komunikacją z niższymi szczeblami samorządu, pełniąc rolę doradcą w zakresie zarządzania infrastrukturą i planów dotyczących jej rozbudowy. Miałoby to doprowadzić do optymalizacji rozmieszczenia infrastruktury i jej jakości w skali całego województwa.

Dobre praktyki w obszarze planowania infrastruktury sportowej

Na uwagę zasługują rozwiązania, które skupiają się na organizacji przestrzeni publicznej w sposób, który naturalnie zachęca do angażowania się w aktywność fizyczną, a zarazem stanowi rozwiązanie alternatywne, a kreatywne, wobec klasycznej, kosztownej w budowie i utrzymaniu infrastruktury sportowej w postaci hal czy boisk.

OBSERWACJA

Takim ciekawym rozwiązaniem jest opisany wyżej park w gminie Rozogi, niewielkiej gminie na pograniczu Warmii i Mazur i Mazowsza. Znajdują się tam za równo amfiteatr, boisko piłkarskie, boisko do piłki siatkowej, mini golf, kort tenisowy, plac zabaw dla dzieci i siłownia plenerowa.

Ważne!

Warto rozszerzać myślenie o tym, czym może być infrastruktura. Na świecie coraz częściej sport powszechny organizuje się (z sukcesami) poza klasyczną i drogą infrastrukturą (boisko, hala) – Street Games program z Anglii, Ghetto Games z Łotwy, czy DGI Underground z Danii, to duże krajowe programy wykorzystujące sport uliczny, bardzo popularny wśród młodych i szeroko dostępny.

IV.2.6 KIERUNKI POLITYKI

W badanych gminach zdarzały się przykłady tworzenia strategii w obszarze sportu (np. Ełk, Mrągowo, Orzysz). Dobrze porządkowały one priorytety, np. w skupieniu się na konkretnych dyscyplinach sportowych i ich dotowaniu. Zdecydowanie potrzebne są udoskonalone (częściowo zestandaryzowane) narzędzia pomagające gminom w tworzeniu bardziej ukierunkowanych polityk. W Orzyszu oddzielne dokumenty strategiczne ma również Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji. Zawarte są w nich między innymi możliwe sposoby pozyskiwania środków na osiągnięcie celów z dziedziny sportu powszechnego.

Gminy deklarują, że potrzebują metod na szacowanie efektywności przyznawanych dotacji – chciałyby wiedzieć, jak ich wsparcie wpływa na rozwój klubów/organizacji sportowych, rozumiany jako zwiększanie liczby ćwiczących i/lub osiągnięcie wyników w rywalizacji sportu wyczynowego. W wywiadach podkreślają, że bardzo istotna byłaby dla nich możliwość precyzyjnego oceniania działalności dotowanych klubów/organizacji oraz rentowności inwestowania w konkretne dyscypliny (ze względu na ich znaczenie dla mieszkańców, potencjał rozwoju, komplementarność z zasobami infrastrukturalnymi).

REKOMENDACJA

Należy wspierać gminy w rozwijaniu lepszych narzędzi sprawozdawczych dla klubów i organizacji otrzymujących dotacje, ale też same gminy (np. pod wpływem ankiety Samorządu Województwa Warmińsko- Mazurskiego i upowszechniania jej wyników) mogą udoskonalać swój sposób strategicznego działania – poprzez określenie istotnych w danym roku celów i skonsultowania ich np. z lokalną Radą Sportu. Nie muszą koniecznie przygotowywać dokumentu strategii.

Rady Sportu w większości z badanych lokalizacji nie są na razie ciałem, które w pełni wykorzystuje swoją pozycję. Skonfliktowany zwykle skład nie spotyka się zbyt często i nie zajmuje się opracowywaniem konkretnych planów działania. **W wielu miejscach podkreślano, jak dzielenie środków ustawia lokalnych graczy w pozycji rywali, co w dłuższej perspektywie nie skłania ich do poszukiwania przestrzeni do współpracy.** Jak na poziomie regionu efektywność polityki wymaga dzielenia się wiedzą i współpracy, tak wewnątrz gmin sytuacja finansowa wymaga modeli kooperacji.

Kolejnym elementem kierującym politykę są uchwały samorządów, które dotyczą rozwoju infrastruktury, zadań realizowanych we współpracy z organizacjami pozarządowymi, finansowania sportu, przyznawania stypendiów sportowych i nagród. Podejmowane są również uchwały dotyczące sposobu zarządzania infrastrukturą i zasad jej udostępniania. I tu ciekawe, że część gmin, stawiając na upowszechnianie dostępu do sportu, za priorytetowe uważa ustanowienie bezpłatnego lub preferencyjnego dostępu infrastruktury dla mieszkańców, a część twierdzi, że pierwszeństwo powinny mieć kluby. Warto byłoby sprawdzić, która ze strategii przynosi w konsekwencji lepszy dostęp do obiektów sportowych. Pośrednictwo klubów w dostępie do infrastruktury przynosić może zarówno mobilizowanie większej liczby różnorodnych grup społecznych (jeśli zarządzający klubem traktują to jako element swojej strategii), jak i ograniczenie dostępu do grup ważnych dla klubu (np. najzdolniejszych chłopców). Tak jak zawsze – jakość i kierunek działań danego modelu musi być monitorowany.

W programie rozwoju sportu w województwie szczególną rolę należy przewidzieć dla największych miast regionu, jako miejsc, gdzie są zdecydowanie większe możliwości rozwoju sportu wyczynowego. Modele prowadzenia polityki sportowej, co naturalne, w dużych ośrodkach są zupełnie inne niż w mniejszych gminach. W Olsztynie (który nie posiada oddzielnego dokumentu strategii sportu) od kilku lat realizowane są działania, które zmierzają do uporządkowania tego obszaru: np. programy wsparcia dla systemu sportu młodzieżowego czy uczynienie z Ośrodka Sportu i Rekreacji zintegrowanego centrum zarządzania infrastrukturą, lokalnymi imprezami i zajęciami sportowymi. Samorząd miasta zredefiniował działania, które powinny być podejmowane w sporcie i pracuje nad osiągnięciem konkretnych efektów. Wszystkie traktuje jako narzędzia do osiągnięcia większej popularności sportu (które są ewidencjonowane, tzn. liczba uczestników każdej imprezy jest znana). Kluczowe dla miasta działania (wspólne imprezy, łączenie sportu powszechnego z wyczynowym, zachęcanie klubów do współpracy ze szkołami, organizacja akcji Olsztyn Aktywnie!) prowadzą do większej integracji – współpracy wielu lokalnych instytucji i jednostek. O świadomości polityki sportowej miasta świadczy również pojawiający się w wywiadach z urzędnikami zajmującymi się sportem w mieście nacisk na wzmacnianie pozycji organizatorów sportu i myślenie o rozwijaniu kompetencji menadżerskich wśród trenerów. Drugim ważnym elementem jest skupienie się na infrastrukturze jako na przestrzeni, która powinna być projektowana w sposób ułatwiający ruch i zachęcający do niego (inwestycja wokół Jeziora Długiego, planowana i już realizowana inwestycja wokół Jeziora Krzywego, inwestycje na ścieżkach rowerowych). To wszystko nowe kierunki, wykraczające poza klasyczne skupienie na budowie boisk i hal, choć akurat Olsztyn jest tym miastem, gdzie pełnowymiarowych sal sportowych brakuje. Odpowiedzialni za sport w mieście urzędnicy planując programy sportowe biorą pod uwagę perspektywę biznesu, bo zdają sobie sprawę, że środki samorządowe nawet dużego miasta nie pokryją wszystkich potrzeb. Dlatego włączają komercyjne podmioty do sieci współpracy z ofertą infrastruktury miejskiej i klubowej (np. w ramach akcji Olsztyn Aktywnie), zabiegają o sponsorów

dla większych imprez, podkreślają, że widzą funkcjonalne połączenia między zwiększeniem aktywności mieszkańców miasta a wzrostem popytu na usługi i produkty sportowe. Dlatego też pracują również nad tworzeniem takiej oferty płatnych zajęć dla mieszkańców, która będzie atrakcyjna, dostępna i jednocześnie samofinansująca. To wszystko pokazuje również, jak wraz z wielkością lokalizacji pojawiają się coraz bardziej złożone zagadnienia i bardziej skomplikowane kwestie zarządcze.

W aneksie do raportu umieściliśmy zestawienia danych z poziomu gmin w układzie terytorialnym. Pokazują one wydatki na sport w przeliczeniu na mieszkańca oraz efektywność tych wydatków – czyli nakłady w przeliczeniu na ilość aktywnych fizycznie mieszkańców.

IV.2.7 KLUCZOWE WNIOSKI

Wywiady przeprowadzone wśród urzędników samorządowych przynoszą takie kluczowe wnioski:

1. większość samorządów lokalnych zadbało o budowę infrastruktury sportowej, a wsparcie środkami Urzędu Marszałkowskiego i ministerialnymi pozwoliło na zapewnienie w miarę równomiernego i satysfakcjonującego dostępu do niej,
2. wsparcia koncepcyjnego wymagają narzędzia do tworzenia lokalnych planów działań (operacyjnych, skupionych na celach działaniach) w obszarze sportu, bo brak kierunków skutkuje rozproszeniem środków i chaotyczną polityką parcelowania zasobów pomiędzy słabo monitorowane (i ewaluowane) organizacje,
3. trzeba udoskonalić sposób zbierania danych na temat sportu powszechnego i działań lokalnych organizacji i instytucji sportowych, ze wszystkich poziomów,
4. w wielu gminach istnieje dobrze funkcjonujący model sportu organizowanego przez samych mieszkańców, pozainstytucjonalnie (przez mieszkańców przy wsparciu szkół, Gminnych Ośrodków Kulturowych; sołectw); model wspierania inicjatyw oddolnych jest bardzo ważny,
5. potrzebna jest współpraca i wspieranie organizacji w systematycznym angażowaniu społeczności lokalnych, poprzez zorganizowany i profesjonalnie zarządzany wolontariat, stałą współpracę ze szkołami i organizacjami pozarządowymi (niesportowymi),
6. namysłu i zmian w zapisach wymagają zapisy zadań konkursowych, w wyniku, których samorząd wspiera i powierza zadania sportowe organizacjom pozarządowym, to najważniejsze narzędzie kształtowania sytuacji sportu lokalnie.

IV. 3. INNE CZYNNIKI/INNI AKTORZY

Dla sportu powszechnego niezwykle znaczący okazał się projekt Orlik. W wielu miejscach wyraźnie widać, że pojawienie tych boisk oraz animatorów, bez względu na to, jak sprawnie działają, bardzo poprawiło dostępność oferty sportowej. Co jeszcze ważniejsze – samorząd, organizując pieniądze na inwestycje oraz planując model zarządzania boiskiem (czy choćby zastanawiając się nad wymaganiami dla animatorów), musiał przyjrzeć się zagadnieniu sportu powszechnego i jego mechanice. Orliki pokazały, że dobrym impulsem do zmian jest infrastruktura, ale pod warunkiem, że odbędzie się dyskusja nad jej celami, działaniem, utrzymaniem i przyszłością. Nie można zapominać o gminach, które świadomie zrezygnowały z budowy Orlików (uznając je za zbyt drogie w utrzymaniu) i przyjrzeć się, na ile ich brak jest rekompensowany innymi typami boisk (dużo tańszymi, ale o podobnych funkcjach). Dojrzała ewaluacja funkcjonowania programu Orlik powinna porównać ofertę sportową gmin bez tych boisk i ocenić efektywność tego wydatku.

Na sytuację sportu powszechnego duży wpływ mają organizacje niesportowe. Np. w badanych przez nas Pieckach istnieje kilka organizacji, które podejmują działania sportowe, choć nie kwalifikują się do grupy klubów i organizacji sportowych (Stowarzyszenie Miłośników Sportu Oldboy Piecki, Iskierka Nadziei, Środowiskowy Dom Samopomocy) – mają stałą ofertę i (często) sprzęt sportowy.

REKOMENDACJA

Warto doceniać pracę pasjonatów i wolontariuszy, którzy poza organizacjami zajmują się np. przygotowaniem lokalnych amatorskich turniejów (często zdarzały się takie np. w siatkówce plażowej). Badanie pokazało, że na terenie województwa jest dużo oddolnej, nierejestrowanej działalności sportowej, która bazuje na tradycji i zaangażowaniu ludzi. Warto ją zauważać, nie ograniczając się do oficjalnych, instytucjonalnych działań. Takie oddolne inicjatywy powinny być łączone z działaniami instytucji i klubów sportowych, powinna być im ułatwana praca przez udostępnianie obiektów, życzliwe wsparcie pracowników samorządu lub przez udostępnianie możliwości dokształcania. Warto ich pracę doceniać przyznając nagrody, dbając o pojawianie się informacji o ich działaniach w mediach, obejmowaniem patronatem ich imprez czy turniejów.

Bardzo ważnym i przywoływanym już w dokumencie zasobem Województwa jest obecność dwóch szkół wyższych, które w swojej ofercie edukacyjnej mają wychowanie fizyczne. To Olsztyńska Szkoła Wyższa im. J. Rusieckiego oraz Uniwersytet Warmińsko-Mazurski. Ta pierwsza wielokrotnie włączała się w organizowane lokalnie wydarzenia sportowe, wspierając te imprezy swoją kadrą czy doświadczeniem badawczym. I jeszcze jedno: unowocześnienie działania organizacji sportowych, ulepszenie metod monitoringu sportu i wsparcie dla samorządów w tworzeniu operacyjnych planów działań (również dla swoich jednostek organizacyjnych) – to wszystko stwarza pole do współpracy dla specjalistów z miejscowych uczelni. Należy jednak pamiętać, że dla lokalnego sportu kluczowa jest wiedza nie tyle akademicka, ile operacyjna, ułatwiająca działania organizacji. Bliższa współpraca sektora naukowego i sportowego to potencjalnie pole innowacji i źródło nowych rozwiązań i narzędzi (również z ICT, co jest tak ważne w zapisach strategii województwa).

IV.3.1.ROLA TURNIEJÓW AMATORSKICH: PROMOCJA SPORTU

W każdej z badanych gmin, nawet najmniejszej, naturalnym zasilaniem dla aktywności amatorów są imprezy sportowe, które przybierają bardzo zróżnicowane i oryginalne formy. Po pierwsze, sport pojawia się w ramach lokalnych imprez kulturalnych (np. dożynek), po drugie zaś – organizuje się turnieje w dyscyplinach, które są prowadzone przez lokalne kluby. Zdarzają się prowadzone przez dłuższy czas rozgrywki ligowe (np. zimowa liga amatorów w halowej piłce nożnej).

Jeśli gmina dysponuje odpowiednią infrastrukturą, może stać się gospodarzem zawodów o zasięgu ponadlokalnym (np. powiatowym, wojewódzkim), które mają dla danej społeczności kapitalne znaczenie.

Turnieje amatorów, zawody oraz ligi różnią się między sobą sposobami organizacji – część z nich jest finansowana ze środków gminnych (jeden z punktów stałych zadań zleconych), a część nowo powstałych klubów stara się wypromować dzięki atrakcyjnie organizowanym *eventom* (np. Olsztyński Turniej Siatkówki Piłkowej) i szuka dla nich zewnętrznego finansowania.

Analiza frekwencji na takich lokalnych imprezach, ich popularności czy oryginalności (zawody łucznicze, zawody „indiaci” czy paralotnicze) dowodzi ich ważności funkcjonalnej w systemie organizowania sportu. Tutaj jednak tak samo trzeba zadać sobie pytanie, jakie modele organizacji należy wspierać, by jak najszerszej realizowała się wizja ich wielofunkcyjności. Wciąż zdarzają się imprezy, które mają mizerny społeczny efekt, nie przyciągają ani zawodników, ani publiczności, dlatego po raz kolejny niezbędnym wydaje się nawyk ewaluowania każdej imprezy sportowej, ze względu na kilka, najlepiej lokalnie przedyskutowanych i zaakceptowanych, kryteriów.

V. UPOWSZECHNIANIE SPORTU W RÓŻNYCH ŚRODOWISKACH

V.1. SPORT NIEPEŁNOSPRAWNYCH

W regionie prowadzona jest działalność w zakresie sportu osób niepełnosprawnych. Prowadzone działania dotyczą sportu powszechnego, którego celem jest rehabilitacja fizyczna, psychiczna i społeczna oraz sportu wyczynowego (sport paraolimpijski i igrzyska głuchych), ze strukturą szkolenia sportowego, systemem współzawodnictwa ogólnopolskiego i międzynarodowego. Struktura organizacyjna sportu osób niepełnosprawnych jest niejednorodna i wynika w znacznej mierze ze zróżnicowania niepełnosprawności. Ze względu na rodzaj niepełnosprawności stowarzyszonych osób wyróżniamy:

1. sport osób z niepełnosprawnością narządu ruchu i wzroku oraz z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym objęty strukturami Polskiego Komitetu Paraolimpijskiego zrzeszającego Polski Związek Sportu Niepełnosprawnych „START”, Związek Stowarzyszeń Sportowych „SPRAWNI-RAZEM”, Polski Związek Tenisa na Wózkach, Fundację Aktywnej Rehabilitacji, Stowarzyszenie Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki Niewidomych i Słabowidzących „CROSS”, Polskie Towarzystwo Walki z Kalectwem, Związek Kultury Fizycznej „OLIMP”; z województwa warmińsko-mazurskiego do tej struktury należą m. in.: Integracyjny Klub Sportowy „Atak”, Zrzeszenie Sportowe Niepełnosprawnych „Start”, Integracyjny Klub Sportowy „Smok”;
2. sport osób niewidomych i słabowidzących, którym zajmuje się Stowarzyszenie Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki Niewidomych i Słabowidzących CROSS reprezentowany w województwie warmińsko-mazurskim przez Ławski Klub Sportu, Kultury Fizycznej i Turystyki Niewidomych i Słabowidzących „MORENA”;
3. sport osób z niepełnosprawnością narządu słuchu, którym zajmuje się Polski Związek Sportu Niestyszących; w województwie warmińsko-mazurskim działają – Warmińsko-Mazurski Klub Sportowy Niestyszących WARMIG w Olsztynie oraz Szkolny Klub Sportowy Niestyszących „OLIMPIJCZYK” w Olecku;
4. sport osób z niepełnosprawnością intelektualną, którym zajmuje się Stowarzyszenie Olimpiady Specjalne Polska; na terenie Warmii i Mazur największą organizacją ruchu jest Stowarzyszenie Olimpiady Specjalne Polska Oddział Regionalny Olimpiady Specjalne Polska Warmińsko-Mazurskie w Olsztynie; zadaniem Olimpiad Specjalnych jest zapewnienie całorocznego cyklu treningów i zawodów sportowych w różnych olimpijskich dyscyplinach sportowych osobom z niepełnosprawnością intelektualną.

W województwie warmińsko-mazurskim funkcjonują organizacje upowszechniające kulturę fizyczną wśród osób niepełnosprawnych. Są to kluby, stowarzyszenia, i fundacje, w tym:

1. Warmińsko-Mazurska Federacja Sportu Osób Niepełnosprawnych (W-M FSON) w Olsztynie,
2. Stowarzyszenie Olimpiady Specjalne Polska Oddział Regionalny Olimpiady Specjalne Polska Warmińsko-Mazurskie w Olsztynie,
3. 10 klubów przynależących do W-M FSON (Iławski Klub Sportu, Kultury Fizycznej i Turystyki Niewidomych i Słabowidzących „Morena”, Olsztyński Klub Sportowy „Warmia i Mazury”, Warmińsko-Mazurski Klub Sportowy „Warmig”, Integracyjny Klub Sportowy „Atak”, Elbląski Klub Sportowy „Elcross”, Stowarzyszenie Integracji Osób Niepełnosprawnych „Sion” Koło Sportowe Valider, Zrzeszenie Sportowe Niepełnosprawnych „Start”, Integracyjny Klub Sportowy „Smok”, Giżycki Klub Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki Niewidomych i Słabowidzących, Stowarzyszenie Mazurska Szkoła Żeglarstwa w Giżycku),
4. Szkolny Klub Sportowy Niestyszących „Olimpijczyk” w Olecku przynależący do Polskiego Związku Sportu Osób Niestyszących,
5. dwa kluby – KS AZS Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie i MLKS Ostródzianka Ostróda - działające samodzielnie,
6. inne stowarzyszenia działające na rzecz osób niepełnosprawnych (np. Akcja Katolicka Archidiecezji Warmińskiej, Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom i Ich Rodzinom „Dajmy Szansę” Stawiguda, Stowarzyszenie Przyjaciół Osób Niepełnosprawnych „Przystań” przy Domu Pomocy Społecznej w Nowej Wsi Etckiej).

Warmińsko-Mazurska Federacja Sportu Osób Niepełnosprawnych jest głównym stowarzyszeniem działającym na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego, które zrzesza kluby i stowarzyszenia sportowe promujące sport i kulturę fizyczną w środowisku osób niepełnosprawnych. Podstawowym celem Federacji jest aktywizacja fizyczna i społeczna osób niepełnosprawnych jako ważny element kompleksowej rehabilitacji. Głównym zadaniem W-M FSON jest organizacja imprez i zawodów sportowych o zasięgu wojewódzkim oraz koordynowanie organizacji szkolenia sportowego i udziału zawodników województwa w zawodach ogólnopolskich i międzynarodowych w dyscyplinach paraolimpijskich i igrzyskach głuchych. W 10 klubach przynależących do Federacji zrzeszonych jest ok. 850 zawodników, wśród których 85 % stanowią osoby powyżej 18 roku życia.

Ważną rolę w prowadzonej działalności na rzecz osób niepełnosprawnych spełnia Fundacja Centrum Zdrowia i Sportu przy Olsztyńskiej Szkole Wyższej im. J. Rusieckiego, której celem jest m.in. rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych. Fundacja realizuje swoje cele poprzez opracowywanie programów i indywidualnych przedsięwzięć związanych z ochroną zdrowia i promocją zdrowego trybu życia oraz rehabilitacją zawodową i społeczną

osób niepełnosprawnych. Zadaniem Fundacji jest również organizowanie imprez sportowych i rekreacyjnych, czego przykładem jest wsparcie działalności Olimpiad Specjalnych, Oddziału Regionalnego Olimpiady Specjalne, prowadzonej także na obiektach sportowych Olsztyńskiej Szkoły Wyższej im. J. Rusieckiego. Ponadto Fundacja wspiera działalność innych osób prowadzących działalność zbieżną z jej celami.

Sport niepełnosprawnych na terenie województwa wspierany jest poprzez dotacje Ministerstwa Sportu i Turystyki oraz poszczególnych samorządów, będących też depozytariuszami funduszy PFRON.

Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego wspiera sport osób niepełnosprawnych poprzez:

1. **dotacje przyznawane w ramach otwartego konkursu ofert na: udział w szkoleniu sportowym, współorganizację imprez sportowych, dofinansowanie zakupu sprzętu sportowego,**
2. **stypendia sportowe i nagrody przyznawane zawodnikom i trenerom osiągającym wysokie wyniki sportowe,**
3. **obejmowanie patronatu przez Pana Marszałka nad imprezami sportowymi osób niepełnosprawnych.**

Ponadto Samorząd Województwa dokonuje zakupu usług promocyjnych np. podczas Mistrzostw Europy w Piłce Siatkowej na siedząco Kobiet i Mężczyzn.

System przyznawania dotacji na rzecz sportu i rehabilitacji osób niepełnosprawnych przez Samorząd Województwa składa się z kilku, częściowo zachodzących na siebie elementów. Dotacje na ten cel przyznawane są przez:

1. Departament Zdrowia Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego – ze środków Departamentu Zdrowia wspierany jest głównie sport powszechny – imprezy i festyny sportowe, a także turnusy rehabilitacyjne organizowane przez stowarzyszenia i fundacje działające w różnych rejonach województwa.¹⁶ Wysokość przyznawanych dotacji w poszczególnych latach wynosiła: w 2010 roku – 49.000 zł brutto, w 2011 i 2012 roku po 27.600 zł brutto;
2. Departament Sportu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Głównym partnerem Departamentu Sportu w ramach wspierania sportu osób niepełnosprawnych jest **Warmińsko-Mazurska Federacja Sportu Osób Niepełnosprawnych**. To Federacja, jako organizacja o zasięgu wojewódzkim od lat

¹⁶ Podobne zadanie realizowane są również ze środków PFRON, których depozytariuszem wojewódzkim jest Regionalny Ośrodek Pomocy Społecznej. W 2010 roku była to kwota 67355 zł brutto, a w 2011 roku - 59515 zł brutto.

w otwartym konkursie ofert otrzymuje środki na realizację zadania Samorządu Województwa jakim jest „upowszechnianie kultury fizycznej i sportu w środowisku osób niepełnosprawnych”. Do 2013 przekazywane Federacji środki w ramach dotacji Samorządu Województwa, przeznaczone były na rozwój sportu powszechnego, wyczynowego i organizację imprez o zasięgu co najmniej wojewódzkim. Od 2014 roku Federacja realizować będzie zadania dotyczące sportu powszechnego, a kluby po wsparcie w zakresie sportu wyczynowego będą składać wnioski bezpośrednio do Departamentu Sportu Urzędu Marszałkowskiego. Dodatkowo część działań skierowanych do osób niepełnosprawnych o zasięgu przynajmniej wojewódzkim (niezależnie od swojego charakteru) finansowana jest w ramach innego otwartego konkursu. W roku 2012 fundusze z tej puli otrzymała m.in. Akcja Katolicka Archidiecezji Warmińskiej na organizację Sztafety Pamięci dla uczczenia kolejnej – 28. rocznicy śmierci bł. ks. Jerzego Popiełuszki. W roku 2010 również Szkolny Klub Sportowy Niestyszających „Olimpijczyk” w Olecku; Europejskie Letnie Igrzyska Olimpiad Specjalnych i XVI Mistrzostwa Polski Żeglarzy Niepełnosprawnych na Jeziorze Kisajno w Giżycku.

Samorząd województwa w ramach przyznanych dotacji dofinansowuje zakup sprzętu sportowego np. w 2010 roku dofinansowano zakup specjalistycznego sprzętu sportowego dla klubu Smok Lotos Apotex Orneta w wysokości 20 000 zł brutto.

Warmińsko-Mazurska Federacja Sportu Osób Niepełnosprawnych na realizację zadania „upowszechnianie i popularyzowanie sportu w środowisku osób niepełnosprawnych” w latach 2008-2012 otrzymywała dotacje w wysokości:

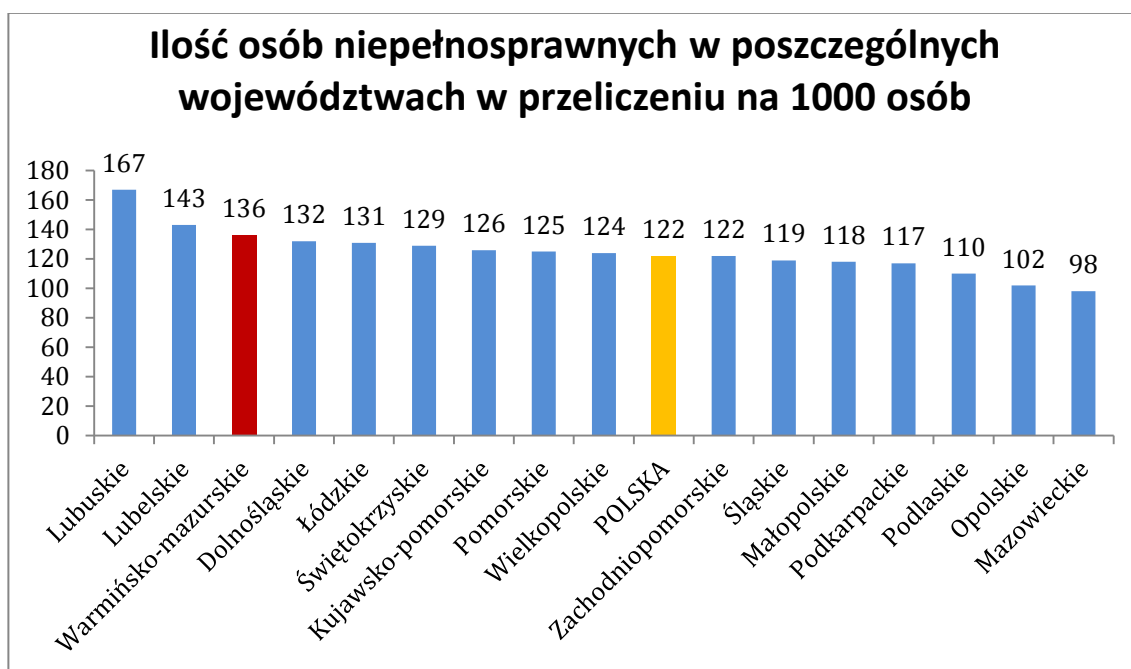
Rys.18. Dotacje dla WMFOS

Warto podkreślić, że do 2010 roku Federacja otrzymywała 4% ze wszystkich środków przeznaczonych na dotacje, a od 2011 roku 2% środków przeznaczonych na dotacje ujętych w planach finansowych Departamentu Sportu.

Procentowy udział środków przeznaczanych na rozwój sportu osób niepełnosprawnych i profilaktykę zdrowotną w województwie warmińsko-mazurskim warto odnieść do środków przeznaczanych na ten cel w innych województwach. Jest to szczególnie istotne biorąc pod uwagę, że udział osób niepełnosprawnych w populacji województwa lokuje Warmię i Mazury zdecydowanie ponad średnią dla Polski. Według danych Biura Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych województwo zajmuje trzecią pozycję w kraju pod względem ilości osób niepełnosprawnych w przeliczeniu na 1000 osób.

Rys. 19. Ilość osób niepełnosprawnych w poszczególnych województwach w przeliczeniu na 1000 osób

Ponad to szereg imprez jest co roku obejmowanych honorowym patronatem Marszałka Województwa.

W 2011 roku:

- V Mistrzostwa Polski w piłce plażowej trzyosobowej „Sprawni Razem - Integracja”,
- I Mistrzostwa Polski w piłce nożnej plażowej „Sprawni Razem –Integracja”,
- XXI Klubowy Puchar Europy w Piłce Siatkowej na siedząco osób niepełnosprawnych mężczyzn.

W 2012 roku:

- VI Mistrzostwa Polski w piłce plażowej trzyosobowe „Sprawni Razem - Integracja”,
- II Mistrzostwa Polski w piłce nożnej plażowe „Sprawni Razem –Integracja”,

- Długodystansowe Mistrzostwa Polski Żeglarzy Niepełnosprawnych Jeziorak 2012,
- III Wojewódzki Turniej Tenisa Stołowego Osób Niepełnosprawnych Intellektualnie,
- XIV Festyn Integracyjny „Jesteśmy Razem” (Tadeusz Milewski, Warmińsko-Mazurski Sejmik Osób Niepełnosprawnych).

V.1.1. KLUBY

Według danych zebranych przez Federację w województwie działa 14 klubów funkcjonujących w sporcie osób niepełnosprawnych, z czego 10 jest stowarzyszonych w Federacji. Pięć z klubów ma siedzibę w Olsztynie, po dwa w Giżycku i Elblągu; po jednym w Bartoszycach, Iławie, Olecku, Ornecie i Ostródzie.

Według danych zawartych w sprawozdaniu Warmińsko-Mazurskiej Federacji Sportu Osób Niepełnosprawnych za 2013 w sumie w zrzeszonych klubach w różnych sekcjach ćwiczy ok. 850 osób - najwięcej w Olsztyńskim Klubie Sportowym „Warmia i Mazury” 298 osób, w Integracyjnym Klubie Sportowym „ATAK” w Elblągu 120 osób i Elbląskim Klubie Sportowym „Elcross” w Elblągu - 117 osób. Oznacza to, że w trzech ze zrzeszonych 10 klubów ćwiczy 535 osób, czyli prawie 63 % zawodników. Ze względu na różne rodzaje niepełnosprawności trudne jest precyzyjne określenie popularności poszczególnych dyscyplin w województwie. Przy planowaniu działań instytucji działających na rzecz osób niepełnosprawnych należałoby dążyć do bardziej równomiernego rozłożenia możliwości uprawiania sportu przez osoby niepełnosprawne – tak by również w południowej części województwa powstawała oferta sportowa dla tych osób. Przy czym charakterystyczne skupienie większych ośrodków w dużych miastach wydaje się naturalne.

V.1.2. SUKCESY

Mimo stosunkowo niewielkich środków niepełnosprawni zawodnicy w sportach paraolimpijskich i Igrzyskach Głuchych województwa mogą się pochwalić licznymi sukcesami na krajowych i międzynarodowych imprezach.

Z ostatnich Igrzysk Paraolimpijskich w Londynie w 2012 roku 4 zawodników z województwa przywiozło 6 medali – w kolarstwie 3, w tenisie stołowym 2 i w kolarstwie tandemowym 1. Reprezentanci Polski z Warmii i Mazur zajęli też na V miejsce w kolarstwie ręcznym i VI w biegach na 400 m. Z medalami wrócili do kraju sportowcy Olsztyńskiego Klubu Sportowego „Warmia i Mazury; MLKS Ostródzianka Ostróda i Integracyjnego Klubu Sportowego „Smok” w Ornecie.

Ponadto zawodnicy województwa odnosili również sukcesy m.in. na Mistrzostwach Świata i Mistrzostwach Europy Juniorów Osób Niesłyszących w lekkiej atletyce; Mistrzostwach Świata, Pucharze Świata, Pucharze Europy i Mistrzostwach Polski w kolarstwie ręcznym;

w Mistrzostwach Świata i Mistrzostwach Polski w piłce siatkowej i siatkówce plażowej; Mistrzostwach Świata w hokeju na ślodziach w Mistrzostwach Świata i Europy w kręglach klasycznych.

Sukcesy zawodników jednocześnie wynikają i przekładają się na stypendia i nagrody przyznawane przez Samorząd Województwa. Wysokość przyznawanych w poszczególnych latach stypendiów i nagród ukazuje poniższa tabela. Znaczne różnice w wysokości przyznawanych stypendiów związane są z ilością sukcesów zawodników z terenów województwa, jakie udało im się w danym roku osiągnąć oraz z udziałem tychże zawodników w imprezach o różnej randze i charakterze.

Tab. 9. Wysokość i liczba przyznanych stypendiów sportowych i nagród dla osób niepełnosprawnych w latach 2010 – 2012

L.P.	STYPENDIA SPORTOWE/NAGRODY DLA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH	KWOTA DOFINANSOWANIA	LICZBA PRYZNANYCH STYPENDIÓW /NAGRÓD PIENIĘŻNYCH
2010 rok			
1.	Stypendia sportowe	22.500	5
2.	Nagrody	4.000	2
	RAZEM:	26.500	7
2011 rok			
1.	Stypendia sportowe	5.400	3
	RAZEM:	5.400	3
2012 rok¹⁷			
1.	Stypendia sportowe	29.200	6
2.	Nagrody	34.200	12
	RAZEM:	63.400	18

Wspierani przez województwo Anna Harkowska, Patryk Chojnowski, Artur Korc i Krzysztof Kosikowski, zostali medalistami Igrzysk Paraolimpijskich w Londynie.

V.1.3. INFRASTRUKTURA SPORTOWA

Infrastruktura sportowa w województwie będzie omawiana w dalszej części raportu przy tej okazji warto jedynie zaznaczyć, że Samorząd Województwa nie ma jednoznacznej listy

¹⁷ Rok Igrzysk Paraolimpijskich w Londynie

standardów przystosowania dofinansowywanej infrastruktury do potrzeb osób niepełnosprawnych. Takich zapisów nie ma również w Rocznych Programach Rozwoju Bazy Sportowej. Jako przykład powstałej infrastruktury dostępnej dla osób niepełnosprawnych Samorząd przedstawia kompleksy sportowe tworzone w ramach projektu „Moje Boisko Orlik 2012” oraz „Wodne Centrum Rekreacyjno–Sportowe Aquasfera” w Olsztynie i Park Wodny w Wilkasach.

Oba te budynki, jak zapewne wiele innych nowopowstałych obiektów, posiada dostosowane toalety i podjazdy. Żadne z tych centrów nie ma jednak specjalnych pochylni umożliwiających osobom niepełnosprawnym swobodne wchodzenie i wychodzenie z wody.

Przedstawiciele środowiska sportu osób niepełnosprawnych skarżą się również na brak centralnego, dostosowanego do ich potrzeb centrum szkoleniowego.

W tym kontekście konieczna wydaje się refleksja nad stworzeniem czytelnych kryteriów, jakie powinna spełniać w tym zakresie infrastruktura, która jest opiniowana przez Samorząd Województwa lub dofinansowana z jakichkolwiek środków będących w dyspozycji tegoż samorządu. Sugerowana lista mogłaby być wielostopniowa przy założeniu, że określony procent obiektów na terenie Województwa powinien spełniać w tym zakresie najwyższe standardy.

V.1.4. KLUCZOWE WNIOSKI

1. Brak wspólnej, jednolitej i transparentnej polityki funkcjonowania sportu w środowisku osób niepełnosprawnych, a tym samym trudności w tworzeniu polityki wspierania tego sportu w województwie (dywersyfikacja środków), w tym:
 - a. brak dostatecznej wiedzy na temat struktury organizacyjnej funkcjonowania sportu osób niepełnosprawnych w województwie,
 - b. brak koordynacji ruchu osób niepełnosprawnych w województwie.
2. Brak jest w województwie odpowiedników centralnych struktur na poziomie województwa (z wyłączeniem Olimpiad Specjalnych) jako partnerów do współpracy samorządu województwa w ramach sportu osób niepełnosprawnych.
3. Warmińsko-Mazurska Federacja Sportu Osób Niepełnosprawnych spełnia rolę przekaznika środków pozyskanych z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego, lecz ma trudności w pozyskiwaniu środków własnych, a tym samym trudności w spełnianiu warunków do ubiegania się o środki z Urzędu Marszałkowskiego i innych źródeł.
4. Dostrzega się, że w południowej części regionu mniej jest podmiotów stwarzających osobom niepełnosprawnym warunki do uprawiania sportu.

V.1.5. REKOMENDACJE

1. Warto by w województwie funkcjonował silny i dobrze zorganizowany podmiot, który będzie moderował powstawanie równomiernej sieci organizacji i innych podmiotów działających na rzecz aktywności fizycznej osób niepełnosprawnych oraz zbierał dane na ten temat:
 - a. monitorowanie i zachęcanie klubów do tworzenia oferty rehabilitacyjnej i sportowej dla osób niepełnosprawnych,
 - b. dedykowane szkolenia dla kadry pod kątem pracy z osobami, z różnymi typami niepełnosprawności,
 - c. szukanie i popularyzacja dobrych praktyk oferty sportowej dedykowanej osobom z różnymi typami niepełnosprawności (warto dbać o bardziej doprecyzowane metody wykorzystania sportu i rekreacji).
2. Sport powszechny (dla wszystkich) powinien być głównie wspierany przez samorządy lokalne, a Samorząd Województwa powinien wspierać organizację imprez i wydarzeń o zasięgu co najmniej wojewódzkim,
3. Sport „wyczynowy” – szkolenie i udział we współzawodnictwie powinien być wspierany i dofinansowany zarówno przez samorządy lokalne jak i Samorząd Województwa,
4. Dopracowanie ankiety rozsyłanej przez Samorząd Województwa – ankieta on-line z zamkniętymi pytaniami w celu poszerzenia wiedzy na temat tej skomplikowanej materii,
5. Śledzenie losów poszczególnych zawodników w celu określania, czy w województwie jest możliwość rozwoju sportowego zawodników biorących udział we współzawodnictwie sportowym osób niepełnosprawnych (Igrzyska Paraolimpijskie i Igrzyska Głuchych)
6. W zakresie infrastruktury sportowej:
 - a. przy udziale osób niepełnosprawnych zmapowanie dostosowania infrastruktury do potrzeb osób niepełnosprawnych – stworzenie kilku kategorii „dostosowania” oraz stworzenie jasnych kryteriów, jakie pod względem przystosowania do ich potrzeb powinny spełniać obiekty dofinansowywane ze środków wojewódzkich,
 - b. szukanie dobrych praktyk w dostosowaniu istniejącej infrastruktury do potrzeb osób niepełnosprawnych,
 - c. warto by powstał rangowany wykaz infrastruktury sportowej dostosowanej w różnym stopniu do potrzeb osób niepełnosprawnych. Warto włączyć do takiej diagnozy stowarzyszenia osób niepełnosprawnych,
 - d. przy współudziale osób niepełnosprawnych stworzenie jasnych kryteriów, jakie pod względem przystosowania do ich potrzeb powinny spełniać obiekty powstające w województwie obiekty.

V.2. SPORT W ŚRODOWISKU WIEJSKIM I MAŁYCH MIAST - WARMIŃSKO-MAZURSKIE ZRZESZENIE LUDOWE ZESPOŁY SPORTOWE

Ludowe Zespoły Sportowe to pod wieloma względami imponująca sieć samoorganizacji sportu, która od ponad 65 lat działa w całej Polsce. W jej strukturach łączą się zarówno elementy działań typowe dla klasycznych klubów sportowych, jak i swoiste dla oddolnych działań lokalnych wspólnot (w małych społecznościach), nastawionych na organizowanie czasu wolnego.

V.2.1. CELE

Kluczowym zadaniem Ludowych Zespołów Sportowych jest wspieranie sportu i turystyki na wsi i w małych miastach. Związek sam wyróżnia 3 główne obszary swoich działań i w każdym realizuje konkretne zadania.

Sport powszechny	Sport wyczynowy	Turystyka
<ul style="list-style-type: none">• Program sport wszystkich dzieci• Ogólnopolskie Igrzyska LZS• Turniej "Piłkarska Kadra Czeka"• Turniej szachowy o Złotą Wieżę	<ul style="list-style-type: none">• Rywalizacja w Systemie Sportu Młodzieżowego• Wsparcie Wiodących Ludowych Klubów Sportowych (WLKS)• Ośrodki Szkolenia Sportowego Młodzieży (OSSM)	<ul style="list-style-type: none">• Imprezy okolicznościowe• Elementy turystyki w działaniach z zakresu sportu powszechnego

Widać, że w myśleniu o swoich działaniach LZS-y holistycznie zagospodarowują wiele obszarów związanych z szeroko pojętą aktywnością ruchową. W każdym z nich mają swoje, zwykle przetestowane propozycje, ale jest też dużo rozwiązań, które pojawiły się niedawno (jak np. Turniej „Piłkarska Kadra Czeka”). W rozmowach z przedstawicielami LZS-ów bardzo wyraźnie widać, że mają silnie zinternalizowane przekonanie o społecznej roli sportu i wadze działań oddolnych oraz regularnych treningów, czyli mechanizmów, które doprowadzają do włączania różnych grup społecznych do aktywności fizycznej.

Analiza imprez, które wygrywają w odbywającym się corocznie od 5 lat konkursie Ministerstwa Sportu i Turystyki na najciekawszą inicjatywę z zakresu upowszechniania sportu dzieci i młodzieży na obszarach wiejskich (program Sport Wszystkich Dzieci, dedykowany stowarzyszeniom zrzeszonym w Ludowych Zespołach Sportowych) pokazuje, że w działaniach LZS-ów jest duża zdolność do angażowania lokalnych społeczności oraz animowania i budowania partnerstw. Generalnie dominującą formą działań LZS-ów jest organizacja imprez sportowych zarówno o nastawieniu na rywalizację najlepszych zawodników jak i aktywizację amatorów z mniejszym nastawieniem na wynik sportowy.

Kluby zrzeszone w LZS-ach prowadzą szkolenia i odnoszą sukcesy w wielu dyscyplinach sportowych, których lista różni się lekko w poszczególnych województwach. Można wymienić jednak: kolarstwo, lekką atletykę, zapasy, piłka nożna, tenis stołowy i łucznictwo – jako typowe i najbardziej popularne.

Struktura organizacyjna

By lepiej zrozumieć misterną architekturę tego związku trzeba wiedzieć, że formalnie Ludowe Zespoły Sportowe są związkiem stowarzyszeń - czyli w samym założeniu są siecią oddolnych organizacji, które wraz z rozrastaniem się sieci stały się swoistą ogólnopolską hierarchiczną strukturą ze zwieńczeniem w postaci Zarządu Krajowego Ludowych Związków Sportowych.

Najbardziej podstawową jednostką są tak zwane **ogniwa** – lokalne, nieformalne grupy, które łączy wspólna aktywność fizyczna. W dokumentach sprawozdawczych słowo ogniwa jest zastępowane przez sformułowanie „stowarzyszenie zwykłe”, w odróżnieniu od klubów, które są **stowarzyszeniami z osobowością prawną**. Ogniwa stanowią ponad połowę „jednostek”, a w niektórych województwach dużo więcej (tak jest na przykład na Podlasiu, gdzie tylko co 10 stowarzyszenie ma osobowość prawną). Ogniwa (stowarzyszenia zwykłe) są często zrzeszone na danym terenie w tzw. stowarzyszenia gminne, występują również zrzeszenia na poziomie powiatów. Stowarzyszenie gminne i powiatowe mają osobowość prawną – mogą więc występować o środki w konkursach ogłaszanych przez lokalne samorządy i inne instytucje grantodawcze.

Rys. 20. Sytuacja instytucjonalna LZS w województwie Warmińsko Mazurskim.

Gdy porównamy ilość imprez zorganizowanych przez ogniwa i przez stowarzyszenia z osobowością prawną zobaczymy, że ciężar aktywności (przynajmniej ilościowo) spoczywa na grupach nieformalnych – to ich działania budują frekwencję i stanowią o mobilizacyjnej sile zrzeszenia.

Tab. 10. Ilość imprez organizowanych przez ogniwa i stowarzyszenia w ramach Warmińsko Mazurskiego Zrzeszenia Ludowych Zespołów Sportowych (dane za 2012 rok)¹⁸

TYP ORGANIZACJI/ILOŚĆ UCZESTNIKÓW	ILOŚĆ IMPREZ	ILOŚĆ UCZESTNIKÓW
Ogniwa	5942	155600
Stowarzyszenia z osobowością prawną	605	17981
Gminne Zrzeszenia	575	20120
Powiatowe Zrzeszenia	4	320
Wojewódzkie Zrzeszenie	37	11120

¹⁸ Na pewno warto zadbać o standardy liczenia uczestników imprez sportowych – bez wiedzy, o tym jak są liczeni uczestnicy, podane niżej liczby są jedynie szacunkami.

V.2.2. WM LZS A INNE ZRZESZENIA WOJEWÓDZKIE

Aby zobaczyć sytuację Warmińsko-Mazurskiego Zrzeszenia Ludowe Zespoły Sportowe porównaliśmy kluczowe dane na temat ich działań z danymi województw o podobnej liczbie mieszkańców (i podobnej sytuacji gospodarczej). Tabela poniżej pokazuje w kilku miejscach specyfikę Zrzeszenia Warmińsko-Mazurskiego. Jeśli chodzi o liczbę członków jest ona zupełnie przeciętna, podobnie, jak w innych województwach wygląda zaangażowanie młodych członków, liczba imprez i skala uczestnictwa w nich. Na Warmii i Mazurach zdecydowanie więcej jest jednak jednostek organizacyjnych, co stanowi bardzo ciekawą różnicę, którą można różnorodnie interpretować. Po pierwsze województwo jest jednym z największych (terytorialnie), więc poszczególne ogniwa i kluby są rozproszone. Po drugie możliwości angażowania dużej liczby osób do danej jednostki są mniejsze, bo ludność jest rozproszona, gminy mniej zaludnione. Widzimy jednak, że zagęszczenie organizacyjne wewnątrz województwa jest duże – przeciętnie w każdej gminie musi działać co najmniej kilka jednostek. Jest to naprawdę duży potencjał mobilizacji do działań sportowych. Warto się w tym miejscu zastanowić, czemu gęstość „organizacyjna” nie przekłada się wyraźniej na liczbę zaangażowanych członków. Ponieważ Zrzeszenie wojewódzkie nie dysponuje dokładnymi danymi na temat konkretnej liczby aktywnych członków LZS-ów trudno odpowiedzieć na pytanie o przyczyny tej sytuacji.

	LICZBA LUDNOŚCI	LICZBA CZŁONKÓW W LZS	LICZBA MŁODYCH CZŁONKÓW W	LICZBA A OGNI W	LICZBA KLUBÓW W	LICZBA IMPREZ Z	LICZBA UCZESTNIKÓW W IMPREZ ¹⁹
Podlaskie	1 200 000	14000	9000	612	60	9 000	110 000
Świętokrzyskie	1 278 000	15000	10700	461	160	5000	130 000
Warmińsko Mazurskie	- 1 452 000	14700	10000	890	240	7000	200 000
Zachodniopomorskie	1 722 000	19500	1400	370	200	9000	760 000

Dobrym miernikiem pozwalającym na określenie sytuacji zrzeszenia wojewódzkiego jest analiza uczestnictwa klubów z obszaru województwa w Ogólnopolskim Współzawodnictwie Sportowym Dzieci i Młodzieży. Liczba punktów zdobytych przez zawodników ludowych zespołów z województwa plasuje warmińsko-mazurskie na 10 miejscu. Klasyfikacja generalna wszystkich typów klubów (również spoza LZS-ów) jest dla województwa trochę słabsza (11 pozycja) – okazuje się, że osiągnięcia zawodników „ludowych” są efektywniejsze od średniej i na pewno bardzo wyraźnie składają się na generalny wynik. Warto zauważyć, że takie zestawienie wyglądało identycznie w 2012 roku.

¹⁹ Nie jest jasne czy chodzi o uczestników, czy osobo-starty.

KLASYFIKACJA WOJEWÓDZTW WE WSPÓŁZAWODNICTWIE SPORTOWYM DZIECI I MŁODZIEŻY ZA ROK 2013 (wyniki tylko Ludowych Zespołów Sportowych):

1. Wielkopolskie 4195,35 pkt.
2. Lubelskie, 3712,54 pkt.
3. Mazowieckie, 2720,47 pkt.
4. Dolnośląskie , 2626,08 pkt.
5. Śląskie – 2504,99 pkt.
6. Podlaskie – 2455,02 pkt.
7. Kujawsko-Pomorskie – 2337,64 pkt.
8. Zachodniopomorskie – 2113,84 pkt.
9. Łódzkie – 1972,13 pkt.
10. Warmińsko-Mazurskie – 1805,20 pkt.
11. Lubuskie – 1697,94 pkt.
12. Opolskie – 1292,17 pkt.
13. Małopolskie – 1289,93 pkt.
14. Pomorskie – 1245,95 pkt.
15. Świętokrzyskie – 976,66 pkt.
16. Podkarpackie – 698,09 pkt.

W analizie ilości klubów LZS-owych biorących udział w rywalizacji młodzieżowej widać ciekawą zmianę – bierze w niej udział coraz więcej klubów ze zrzeszenia – natomiast nie przekłada się to wyraźnie na zwiększenie liczby punktów zdobywanych przez zawodników z „ludowych” klubów.

Tab. 11. Punkty zdobyte przez Warmińsko-Mazurskie Zrzeszenie Ludowe Zespołu Sportowe w systemie rywalizacji młodzieżowej. Dane LZS.

	2011	2012	2013
Liczba punktów	32 222	32 762	33 643
Liczba dyscyplin	55	55	57
Liczba klubów	709	711	716

W obszarze sportu wyczynowego Ludowe Zespoły Sportowe działają poprzez sieć wybranych klubów w ramach swojego zrzeszenia.

Wiodące Ludowe Kluby Sportowe (WLKS) – czyli takie, które:

- uczestniczą w Ogólnopolskim Współzawodnictwie Sportowym Dzieci i Młodzieży
- zdobywają w nim punkty
- prowadzą sekcje tzw. „naborowe”
- i są ocenione jako sprawne organizacyjnie.

Wiodące Ludowe Kluby Sportowe są dodatkowo dotowane i jak widać z poniższego zestawienia ich liczba plasuje warmińsko–mazurskie zrzeszenie na 7 miejscu w kraju

(w zestawieniu z innymi zrzeszeniami wojewódzkimi Ludowych Zespołów Sportowych). To pozycja wyższa niż najczęściej osiągnane w innych zestawieniach. Można to potraktować za jedno z kryteriów oceny sytuacji klubów ludowych.

Tab. 12. Ilość tzw. wiodących Ludowych Klubów Sportowych w poszczególnych województwach

	WOJEWÓDZTWO	LICZBA W LKS	LICZBA DYSCYPLIN
1	Wielkopolskie	27	15
2	Dolnośląskie	24	13
3	Lubelskie	21	14
4	Śląskie	19	14
5	Małopolskie	16	10
6	Mazowieckie	15	8
7	Warmińsko Mazurskie	14	9
8	Kujawsko - Pomorskie	13	9
9	Zachodniopomorskie	12	10
10	Opolskie	11	7
11	Pomorskie	11	8
12	Lubuskie	10	8
13	Łódzkie	9	9
14	Podlasie	6	5
15	Świętokrzyskie	6	5
16	Podkarpackie	5	5

Analiza punktowa pokazuje, że dodatkowe dotacje na dyscypliny wiodące w ramach WLKS-ów rzeczywiście przekładają się na ich wyniki w ramach rywalizacji ogólnopolskiej. Ze sprawozdań LZS-ów wynika, że w 2013 roku blisko 66% punktów zdobytych w ramach systemu rywalizacji zdobyły dodatkowo wspierane dyscypliny. Podobny wynik (67%) mamy za rok ubiegły.

V.2.3. FINANSOWANIE ZE STRONY URZĘDU MARSZAŁKOWSKIEGO

Wojewódzkie Zrzeszenie Ludowych Zespołów Sportowych są finansowo wspierane z dwóch źródeł: Urzędu Marszałkowskiego oraz ze środków pochodzących z Ministerstwa Sportu i Turystyki, które przekazywane są przez Krajowe Zrzeszenie LZS.

Zestawienie zadań pokazuje, że wysokość wsparcia pozostała na podobnym poziomie, zmienił się jednak podział wydatków na poszczególne działania. Ze środków Urzędu Marszałkowskiego zrzeszenie wojewódzkie otrzymuje teraz więcej środków na sport wyczynowy i tzw. dyscypliny wiodące. W 2011 roku na upowszechnianie sportu i kultury fizycznej w środowisku wiejskim zrzeszenie wojewódzkie otrzymywało w sumie 280 000

złotych, rok później 180 000, a w 2013 roku 170 000 złotych. Od 2012 roku ponad 100 000 jest wydatkowane na wsparcie wojewódzkich ośrodków szkolenia sportowego w dyscyplinach wiodących.

Tab. 13. Dofinansowanie zadań dla W-M Z LZS przez Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego w latach 2011 – 2013

L.P.	ZADANIE	2011	2012	2013
1	Upowszechnianie sportu w środowisku wiejskim. (Upowszechnianie i popularyzowanie sportu w środowisku wiejskim i małych miast).	200.000,00 zł	180.000,00 zł	170 000,00 zł
2	Upowszechnianie kultury fizycznej w środowisku wiejskim. (Upowszechnianie i popularyzowanie sportu w środowisku wiejskim i małych miast)	80.000,00 zł	-	-
3	Wspieranie wojewódzkich ośrodków szkolenia sportowego w dyscyplinach indywidualnych. Szkolenie zawodników w wiodących dyscyplinach sportowych w województwie w ramach ośrodków szkolenia powołanych przez właściwe związki sportowe.	-	105 000,00 zł	105 000,00 zł
4	Wspieranie finansowe działalności sportowej zespołów występujących w najwyższych rangą krajowych rozgrywkach ligowych oraz udział reprezentantów województwa w imprezach ogólnopolskich i międzynarodowych i współorganizacja imprez rangi mistrzostw Polski, Europy czy Świata. (Wspieranie działalności sportowej zespołów występujących w najwyższych rangą krajowych rozgrywkach ligowych)	180.000,00 zł	160 000,00 zł	170 000,00 zł
5	Wspieranie organizacji imprez sportowych o zasięgu krajowym i międzynarodowym, mających szczególne znaczenie dla rozwoju sportu w województwie i jego promocji.	-	-	17 000,00 zł
Suma		460.000,00 zł	445.000,00 zł	462.000,00 zł

To wyraźne przesunięcie akcentów wydaje się zgodne z logiką przedstawioną w naszym opracowaniu, gdzie pokazujemy, że nakłady na sport powszechny powinny w znacznym stopniu pochodzić od samorządów gminnych. Sport wyczynowy prowadzący do wyników na poziomie regionu i kraju wspierany jest ze środków Urzędów Marszałkowskich, a zawodnicy i dyscypliny biorące udział na najwyższym krajowym i międzynarodowym poziomie ze środków centralnych. Logiczne uzupełnianie się wsparcia z różnych źródeł pozwala z jednej strony zapewnić dostęp do sportu jak największej liczbie mieszkańców, z drugiej udźwignąć koszty treningu wyczynowego.

Poniżej pokazujemy konkretne działania podejmowane przez Warmińsko-Mazurskie Zrzeszenie Ludowych Zespołów Sportowych Zespołów Sportowych wspierane w formie dotacji Urzędu Marszałkowskiego w roku 2012.²⁰

Zadanie: „Upowszechnianie i popularyzowanie sportu w środowisku wiejskim i małych miast”

Kwota dotacji: 180 000 PLN

W ramach zadania zorganizowano:

- 60 akcji sportowych, w których udział wzięło 15 400 uczestników, z czego 8500 to osoby dorosłe,
- 19 imprez sportowych, które miały formułę od eliminacji gminnych po wojewódzkie,
- 15 wyjazdów na imprezy sportowe poza województwem,
- 4 obozy sportowe,
- wynagrodzenie dla trenerów w ramach programu „Organizator sportu w środowisku wiejskim”,
- wynagrodzenie dla trenerów w wiodących dyscyplinach,
- zakup sprzętu sportowego

Zadanie: „Wspieranie wojewódzkich ośrodków szkolenia sportowego w dyscyplinach indywidualnych”:

Kwota dotacji: 20 000 PLN

Dyscyplina: kolarstwo

W ramach zadania:

- szkolenie dla 15 zawodników Ludowego Klubu Sportowego „Warmia” w ramach Wojewódzkiego Ośrodka Szkolenia Sportowego Warmińsko Mazurskiego Zrzeszenia Ludowe Zespoły Sportowe
- udział w 9 imprezach ogólnopolskich i międzynarodowych
- zakup sprzętu specjalistycznego
- dojazd na szkolenie sportowe

Kwota dotacji: 85 000 PLN

Dyscyplina: tenis stołowy

W ramach zadania:

- udział 15 zawodników z dwóch klubów tenisa stołowego (LUKS Warmia Lidzbark Warmiński i MLKS Ostródzianka) w 19 turniejach
- wsparcie do udziału w 6 imprezach międzynarodowych oraz 17 rozgrywkach ligowych
- wynagrodzenie dla trenerów
- zakup sprzętu

Zadanie: „Wspieranie działalności sportowej zespołów występujących na najwyższych rangach zawodach krajowych rozgrywkach ligowych”

Kwota dotacji: 160 000 PLN

Dyscyplina: tenis stołowy

²⁰ Dane pochodząca z 2012 roku.

W ramach zadania:

- wsparcie finansowe dla 20 zawodników LUKS Warmia Lidzbark Warmiński oraz MLKS Ostródzianka
- zakupiono sprzęt dla LUKS Warmia
- sfinansowano udział w 20 startach w rozgrywkach ligowych
- wsparcie wynagrodzenia trenerów
- dofinansowanie pobytu na obozie szkoleniowym

Warto zwrócić uwagę że dofinansowanie 3 klubów w 2 dyscyplinach (tenis stołowy i kolarstwo) wynosi więcej niż budżet na prowadzenie działalności upowszechniającej. I w ramach tej drugiej również większość pieniędzy jest wydatkowana na organizację turniejów i eliminacji. Dotacje - przekładają się na wyniki – w rywalizacji młodzieżowej dotowane kluby w 2012 roku zajęły wysoką 2. pozycję w kraju, w rywalizacji dorosłych 5. Słabsze miejsce ludowych klubów w rywalizacji dorosłych może wynikać z faktu, iż kluby te nie są w stanie prowadzić dorosłych zawodników, którzy np. w kolarstwie przenoszą się m.in. do Grudziądza. Warto się zastanowić, jak przeciwdziałać temu trendowi.

V.2.4. KLUCZOWE WNIOSKI

Wydaje się, że LZS-y nie mają jasności jak łączyć działania z zakresu sportu powszechnego i wyczynowego. Jedne kluby mając wsparcie lokalnego samorządu skupiają się na sporcie powszechnym, inni jeśli udaje im się wykazywać sukcesy mogą liczyć na wsparcie Krajowego Zrzeszenia LZS i Urzędu Marszałkowskiego. Nie zmienia to faktu, że w pojemnej formule działań Zrzeszenia Ludowych Zespołów Sportowych jest sport na wsi, a więc zarówno powszechny jak i różne poziomy wyczynowego. Znalezienie modelu funkcjonowania, który umożliwi efektywne działanie w obu tych przestrzeniach jest bardzo trudne, a w przypadku terenów wiejskich, z ich wszystkimi deficytami infrastrukturalnymi, mniejszymi budżetami gmin i jak wynika ze wszystkich badań słabszą aktywnością mieszkańców staje się skomplikowanym wyzwaniem.

Dodatkowo można zauważyć, że siła tożsamości LZS jest coraz słabsza, część klubów nie przywiązuje wagi do bycia w zrzeszeniu, operacyjnie bycie klubem ludowym nie przekłada się to na sposób ich pracy, jest tylko emblematem. Gminni działacze narzekają, że jedyne, za co są premiowani, to osiągi najlepszych zawodników, a to wiąże się z kosztami prowadzenia klubu, dla nich często zbyt wysokimi. Na poziomie regionalnego Zrzeszenia pojawia się ta sama konstatacja – uważa się, że na wszystkich poziomach wspiera się tylko za osiągi sportowe. Z tego powodu nikt nie ma motywacji do prowadzenia zajęć dla amatorów czy wytrwałego realizowania swojej kluczowej roli. Jedynym, najpowszechniejszym narzędziem upowszechniania sportu w środowisku wiejskim są, oczywiście, imprezy sportowe. Brak mechanizmu wspierania działań klubów w obszarze upowszechniania sportu wydaje się obecnie problemem kluczowym, szczególnie, że każde badania wskazują mieszkańców terenów wiejskich jako jedną z grup ryzyka jeśli chodzi o wykluczenie z aktywności fizycznej.

Najdotkliwsze problemy LZS obecnie:

1. konflikt między rzeczywistością pracy w sporcie, która budowana jest wokół sportu wyczynowego (sposób oceny działań), a ideą działania w sporcie powszechnym, która jest bardzo wyraźnie formułowana np. w dokumentach strategicznych, na stronie internetowej zrzeszenia.
2. Gubienie i rozmycie idei i specyfiki „ludowości”, LZS jest traktowany (szczególnie przez samorządy) jako kolejny związek sportowy, który trzeba wspierać bez zrozumienia specyfiki jego misji
3. brak stałości finansowania,
4. brak programu wspierania kadr – odpływ ludzi zarówno dobrych trenerów, jak i zawodników
5. słabość instytucjonalna – mimo często dobrego osadzenia w społeczności, nie dochodzi do rotacji aktywnych członków, nie istnieją systemy wymiany wiedzy, mało jest nowych pomysłów na działania, innowacji, korzystania z zasobów sieci, za to dużo działań nawykowych, niereformowanych od wielu lat.
6. brak kultury rzetelnego ewidencjonowania działań i ewaluowania realizowanych projektów - co jest najskuteczniejszą drogą do ewolucyjnych zmian w organizacji.

V.2.5. REKOMENDACJE

Analiza dobrych praktyk. LZS-y powinny przyrzeć się tym lokalizacjom, w których ich działania wydają się przynosić najlepsze efekty i tym, gdzie najlepiej wykorzystuje się potężny zasób, jakim w przypadku LZS-ów jest bliski kontakt ze społecznością lokalną. Na bazie tych dobrych praktyk powinny stworzyć model wsparcia lokalnego sportu powszechnego, który należy promować i starać się implementować w całym regionie. Ze wszystkich danych o aktywności sportowej wynika wprost, że mieszkańcy wsi mają najwięcej barier w byciu aktywnymi fizycznie. Misja LZS-ów jest wciąż aktualna i potrzebna, nie powinna więc się gubić czy rozmywać.

Ewidencjonowanie sportu powszechnego w środowisku wiejskim – LZS-y powinny stworzyć system pokazywania efektów swojej pracy w domenie sportu powszechnego, stworzyć kryteria porównywania dostępności sportu na wsi (najlepiej z rozróżnieniem na poszczególne grupy społeczne). Obecnie jedynym jest ilość ogniw (ale już bez wskazania ich terytorialnego rozmieszczenia) i szacunki dotyczące uczestników imprez (bardzo ogólne). Warto wiedzieć jak wygląda oferta sportowa na wsi, udział w regularnych zajęciach, sprawność fizyczna i nawyki ruchowe mieszkańców wsi. Bez pogłębienia wiedzy na temat aktywnych mieszkańców wsi nie można rozumieć sytuacji działań ogniw i klubów ludowych.

V.3. SPORT W ŚRODOWISKU SZKOLNYM - WARMIŃSKO-MAZURSKI SZKOLNY ZWIĄZEK SPORTOWY

Warmińsko-Mazurski Szkolny Związek Sportowy jest dobrowolnym, powszechnym i samorządnym stowarzyszeniem sportowo - wychowawczym – uczniów, nauczycieli, rodziców i innych osób działających dla dobra sportu szkolnego. W ramach W-M SZS zrzeszone są szkolne stowarzyszenia kultury fizycznej, ich związki oraz inne stowarzyszenia, których cele są zbieżne z celami W-M SZS. Warmińsko-mazurskie stowarzyszenie realizuje zadania w dziedzinie kultury fizycznej i zdrowia określone przez Zarząd Główny Szkolnego Związku Sportowego i odpowiednie władze samorządowe. Związek opiera swoją działalność głównie na aktywności społecznej ogółu swoich członków.

Statutowe cele Związku to m.in.:

1. krzewienie kultury zdrowotnej i fizycznej wśród młodzieży szkolnej;
2. rozwijanie zainteresowań sportowych wśród młodzieży szkolnej;
3. organizowanie osób dorosłych do działań na rzecz rozwoju kultury fizycznej wśród młodzieży szkolnej;
4. pozyskiwanie do pracy z dziećmi i młodzieżą wolontariuszy spośród osób dorosłych, w szczególności nauczycieli i rodziców.

Związek realizuje swoje cele m.in. przez:

5. organizowanie imprez i zawodów sportowych;
6. współdziałanie z innymi stowarzyszeniami w dziedzinie kultury zdrowotnej i fizycznej młodzieży szkolnej;
7. współdziałanie z Samorządem Województwa oraz samorządami powiatowymi w zakresie programowania i realizacji zadań sportowych dla dzieci i młodzieży szkolnej;

Wedle informacji przekazanych przez W-M SZS, na terenie województwa warmińsko-mazurskiego związek posiada swoje struktury i wykonuje zadania w następujących powiatach:

1. olsztyński grodzki - zadania wykonuje Stowarzyszenie Sportu Szkolnego „Juwenia” w Olsztynie
2. olsztyński ziemski - Powiatowy Szkolny Związek Sportowy w Olsztynie
3. elbląski grodzki - Elbląski Szkolny Związek Sportowy w Elblągu
4. elbląski ziemski – Elbląski Szkolny Związek Sportowy w Elblągu
5. iławski – Powiatowy Szkolny Związek Sportowy w Iławie
6. ostródzki – Powiatowy Szkolny Związek Sportowy w Ostródzie
7. nowomiejski – Powiatowy Szkolny Związek Sportowy w Nowym Mieście Lubawskim
8. działdowski – Powiatowy Szkolny Związek Sportowy w Działdowie
9. nidzicki – Powiatowy Szkolny Związek Sportowy w Nidzicy
10. mrągowski – Powiatowy Szkolny Związek Sportowy w Mrągowie
11. piski - Powiatowy Szkolny Związek Sportowy w Piszcu
12. ełcki – Powiatowy Szkolny Związek Sportowy w Ełku
13. olecki – Oleckie Towarzystwo Sportu Szkolnego w Olecku

14. gołdapski – Gołdapski Szkolny Związek Sportowy w Gołdapi
15. kętrzyński – Powiatowy Szkolny Związek Sportowy w Kętrzynie
16. lidzbarski – Powiatowy Szkolny Związek Sportowy w Lidzbarku Warmińskim
17. braniewski – Powiatowy Szkolny Związek Sportowy w Braniewie
18. giżycki – Powiatowy Szkolny Związek Sportowy w Giżycku

W następujących powiatach brak struktur powiatowych:

1. węgorzewski – zadania koordynuje pracownik starostwa powiatowego w porozumieniu ze szkołami,
2. bartoszycki – zadania wykonuje Młodzieżowy Dom Kultury w Bartoszycach,
3. szczycieński – zadania wykonuje Powiatowe Centrum Sportu, Turystyki i Rekreacji.

Niestety W-M SZS nie posiada informacji na temat ilości dzieci i młodzieży regularnie uczestniczącej w organizowanych przez szkoły i/lub uczniowskie kluby sportowe zajęciach.

Cała struktura działalności W-M SZS-u w danym roku szkolnym opiera się na hierarchicznie skonstruowanym schemacie rozgrywek sportowych w poszczególnych dyscyplinach sportowych w kategorii szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych przez zawody „gminne-miejskie”, powiatowe, rejonowe, półfinały i baraże, aż do finałów wojewódzkich. Każda z tych imprez jest współfinansowana przez różnych partnerów – rodziców, samorządy lokalne, sponsorów. Związek wojewódzki dzięki dotacjom z Samorządu Województwa finansowo wspiera zawody od poziomu rejonowego.

Oprócz działalności statutowej od roku 2008 Warmińsko-Mazurski Szkolny Związek Sportowy realizuje programy ministerialne: „Animator Sportu Dzieci i Młodzieży” i „Animator Sportu Osób Niepełnosprawnych” oraz od roku 2009 – Program pilotażowy „Animator „Moje Boisko Orlik 2012”.

Główne założenia programów dostępne są w publikacji *Regulamin szkolnych imprez sportowych 2012/2013* i na stronach internetowych www.szs.pl i www.szs.olsztyn.pl

Poniższa tabela przedstawia ilość animatorów zatrudnionych w poszczególnych gminach w ramach projektu Animator „Moje Boisko Orlik 2012”.

Tab. 14. Ilość animatorów sportowych zatrudnionych w poszczególnych gminach w ramach projektu Animator „Moje Boisko Orlik 2012”.

GMINA	LICZBA ANIMATORÓW
Olsztyn	19
Ełk; Elbląg	13
Kętrzyn	8
Bartoszyce; Lidzbark Warm.	7
Iława; Pasłęk; Ostróda; Górowo Iławeckie	6
Giżycko; Braniewo; Barczewo; Szczytno	5
Działdowo; Lidzbark; Biskupiec; Nowe Miasto Lub.; Wydminy; Kowale Oleckie; Kurzętnik; Morąg; Nidzica; Olsztynek	4
Biskupiec; Iłowo-Osada	3
Elbląg; Łukta; Prostki; Mrągowo; Tolkmicko; Gietrzwałd; Barciany; Bisztynek; Grodziczno; Jedwabno; Jonkowo; Kiwity; Kruklanki; Lubawa; Lubomino; Małdyty; Młynary; Orneta; Piecki; Pieniężno; Pozezdrze; Ruciane Nida; Ryn; Srokowo; Świętajno; Zalewo	2
Grunwald; Susz; Reszel; Węgorzewo; Korsze; Miłomłyn; Orzysz; Wielbark; Gołdap; Markusy; Frombork; Kisielice; Milejewo; Jeziorany; Gronowo Elbląskie; Dźwierzuty; Pisz	1

Poniższe dwa zestawienia pokazują liczbę animatorów zatrudnionych w województwie w ramach programów „Animator Sportu Dzieci i Młodzieży” i „Animator Sportu Osób Niepełnosprawnych”.

Tab. 15. Animator sportu dzieci i młodzieży w 2013r.

POWIAT	GMINA	LICZBA OSÓB
elbląski ziemski	Godkowo	1
ełcki	Stare Juchy	1
braniewski	Wilczęta	1
działdowski	Rybno	1

Tab. 16. Animator osób niepełnosprawnych 2013 r.

GMINA	LICZBA OSÓB
Elbląg	7
Braniewo	1
Giżycko	1
Miłakowo	1
Olecko	1
Olsztyn	1
Orneta	1

Powyższe tabele warto w przyszłości przedstawić w rozłożeniu geograficznym w zestawieniu z innymi wskaźnikami aktywności sportowej mieszkańców i zobaczyć ich zmienność w czasie. Wyraźnie m.in. zaznacza się dominacja Elbląga pod względem ilości zatrudnianych animatorów, warto poszukać w tym względzie innych prawidłowości. Ciekawe dane na temat Orlików zebrane są w dwóch raportach stworzonych przez Projekt Społeczny Uniwersytetu Warszawskiego na zlecenie Ministerstwa Sportu i Turystyki. Nowe możliwości w tym zakresie może dawać kontynuacja programu MSiT „Akademia Orlika”, który ma na celu podnoszenie kwalifikacji animatorów sportowych.

Warmińsko-Mazurski Szkolny Związek Sportowy realizując zadania Samorządu Województwa - *Upowszechnianie i popularyzowanie sportu w środowisku młodzieży szkolnej* – jest od lat głównym partnerem Samorządu w zakresie rozwoju sportu w szkole.²¹Zadanie to jest realizowane poprzez:

1. organizację wojewódzkiego współzawodnictwa sportowego w dyscyplinach indywidualnych i grach zespołowych;
2. udział reprezentacji województwa w ogólnopolskich i międzynarodowych zawodach sportu szkolnego;
3. organizację dla młodzieży szkolnej wojewódzkich turniejów w piłce nożnej, piłce siatkowej i koszykówce na istniejących w województwie kompleksach sportowych „Moje boisko Orlik 2012”.

Działalność W-M SZS jest finansowana głównie ze środków przekazywanych przez Ministerstwo Sportu i Turystyki za pośrednictwem Zarządu Głównego Szkolnego Związku Sportowego oraz poprzez dotacje otrzymane z Samorządu Województwa.

²¹ Wedle zapisów otwartego konkursu ofert na wykonanie zadań Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego przez organizacje pozarządowe oraz podmioty wymienione w art.3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie w poszczególnych latach.

Tab.17. Dofinansowanie zadań dla W-M SZS przez Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego w latach 2010 – 2013

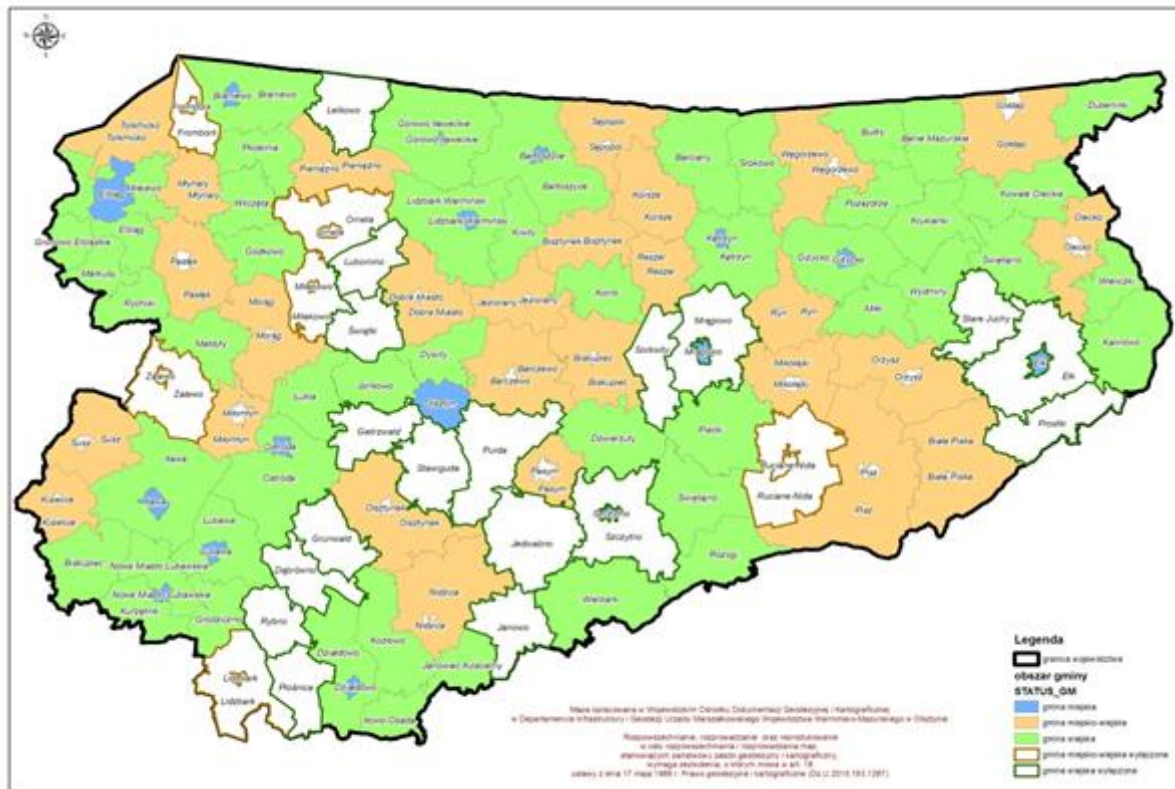
LP.	ZADANIE	2010	2011	2012	2013
1	Upowszechnianie kultury fizycznej w środowisku młodzieży szkolnej	220 000,00 zł	180 000,00 zł	-	-
2.	Upowszechnianie i popularyzowanie sportu w środowisku młodzieży szkolnej 1) organizacja wojewódzkiego współzawodnictwa sportowego w dyscyplinach indywidualnych i grach zespołowych, 2) udział reprezentacji województwa w ogólnopolskich i międzynarodowych zawodach sportu szkolnego. ²²	-	-	170 000,00 zł	180 000,00 zł
3.	Organizacja dla młodzieży szkolnej wojewódzkich turniejów w piłce nożnej, piłce siatkowej i koszykówce na istniejących w województwie kompleksach sportowych „Moje boisko Orlik 2012”	-	-	12 000,00 zł	-
4	Organizacja imprez sportowych o zasięgu krajowym i międzynarodowym, mających szczególne znaczenia dla rozwoju sportu w województwie i jego promocji	-	-	15 000,00 zł	-
Suma		220 000,00 zł	180 000,00 zł	197 000,00 zł	180 000,00 zł

Poniżej zamieszczono dane przekazane przez W-M SZS, będące analizą zadania - współzawodnictwa sportowego szkół.

We współzawodnictwie sportowym szkół podstawowych w roku szkolnym 2011/2012 wzięły udział szkoły z **92 gmin** (na 116 gmin), co stanowi **79 % gmin** Województwa.

²² Zapisy z Programu współpracy Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na rok 2013.

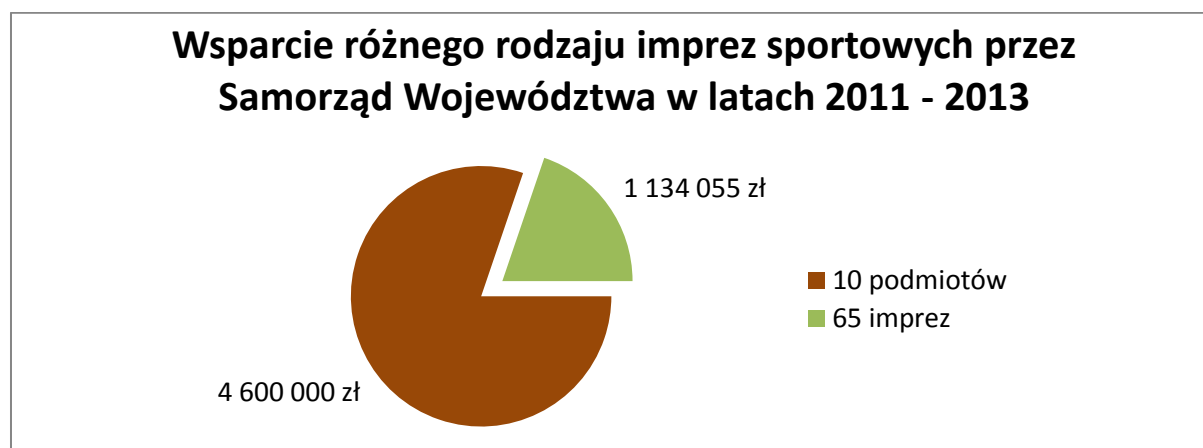
Rys. 21. Udział gmin Województwa Warmińsko-Mazurskiego we współzawodnictwie sportowym szkół podstawowych w roku szkolnym 2011/2012

24 gminy, oznaczone na mapie kolorem białym nie brały udziału we współzawodnictwie sportowym szkół podstawowych w roku szkolnym 2011/2012, co stanowi ok. **21 % gmin** Województwa.

W roku szkolnym 2011/2012 we współzawodnictwie sportowym szkół podstawowych wzięło udział **227 szkół** (na 532) co stanowiło **43 % wszystkich szkół podstawowych w województwie**.

Rys. 22. Zestawienie % szkół podstawowych biorących i nie biorących udziału we współzawodnictwie sportowym w województwie Warmińsko Mazurskim w roku szkolnym 2011/2012. Dane Szkolnego Związku Sportowego.

Według danych przekazanych przez W-M SZS we wspomnianym współzawodnictwie sportowym w roku szkolnym 2011/2012 wzięło udział **34 000 z 84 719 dzieci**, co stanowiło **40 % wszystkich dzieci** szkół podstawowych Województwa²³.

Spośród uczniów gimnazjów w roku szkolnym 2011/2012 w organizowanym współzawodnictwie uczestniczyło około 13 000 zawodników ze 183 szkół (w roku szkolnym 2010/2011 – 12 200 uczestników ze 181 szkół), a spośród młodzieży ze szkół ponadgimnazjalnych: w roku szkolnym 2011/2012 roku w zawodach wzięło udział około 7000 reprezentantów ze 104 szkół województwa (w roku szkolnym 2010/2011 roku – 5500 uczestników z 82 szkół). Zgodnie z dokumentami W-M SZS celem współzawodnictwa sportowego było wyłonienie mistrzów województwa w poszczególnych dyscyplinach sportowych we wszystkich kategoriach szkół. Mistrzowie województwa kwalifikowali się do zawodów ogólnopolskich.

Ponadto w 2012 roku w ramach zadania: „Organizacja dla młodzieży szkolnej wojewódzkich turniejów w piłce nożnej, piłce siatkowej i koszykówce na istniejących w województwie kompleksach sportowych >>Moje boisko Orlik 2012<<” zorganizowano 24 imprezy w piłce nożnej dziewcząt i chłopców we wszystkich kategoriach szkół, a w piłce siatkowej dziewcząt i chłopców we wszystkich kategoriach szkół – 21 imprez.

Niestety przedstawione powyżej statystyki nie są miarodajne, gdyż wskazują tzw. osobo-starty, a nie faktyczną liczbę dzieci i młodzieży uczestniczącej w organizowanym przez SZS współzawodnictwie. W-M SZS nie prowadzi statystyk dotyczących rzeczywistej ilości dzieci, na które w różny sposób oddziałuje, a sumuje jedynie uczestnictwo w poszczególnych zawodach/dyscyplinach, w których zgodnie z regulaminem W-M SZS mogą startować te same dzieci. W ten sposób dzieci biorące udział w zawodach z kilku dyscyplin są liczone więcej niż raz i trudno jest ustalić rzeczywistą liczbę tych, które korzystają z pracy SZS-u. Dodatkowo fakt, że zawody odbywają się w czasie zajęć szkolnych powoduje jeszcze jedną wątpliwość. Startujące w nich zwykle najbardziej uzdolnione sportowo dzieci notorycznie opuszczają lekcje. Rozwiązań tej sytuacji może być kilka, tu proponujemy trzy, które można częściowo połączyć:

- regulaminowe ograniczenie ilości dyscyplin, w których startować mogą poszczególne dzieci, w ten sposób odbiorcami działań SZS może stać się większa liczba dzieci,
- organizacja imprez poza godzinami lekcji, ale wymagało by to od SZS-u rozwinięcia systemu wolontariatu w zakresie m.in. transportu i opieki nad dziećmi,
- łączenie różnych dyscyplin podczas jednych zawodów.

Wydaje się, że jeśli działalność W-M SZS nadal ma być finansowana z środków Samorządu Województwa te zmiany są nieuniknione.

²³ Przedstawiona liczba przedstawia tzw. „osobo-starty”

V.3.1. WNIOSKI Z WYWIADÓW I BADAŃ TERENOWYCH

Według założeń SZS-u w/w działania są prowadzone w ramach promocji i rozwoju sportu powszechnego, czyli nienastawione na wyczyn. W niektórych organizowanych przez W-M SZS zawodach, szczególnie biegach przełajowych, może uczestniczyć jednorazowo nawet ok. 1000 dzieci.

W świetle sumy przyznawanych co roku dotacji i swoistego monopolu organizacji na realizację zadania *Upowszechniania i popularyzowania sportu w środowisku młodzieży szkolnej*, przyjrzenie się pracy W-M SZS wydaje się być dla przeprowadzanej diagnozy szczególnie istotne. Z przeprowadzonych wywiadów wyłania się kilka kwestii problemowych:

1. SZS poprzez swoją długoletnią tradycję ma wielką siłę przyciągania i angażowania ludzi w prowadzone przez siebie działania. Jego kapitał jest na pewno trudny do przecenienia. Jednocześnie istniejący od lat monopol SZS-u na prowadzone w szkole działania sportowe nie motywuje do poszukiwania nowych rozwiązań i źródeł finansowania, a często budzi jedynie frustrację działaczy z powodu i tak ich zdaniem za niskich zarobków. Częsty brak strategicznego myślenia o sporcie na poziomie lokalnym sprawia, że działacze czują się niedocenieni i pozostawieni sami sobie. A możliwe, że jednocześnie blokowana jest możliwość pojawienia się w tym obszarze nowych ciekawych podmiotów i inicjatyw.
2. Działacze sportowi nierzadko poświęcają swój własny czas i pieniądze, by dowieźć dzieci na zawody lub zapewnić im posiłek podczas startów. W-M SZS nie ma jednak rozbudowanego programu wolontariatu, angażowania rodziców i dzieci, tymczasem dobrze zorganizowany wolontariat jest narzędziem, które mogłoby uefektywnić jego działania i w rezultacie w znaczny sposób odciążyć działaczy.

OBSERWACJA

Działacze sportowi bardzo często nie lubią słowa „wolontariat”.

W rozmowach przyznają, że większość pracy, którą wykonują, jest wolontariatem i nie rozumieją, dlaczego ktoś wymaga od nich jeszcze więcej darmowej pracy.

W tej sytuacji bardzo ważne wydaje się dokładne informowanie ludzi, czym może być wolontariat sportowy i jakie zupełnie nowe dla świata sportu grupy społeczne można w niego angażować.

„W Anglii, która jest światowym liderem w tej dziedzinie, wolontariusze sportowi przyczyniają się do wypracowania ponad 14 miliardów funtów w skali roku! W charytatywnej działalności na rzecz sportu uczestniczy aż 15% całej populacji! Wolontariusze sportowi odgrywają niezmiernie ważną rolę nie tylko podczas organizacji imprez sportowych, ale również w codziennej działalności wielu klubów sportowych.”*

*Źródło: <http://www.volunteers4sport.eu/pl/news/showNews/21/wolontariat-sportowy-wart-miliardv-funtow-rocznie>

Uderzające jest, że w wymyślaniu koncepcji i organizowaniu zawodów SZS często w żaden sposób nie uczestniczą dzieci i młodzież. To dorośli mają monopol na dobór estetyki, wybór atrakcji i dyscyplin. A jednocześnie, poza samymi zawodami sportowymi, imprezy te często nie mają żadnego dodatkowego celu. Nie ma w nich miejsca na nowe pomysły i inicjatywy, które mogłyby przyczynić się do pozyskania przez dzieci i młodzież nowych umiejętności. Powoduje to, że szczególnie starsi uczniowie nie utożsamiają się w pełni z imprezami, w których uczestniczą. Dotyczy to w sposób szczególny dzieci i młodzieży, którzy uczestniczą w imprezach w charakterze widowni, nie mając przy tym specjalnie zorganizowanego czasu. Dla takich osób udział w imprezach SZS-u to „obciach”. Uczestniczą w nich raz, ewentualnie dwa, a później rezygnują.

OBSERWACJA

Na bazie pewnych, organizowanych przez SZS, a obserwowanych przez badaczy zawodów, jedna ze szkół zorganizowała szkolny dzień sportu, kiedy to ok. 180 uczniów gimnazjum spędziło cały dzień w sposób całkowicie niezagospodarowany, błąkając się po terenie, na którym były zawody. Jedynie 13 chętnych uczniów tej szkoły uczestniczyło w zawodach rywalizacji sportowej.

Brak systemu włączania dzieci i młodzieży w organizację imprez dziwi szczególnie w kontekście jednej z głównych bolączek działaczy sportowych, którą są trudności w utrzymaniu sukcesji prowadzonych działań; zachęceniu młodych ludzi do pomocy. Pierwszym krokiem w kierunku zaangażowania większej ilości osób w działanie na rzecz SZS-ów powinno być włączenie młodzieży nie tylko w pracę, lecz także w sam proces podejmowania decyzji. Początkowo będzie to wymagało zwiększenia wysiłku związanego ze zmianą utrwalonej metodyki działania, ale następnie mogłoby przynieść bardzo korzystne rezultaty i być krokiem w kierunku rzeczywistego upowszechniania sportowego trybu życia. W tym zakresie ciekawym wzorem i punktem wyjścia do dalszych działań mógłby stać się rozpoczęty w tym roku program Centrum Edukacji Obywatelskiej pn. *WF z klasą*.

3. Badania uczestnictwa Polaków w sporcie pokazują, że częstym usprawiedliwieniem ludzi pytanych, dlaczego nie uprawiają sportu, jest stwierdzenie: *Nie jestem typem sportowca*. W-M SZS, wedle własnego statusu, zdaje się być organizacją stworzoną do promowania sportu wśród tak określających się dzieci i młodzieży. Niestety, system imprez sportowych, powszechnych, ale takich, w których najważniejszym czynnikiem jest rywalizacja i do których niejednokrotnie trzeba się zakwalifikować, może utrwałać w dzieciach przekonanie, że „sport jest jedynie dla sportowców.”

Wobec tak stawianych pytań struktura wojewódzka W-M SZS przyznaje, że w niewielkim stopniu ma wpływ na to, które szkoły i jak wybrane dzieci biorą udział w organizowanych zawodach. Jednocześnie sam system przedstawiania wyników prowadzonych przez W-M SZS działań jest całkowicie nastawiony na rywalizację sportową.

Często jest tak, że nauczyciel wybiera najbardziej uzdolnione sportowo dzieci, które mają szansę wygrać, w związku z tym te same dzieci, jako reprezentacja szkoły, uczestniczą w większości zawodów. Ogranicza to w sposób oczywisty upowszechniający charakter działalności SZS-u. Jako ilustrację tej sytuacji przytoczono fragment wywiadu przeprowadzonego z jednym z działaczy SZS-u.

Badacz: ...i często ten sam dzieciak startuje tu i tu?

Działacz SZS-u: Nie często, ale zawsze. Mało, powiem Pani, że on startuje w zawodach SZS-u i LZS-ów, i jeszcze w wojewódzkiej federacji sportu. Także to jest kuriozalna sprawa.

Działacz SZS: Więcej powiem pani, z bardzo ładnego miasta Giżycka w pewnej szkole podstawowej 11 dzieciaków startuje niemal w każdych zawodach. Szkoła wygrywa współzawodnictwo wojewódzkie.

Badacz: A to jest cały czas ta sama 11 dzieciaków.

Działacz SZS: Bo to są tak dalece usportowione dzieci, nauczyciel tak z nimi pracuje, że czasami to przechodzi nawet wyobraźnię. Co on robi? On dzwoni do nas, aby rozsunąć zawody w czasie, żeby on mógł wystartować, ale on się nie przyznaje do tego, dopiero jak myśmy to sprawdzili, dlaczego mu tak zależy na rozciągnięciu terminu, no to dlatego, że ma te same dzieci, bo jest lista zgłoszeniowa. Nawet gdyby chciał nas oszukać, to nie oszuka, bo lista zgłoszeniowa na każdych zawodach praktycznie niewiele się różni.(...)

(...)

Badacz: Na etapie szkolnym teoretycznie, jeśli on może wybrać każdego, to i tak weźmie, będzie chciał zebrać najlepszą drużynę.

Działacz SZS: Bardzo dobrze pani mówi, tak właśnie tu leży pies pogrzebany, że oni nie są, my jesteśmy zainteresowani szerokim spektrum, a nauczyciele tymi najlepszymi. I to jest problem.

4. Dodatkowo system medalowy wspierają wójtowie i burmistrzowie gmin, którzy po współfinansowanych przez siebie wyjazdach oczekują wyników w postaci zdobytych przez dzieci medali i pucharów. Zadaniem zarówno W-M SZS, jak i Departamentu Sportu Urzędu Marszałkowskiego powinno być uświadomienie wójtom, że w systemie sportu powszechnego medale nie są najważniejszym wskaźnikiem osiągniętych rezultatów. Krokiem w tym kierunku mogłaby być zmiana w zakresie prowadzenia sprawozdań z prowadzonych imprez, promowanie ilości startujących uczniów z danej szkoły, a nie ilości zdobytych medali. Tymczasem nawet zasłużeni działacze SZS-ów przyznają, że nigdy nie śledzą wydawanych co roku tabeli medalowych.
5. SZS-om brakuje metodyki wsparcia codziennej pracy z dziećmi i docierania rzeczywiście do tych, które nigdy w żadnych zawodach (nawet najbardziej licznych – biegach przełajowych) nie wystartują. Nie ma również sposobu zbierania danych na temat tego, ile osób uczestniczy na co dzień w prowadzonych zajęciach. SZS wojewódzki powinien w tym względzie pełnić rolę doradcy i promotora pozytywnych wzorców, także zagranicznych; np. opracowania programu dnia sportu w szkole, współorganizowanego przez dzieci.

6. Do zdiagnozowanej w punkcie drugim sytuacji przyczynia się zasygnalizowana wcześniej sytuacja, iż w organizowanych zawodach uczestniczą tylko chętne dzieci, a dla reszty nie ma ciekawej propozycji. Jednym z rozwiązań mogłoby być organizowanie imprez multidyscyplinarnych, na których każdy może znaleźć dla siebie ciekawą propozycję.
7. Organizowane zawody, nawet jeśli to finał wojewódzki, często mają lokalny charakter i małą siłę promocyjną. Ze względu na pracę nauczycieli odbywają się w dni powszednie i rano, kiedy trudno jest znaleźć nawet miejscową publiczność. Wiele zawodów jest organizowanych bezpośrednio przez prezesa wojewódzkiego Związku. Jednym z rozwiązań mogłaby być próba łączenia imprez z lokalnymi świętami gminy etc.
8. Fundusze na działalność SZS pochodzą głównie ze środków samorządowych lub ministerialnych. Nie ma opracowanego systemu sponsorskiego, współpracy z biznesem i określonych, realnych korzyści dla sponsorów.

V.3.2. REKOMENDACJE

Na podstawie przeprowadzonych badań można stwierdzić, że w celu realizacji zadań związanych z upowszechnianiem sportu wśród dzieci i młodzieży w wieku szkolnym Urząd Marszałkowski powinien nawiązywać współpracę z organizacjami, które będą:

1. kładły szczególny nacisk na zapewnienie pozytywnych doświadczeń sportowych wszystkim dzieciom, niezależnie od poziomu ich sprawności fizycznej;
2. koncentrowały się na wykształcaniu pozytywnych nawyków bardziej niż na rywalizacji sportowej;
3. włączały dzieci, młodzież i szkoły w planowanie i organizowanie imprez; organizowały imprezy sportowe zgodnie z założeniem, że podczas nich nikt nie może się nudzić,
4. organizacjami o atrakcyjnym wizerunku dla dzieci i młodzieży, starającymi się nadawać pozytywną tożsamość uczestnikom swoich zajęć,
5. posiadały różne źródła finansowania, sponsorów, ale też np. włączały do wspierania finansowego swojej działalności byłych wychowanków,
6. nagradzały nie tylko wyniki, lecz także uczestnictwo, np. szkół, które wystawią największą ilość zawodników lub zorganizują najciekawsze atrakcje dla widzów,
7. konstruowały programy dla szkół funkcjonujących na podobnych zasadach, jak program WF z klasą,
8. rozwijały wolontariat sportowy,
9. promowały i wykorzystywały dobre praktyki z kraju i z zagranicy,
10. współpracowały z kuratorium oświaty.

W-M SZS winą za brak dzieci na zawodach i powtarzające się dzieci na różnych imprezach obarcza nauczycieli i wójtów, zgodnie z przekonaniem, że „wójt, jak nie będzie wyników, to nie będzie sponsorował”. Warto by się zastanowić nad współpracą z kuratorium, akcjami edukacyjnymi dla szkół i wójtów w tym zakresie.

Częstym ograniczeniem przyjazdu dzieci na zawody jest transport. Ten problem warto również przedyskutować z władzami samorządowymi niższych szczebli. Ze strony organizacji jednym z rozwiązań może być łączenie zawodów z różnych dyscyplin i włączanie imprez sportowych w inne imprezy lokalne.

V.4. SPORT W ŚRODOWISKU AKADEMICKIM - ORGANIZACJA ŚRODOWISKOWA AKADEMICKIEGO ZWIĄZKU SPORTOWEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

Organizacja Środowiskowa Akademickiego Związku Sportowego Województwa Warmińsko-Mazurskiego (OŚ AZS) jako samodzielna jednostka posiada 171 członków (działacze, sekcja taekwondo, sekcje rekreacyjne).

Struktura

Przy OŚ AZS funkcjonuje Rada Upowszechniania Kultury Fizycznej Klubów Uczelnianych AZS woj. Warmińsko-Mazurskiego, której zadaniem jest wspieranie i koordynowanie, organizacyjnie działalności klubów uczelnianych AZS, funkcjonujących przy wyższych uczelniach. Rada ponadto ściśle współpracuje z komórkami, odpowiadającymi za rozwój sportu, w tych spośród uczelni wyższych, w których kluby takie nie działają. Radę tworzą prezesi poszczególnych klubów AZS oraz zastępcy kierowników Studium WF i Sportu.

Dzięki stałemu rozszerzaniu obszaru działania i włączaniu do rozgrywek sportowych wszystkich uczelni województwa, setki studentów uczestniczy w Akademickich Mistrzostwach Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

Organizacja współpracuje z następującymi Klubami Uczelnianymi AZS/Uczelniami:

1. Klub Sportowy AZS Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie: 980 członków; w zawodach organizowanych przez OŚ udział wzięło 369 uczestników;
2. Klub Uczelniany AZS Olsztyńskiej Szkoły Wyższej: 170 członków; w zawodach brało udział 140 uczestników;
3. Klub Uczelniany Olsztyńskiej Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania im. T. Kotarbińskiego w Olsztynie: 32 członków; w zawodach brało udział 25 uczestników;
4. Klub Uczelniany AZS Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Elblągu: 153 członków; w zawodach brało udział 95 uczestników;
5. Klub Uczelniany Wyższego Seminarium Duchownego w Elblągu: 37 członków; w zawodach brało udział 25 uczestników;
6. Wyższym Seminarium Duchownym Hosjanum w Olsztynie : w zawodach brało udział 16 uczestników;
7. Wyższą Szkołą Policji w Szczytnie : w zawodach brało udział 50 uczestników.

OŚ AZS współpracuje z Uczelniami z województwa warmińsko-mazurskiego w zakresie organizacji imprez, wspierania finansowego, pomocy merytorycznej. Sekcje sportowe Klubów Uczelnianych AZS uczestniczą w rozgrywkach sportowych, które prowadzone są na szczeblu ogólnopolskim i środowiskowym. Rywalizują one w ramach Akademickich Mistrzostw Polski w tym Mistrzostw Polski Typów Uczelni (dawniej Mistrzostwa Polski Szkół Wyższych), Turniejów Mistrzów Lig Międzyuczelnianych, Pucharze Zarządu Głównego AZS w poszczególnych dyscyplinach sportowych, Akademickich Mistrzostw Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Studenci startują również w zawodach międzynarodowych, a aktywność w nawiązywaniu kontaktów międzynarodowych wykazuje Klub Uczelniany AZS Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego. Wyniki zespołów w Akademickich Mistrzostwach Polski dowodzą o dobrej pracy sportowej w klubach uczelnianych AZS w badanym województwie. Poszczególne kluby organizują również, na zlecenie Zarządu Głównego AZS, imprezy centralne, wchodzące w skład kalendarza Akademickich Mistrzostw Polski. W rankingu najlepszych uczelni pod względem sportowym Uniwersytet Warmińsko-Mazurski zajmuje 15. miejsce w klasyfikacji generalnej i 6. miejsce wśród Uniwersytetów. W klasyfikacji medalowej UWM zajął 3. miejsce wśród wszystkich Uczelni z całej Polski. Wysoką pozycję w klasyfikacji typów Wyższych Szkół Niepublicznych (15. miejsce) zajęła Olsztyńska Szkoła Wyższa im. J. Rusieckiego.

Koszty organizacyjne studenckich zmagani sportowych pokrywane są przez Ministerstwo Sportu i Turystyki (za pośrednictwem Zarządu Głównego AZS) oraz przez Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

Organizacja Środowiskowa zorganizowała

1. Imprezy:
 - a. centralne: Półfinał Akademickich Mistrzostw Polski w piłce nożnej - 170 uczestników
 - b. wojewódzkie:
 - i. Akademickie Mistrzostwa Województwa w dyscyplinach:
 - piłka nożna - 60 uczestników
 - piłka nożna halowa - 80 uczestników
 - piłka siatkowa - 70 uczestników
 - piłka siatkowa plażowa - 40 uczestników
 - koszykówka - 80 uczestników
 - szachy - 30 uczestników
 - pływanie - 40 uczestników
 - tenis stołowy – 30 uczestników
 - piłka ręczna - 50 uczestników
 - ergometr wioślarski – 30 uczestników
 - c. rozgrywki międzyuczelniane dla wszystkich chętnych studentów województwa - 200 osób.
2. Kurs na patent żeglarza dla 40 uczestników.
3. Trzy obozy sportowe dla sekcji taekwondo.

VI. SPORT WYCZYNOWY

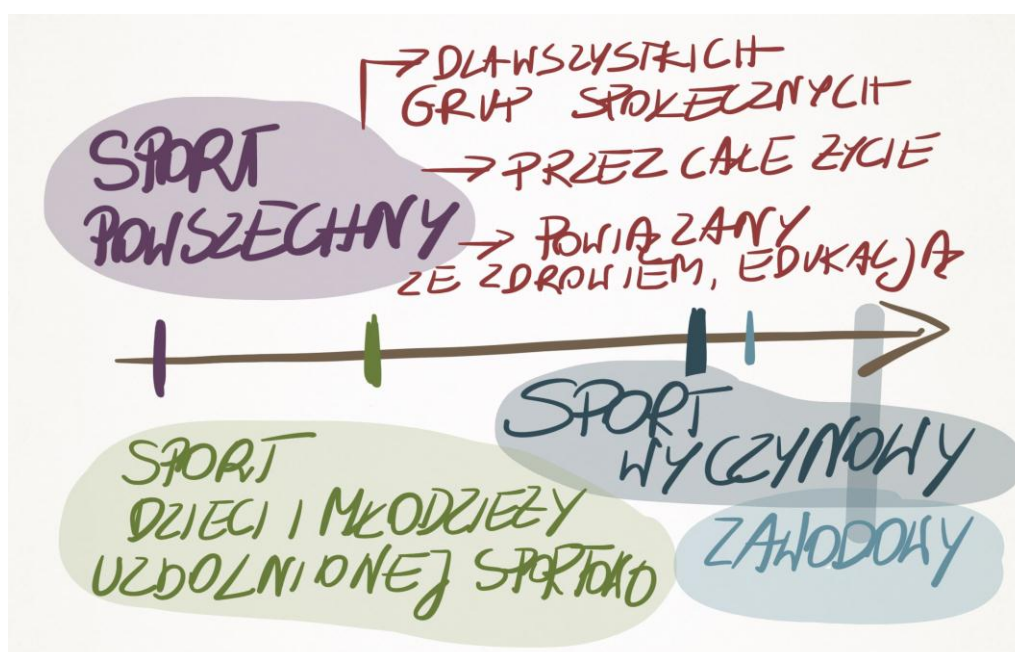
VI.1. NIEOSTRA GRANICA

Granica podziału między sportem powszechnym (dla wszystkich) i wyczynowym jest nieostra nie tylko funkcjonalnie (sytuacja jednego obszaru bardzo mocno oddziałuje na drugi i odwrotnie), lecz także nominalnie (zapisy ustawy o sporcie z 2010 roku nie odwołują się do tego podziału). Niemniej intuicyjnie jest to wciąż podział adekwatny i użyteczny. Pozwala precyzyjniej określać cele prowadzonej polityki i poszczególnych projektów oraz lepiej dobrać do nich działania.

Wydaje się, że w kontekście diagnozowania sportu w województwie najbardziej pomocne będzie myślenie o tej domenie jako o pewnym *continuum*, na którego jednym końcu lokuje się dostępność sportu dla wszystkich, a na drugim – sport dostępny dla najbardziej uzdolnionych zawodników biorących udział w zorganizowanym współzawodnictwie sportowym krajowym i międzynarodowym.

Jedynie część tego *continuum* jest przedmiotem polityki państwa i zależy od jego wsparcia. Dlatego na każdym jego etapie, obok działań państwa i samorządów, należy dobrze wyważyć proporcje zaangażowania samych obywateli, różnego typu organizacji i biznesu. Po raz kolejny należy podkreślić, że funkcjonowanie sportu, tak jak każdego obszaru społecznego, współzależy od szeregu czynników i musi być skrupulatnie analizowane, a planowane rozwiązania i rekomendacje muszą być budowane na fundamencie świadomości wpływów i relacji między poszczególnymi elementami.

Rys. 23. Poszczególne typy sportu w ramach *continuum* obszaru sportu

VI.1.1. ROZRÓŻNIENIE PRZEZ CELE

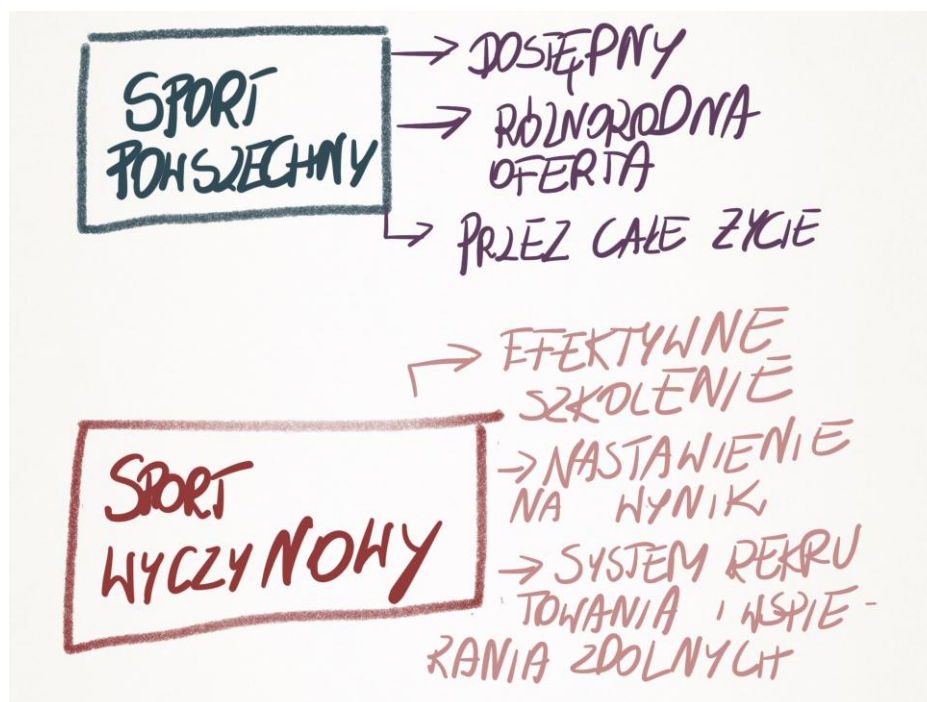
Pierwsza część opracowania bazowała na perspektywie sportu dla wszystkich (tzw. sportu powszechnego). Jego celem jest przede wszystkim poprawa kondycji fizycznej i psychicznej „zwykłych” obywateli (ze wszystkich grup społecznych) oraz rozwój relacji/więzi społecznych. Działania w tym zakresie skupione są na budowaniu szerokiej dostępności i popularyzowaniu aktywności fizycznej. Ciężar organizowania i rozwijania tego rodzaju sportu leży głównie po stronie samych obywateli, ich oddolnych stowarzyszeń, a dopiero w dalszej kolejności znajduje się w gestii formalnych organizacji i instytucji (w tym samorządu).

Celem tej części raportu jest nakreślenie sytuacji sportu wyczynowego. Zgodnie jednak z przyjętą przez nas logiką *continuum*, przesuujemy jedynie uwagę na jego prawą stronę. Z jednej strony na znaczeniu zyskują wyniki rywalizacji i z założenia nie jest to już sport przeznaczony dla wszystkich. Z drugiej – przeprowadzone przez nas wywiady ukazują oddziaływanie tych dwóch rodzajów sportu. Większość działaczy i specjalistów dostrzega, że słabość w obszarze sportu powszechnego – jego ograniczona dostępność, trudna sytuacja klubów i brak wsparcia dla trenerów – znacząco osłabiają sytuację w obszarze sportu wyczynowego. W związku z tym wszystkie problemy i plany rozwiązań, sugerowane w pierwszej części raportu, odnoszą się – pośrednio, ale jednoznacznie – do pracy na rzecz wzmocnienia sportu wyczynowego. Nie ma sensownych sposobów analizy ani racjonalnych pomysłów na działania, które nie uwzględniałyby faktu, jak ściśle połączone są oba te obszary.

Co łączy sport powszechny i wyczynowy?

- wspólne **zasoby** (jak np. infrastruktura, instruktorzy, trenerzy),
- potencjalni **uczestnicy**, którzy są teoretycznie zasobem dla jednego i dla drugiego systemu (szczególnie w przypadku dzieci i młodzieży),
- wspólne **źródła finansowania** (do pewnego momentu są to środki publiczne i zaangażowanie finansowe samych uczestników, potem pojawiają się pieniądze z biznesu)

Rys. 24. Różnice między sportem powszechnym i wyczynowym

Na rzecz tej części raportu przyjmujemy następującą definicję: **sport wyczynowy to taki, którego celem jest „wypracowanie wyników sportowych na wszelkich poziomach rywalizacji”**. Służy więc on jako etap w prawidłowym rozwoju sportu na poziomie kadry krajowej i sportu zawodowego (w przypadku dyscyplin, które mają zawodowe ligi). Sport wyczynowy zaczyna się więc od naboru oraz szkolenia i współzawodnictwa sportowego dzieci i młodzieży uzdolnionej sportowo.

Nie jest to więc tylko sport na najwyższym, krajowym i międzynarodowym poziomie, ale każdy, w którym mamy do czynienia z rywalizacją, która jest organizowana i ewidencjonowana w ramach związków właściwych dla poszczególnych dyscyplin. Z perspektywy Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego centralne działania to wspieranie szkolenia i współzawodnictwa sportowego dzieci i młodzieży uzdolnionej sportowo.

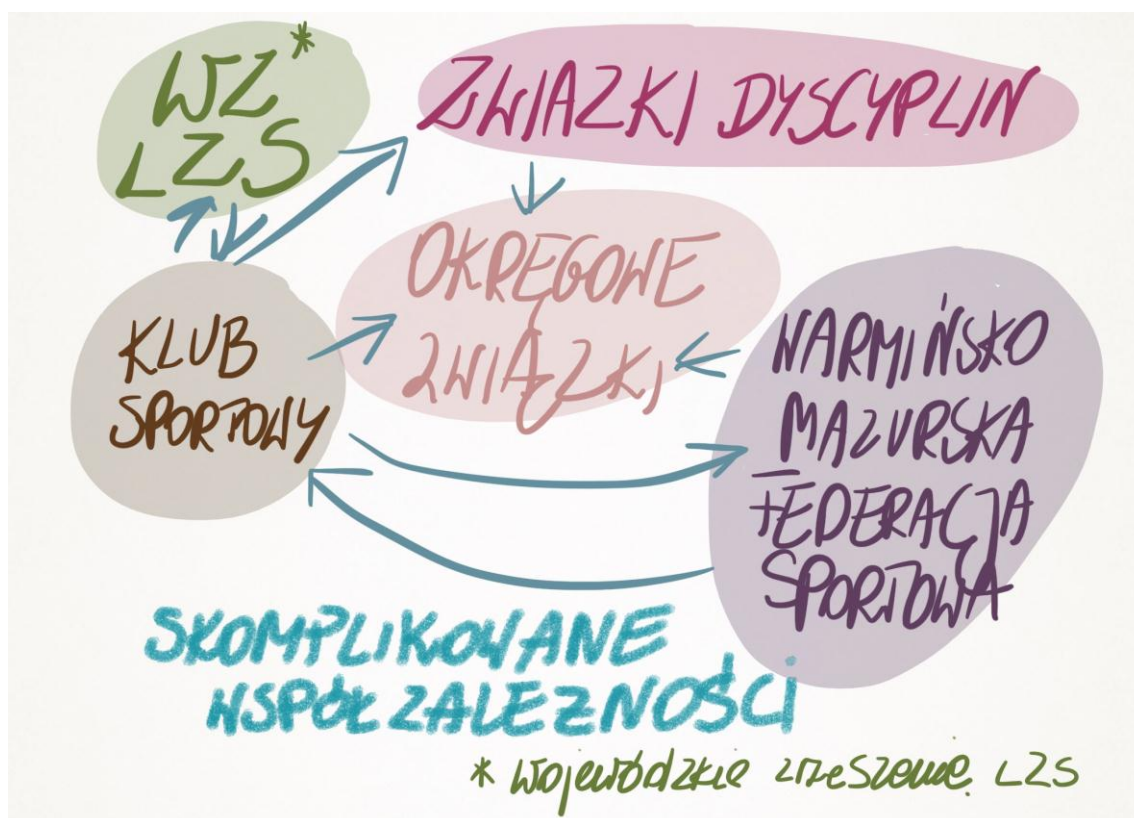
VI.1. 2. SKOMPLIKOWANE ZALEŻNOŚCI

Sport wyczynowy jest realizowany za pośrednictwem szerokiego wachlarza metod działania (treningi, zawody różnego szczebla, szkolenia, rozgrywki ligowe – w tym zawodowe) oraz gęstej sieci instytucji/organizacji, pozostających w skomplikowanych relacjach. Zrozumienie charakteru tych połączeń i ich oddziaływań jest wyzwaniem nie tylko dla zewnętrznego badacza, lecz także dla ludzi na co dzień zajmujących się tą dziedziną.

VI.2. W ROLI GŁÓWNEJ – KLUB SPORTOWY

Centralnym wykonawcą celów sportu wyczynowego funkcjonalnie wydają się być kluby sportowe, które zrzeszają się w związkach poszczególnych dyscyplin (kluby wielosekcyjne w kilku związkach) - na poziomie województwa w tzw. okręgowych związkach w danej dyscyplinie sportu. Większość okręgowych związków sportowych i kluby szkolące w dyscyplinie, która nie posiada struktury wojewódzkiej, są zrzeszone w wojewódzkim interdyscyplinarnym stowarzyszeniu sportowym, jakim na terenie województwa warmińsko-mazurskiego jest Warmińsko-Mazurska Federacja Sportu (wiele klubów sportowych działających w sporcie wyczynowym, głównie z wiosek i małych miast, jest także zrzeszona w Ludowych Zespołach Sportowych). Każdy klub sportowy, który bierze udział we współzawodnictwie sportowym określonym przez dany związek sportowy, automatycznie pozostaje w jego strukturze.

Rys. 25. Kluby sportowe należą pośrednio i bezpośrednio do kilku typów instytucji

Co roku na terenie województwa powstaje sporo nowych klubów, ale niewiele z nich potrafi się utrzymać, balansując między pozyskiwaniem środków od lokalnego samorządu, utrzymaniem trenerów dla wybijających się zawodników i w bardzo małym zakresie budowaniem oferty dla amatorów. Również kluby z tradycjami i wieloletnim doświadczeniem wydają się często nieprzygotowane na mierzenie się z tymi zadaniami, tymczasem zrównoważony rozwój nowoczesnego klubu jest bez tego niemożliwy. Dlatego

część respondentów podkreślała, że **klubom sportowym potrzebni są menadżerowie**, którzy znają się na zarządzaniu, a nie na trenowaniu. Stary model, w którym to trener zajmował się zarządzaniem klubem, wydaje się nieadekwatny do realiów.

W mniejszych miejscowościach nie ma klubów sportowych, które w rywalizacji seniorów osiągają znaczące sukcesy, więc tam samorząd w ogóle lub w bardzo małym zakresie zajmuje się sportem wyczynowym. Im niżej schodzimy w podziale administracyjnym, tym rzadziej zadania sportu wyczynowego w ogóle są (i mogą być) realizowane. Zadania sportu wyczynowego wyłaniają się wraz ze wspinaniem się po szczeblach administracji i wraz z wielkością jednostki. Gdy liczymy działania na terenie całego województwa, ale z poziomu działań gmin, najmniej wydaje się dziać w obszarze sportu wyczynowego. Gdy porównamy to z aktywnością województwa (gdzie trzon wydatków stanowi sport wyczynowy), widzimy logiczną komplementarność.

Kluby z województwa warmińsko-mazurskiego, które plasują się w krajowej czołówce, to te, których oferta jest albo wielofunkcyjna (np. AZS UWM Olsztyn, MKS Truso Elbląg, KS Orzeł Elbląg) **albo profesjonalnie skupiona na jednej, góra dwóch dyscyplinach** (Kayak Sport Olsztyn, Baza Mrągowo). To kluby mocno wspierane przez lokalne samorzady, ale też współpracujące ze szkołami, w tym mistrzostwa sportowego, ośrodkami szkolenia sportowego czy innymi podmiotami i instytucjami działającymi w obszarze sportu. Poszczególne kluby korzystają również ze specjalnych zadań niektórych samorządów lokalnych dedykowanych poszczególnym dobrze zorganizowanym dyscyplinom np. w Olsztynie dla klubów realizujących działania w taekwondo olimpijskim (taekwondo jest najmocniejszą dyscypliną w województwie pod względem wyników).

Działacze z okręgowego związku piłki siatkowej powtarzają, że z ich perspektywy kluczowe jest wypracowywanie relacji z samorządami lokalnymi tak, by wspierały one siatkówkę na wszystkich poziomach – tylko wtedy mają szansę na budowanie kadr młodzieżowych w oparciu o rekrutację dzieci z całego regionu. **Co naturalne, siła najlepszych klubów opiera się na sile mniejszych klubów z poszczególnych lokalizacji.**

OBSERWACJA

Piłka siatkowa za sprawą nakierowanego na nią programu wsparcia (specjalnego programu upowszechniania sportu dzieci i młodzieży w zakresie piłki siatkowej finansowanego ze środków MSiT-u, a realizowanego przez Polski Związek Piłki Siatkowej) korzysta z intensywnych i wieloaspektowych inwestycji – po pierwsze w kadry i sprzęt, po drugie: w młodych zawodników. W ramach programu zostały utworzone Siatkarskie Ośrodki Szkolne – w szkołach gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych (w województwie warmińsko-mazurskim istnieją cztery ośrodki – osobno dla dziewcząt i dla chłopców - na poziomie gimnazjum i jeden – również osobny dla dziewcząt i chłopców - na poziomie szkoły ponadgimnazjalnej), ale wspierane są również kluby. Warto w ciągu najbliższych lat obserwować wyniki w tej dyscyplinie, by monitorować, jak inwestycje przekładają się na jej całościową sytuację. Program Polskiego Związku Piłki Siatkowej wydaje się korzystać ze wszystkich instrumentów dostępnych w domenie sportu: szkół (nacisk na współpracę z klubami) i nauczycieli wychowania fizycznego, klubów (również tych małych), kadry (duże inwestycje w instruktorów i trenerów) oraz imprezy (turniej Volleymania). Rok 2014 i kolejne lata powinny być wykorzystane do obserwowania zachodzących w tej dyscyplinie zmian.

Kluby potrzebują również wspierania w zakresie pozyskiwania wsparcia sponsorów – respondenci przyznają, że sponsoring, choć postulowany jako lekarstwo dla sportu, wciąż jest podświadomie „źle widziany”; większość klubów jest w tym zakresie nieporadna i stąd swoiste zablokowanie i brak odwagi. Budowanie i podtrzymywanie atrakcyjności w oczach sponsorów (ale i uczestników zajęć, rodziców dzieci, potencjalnych zawodników oraz rozmaitych partnerów) wymaga od organizacji sportowych i kierujących nimi ludzi:

1. zarządzania, planowania i myślenia strategicznego,
2. umiejętności szukania powiązań z innymi celami społecznymi (i konstruowania w ten sposób wniosków),
3. podejmowania wysiłku promocji (przede wszystkim za pośrednictwem nowych technologii),
4. sensownego sprawozdawania,
5. otwarcia na zajęcia dla amatorów.

W tych wszystkich obszarach kluby i ich przedstawiciele powinni współpracować nie tylko z lokalnymi samorządami (które muszą rozumieć strategiczną rolę sportu), ale także z organizacjami parasolowymi (takimi jak na dzień dzisiejszy są Warmińsko Mazurski Szkolny Związek Sportowy, Warmińsko-Mazurska Federacja Sportu, Warmińsko-Mazurskie Zrzeszenie LZS, a dalej – Okręgowe Związki poszczególnych dyscyplin), szkołami i innymi organizacjami pozarządowymi. **Nabywanie nowej wiedzy musi zachodzić równolegle we wszystkich tych instytucjach; tylko wówczas uda się osłabić tendencje zachowawcze.**

REKOMENDACJA

Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego może dać impuls do takiego uczenia się, np. przez wspieranie realizacji dobrze skrojonych programów szkoleniowych. Dzięki temu urzeczywistnić się mogą postulaty podnoszone w strategii rozwoju województwa: skupienie na innowacyjności w organizacjach, wspieranie współpracy i tworzenie usług opartych na wiedzy (a nie na nawykach, rutynie i założeniu, że „dotąd jakoś się udawało”).

Inne powtarzające się w wywiadach problemy, które ujawniają się w funkcjonowaniu klubów w zakresie sportu wycynowego to:

1. coraz mniejsze zainteresowanie sportem wśród młodzieży (a więc proporcjonalnie mniejsze szanse na wyłowienie talentów sportowych),
2. wyniszczający dla młodych system szkoleń i zawodów – centralny mechanizm zużywa najzdolniejszych, którzy często są eksploatowani ponad swoje siły (trenują za dużo, za często startują w zawodach – udział w zawodach organizowanych w ramach szkolnego systemu współzawodnictwa i związkowego np. zawodnik trenujący w klubie bierze udział we współzawodnictwie sportowym organizowanym przez dany związek sportowy, ale także jako uczeń szkoły bierze udział w wielu szkolnych zawodach - często w różnych dyscyplinach - organizowanych przez Szkolny Związek Sportowy, w terminach wspólnie się nakładających,
3. brak harmonijnego przejścia między systemami sportu młodzieżowego i seniorskiego – problem „wyrwy” czy raczej zderzenia się z rzeczywistością poza systemem sportu młodzieżowego (nie ma aktora odpowiedzialnego za przejmowanie zawodników na progu ich seniorskiej kariery, a klubów nie stać na utrzymywanie wybitnych sportowców).

REKOMENDACJA

Część powyższych kwestii, zwłaszcza brak harmonijnego przejścia między systemami, powinna stać się przedmiotem systemowych rozwiązań nie tylko na poziomie ogólnokrajowym, lecz również wojewódzkim. Znaczącą rolę odgrywać powinny okręgowe (wojewódzkie) związki sportowe, które powinny mieć swoje własne strategie rozwoju danej dyscypliny w województwie i szukać wsparcia do ich realizacji.

VI.3. WOJEWÓDZKIE ORGANIZACJE SPORTOWE

VI.3.1. WARMIŃSKO-MAZURSKA FEDERACJA SPORTU

Warmińsko-Mazurska Federacja Sportu jest stowarzyszeniem kultury fizycznej posiadającym osobowość prawną i zrzeszającym 30 sportów, które występują jako wojewódzkie związki sportowe, również posiadające osobowość prawną i zrzeszające kluby sportowe w danej dyscyplinie sportu. Członkami Federacji są również 4 kluby występujące samodzielnie ze względu na nie spełnione warunki formalne czyli brak minimum trzech klubów niezbędnych do założenia związku sportowego. Federacją kieruje Zarząd, w skład którego wchodzi przedstawiciele stowarzyszonych sportów (dyscyplin sportowych), wybrany na Walnym Zebraniu Sprawozdawczo- Wyborczym.

Federacja do 2013 roku była realizatorem programu Ministerstwa Sportu i Turystyki szkolenia i współzawodnictwa sportowego dzieci i młodzieży uzdolnionej sportowo. Programem byli objęci zawodnicy w ramach kadr wojewódzkich w kategorii młodzika, juniora młodszego, juniora i młodzieżowca do lat 23 w dyscyplinach ujętych w ogólnopolskim systemie sportu młodzieżowego. Realizację tego programu Federacja Sportu realizowała ze środków MSiT oraz przy dofinansowaniu Samorządu Województwa. Zarówno szkolenie wojewódzkie jak i uczestnictwo we współzawodnictwie odbywało się w ścisłej współpracy z wojewódzkimi związkami lub klubami sportowymi.

Tab. 18. Ilość szkolonych zawodników w kadrze województwa młodzika (KWM) i junióra (KWJ) w latach 2011-2012.

ROK	KADRA	LICZBA DYSCYPLIN	ILOŚĆ SZKOLONYCH ZAWODNIKÓW/ZAWODNICZEK
2011	KWM	34	500
	KWJ	33	534
2012	KWM	33	493
	KWJ	34	506

Według danych WMFS za 2012 rok, w województwie funkcjonowało 420 klubów (40% stanowią kluby piłkarskie), w których szkolonych było około 19 tyś. zawodników w 35 dyscyplinach sportowych (47% stanowią zawodnicy i zawodniczki piłki nożnej). Szkolenie prowadzone było przez 1071 szkoleniowców (46% to szkoleniowcy piłki nożnej). Zestawienie dyscyplin z liczbą szkolonych zawodników i trenerów przedstawiają poniższe tabele.

Tab. 19. Dyscypliny i zawodnicy województwa Warmińsko - Mazurskiego

LP.	DYSCYPLINA	W-M ZS	Liczba klubów	KADRA SZKOLENIOWA					ZAWODNICY								% szkolonych zawodników	% szkoleniowców	% liczba klubów Sportowych
				liczba szkoleniowców	trener kl M	trener kl I	trener kl II	Instr	liczba zawodników	dzieci	młodzik	junior młodsz	junior	młodzieżowiec	senior	kn			
1	Badminton	Tak	4	8	0	0	2	6	104	38	23	15	7	9	12		1,62	4,23	0,96
2	Boks	Tak	5	10	1	0	4	5	258	60	37	43	32	24	62	11	4,01	5,29	1,20
3	Gimnastyka sportowa	Nie	1	7	0	0	5	2	58	25	15	12	2	0	4	5	0,90	3,70	0,24
4	Jeździectwo	Tak															0,00	0,00	0,00
5	Judo	Tak	8	18	0	1	13	4	305	180	70	30	18	2	5	6	4,74	9,52	1,91
6	Kajakarstwo	Tak	8	23	1	1	6	15	331	122	67	51	45	29	17	10	5,14	12,17	1,91
7	Karate kyokushin	Tak	15	33	0	0	3	30	0								0,00	17,46	3,59
8	Kolarstwo	Tak	15	21	0	0	1	20	115	20	25	25	15	15	15	2	1,79	11,11	3,59
9	Lekka atletyka	Tak	12	40	0	3	22	15	305	66	75	63	74	13	14	16	4,74	21,16	2,87
10	Łucznicтво	Nie	2	5	0	0	0	5	12	3	1	4	0	0	4	0	0,19	2,65	0,48
11	Łyżwiarstwo figurowe	Nie	2	7	0	0	2	5	14	3	1	4	0	0	6	0	0,22	3,70	0,48
12	Łyżwiarstwo szybkie	Tak	1	9	1	1	1	6	88	60	20	4	3	1	0	4	1,37	4,76	0,24
13	Orientacja sportowa	Tak	8	10	0	0	0	10	680	168	132	181	79	24	96	3	10,57	5,29	1,91
14	Pięciobój nowoczesny	Tak	2	7	0	0	1	6	70	35	18	12	5	0	0	0	1,09	3,70	0,48
15	Pływanie	Tak	9	22	0	3	11	8	214	8	133	23	34	15	1	22	3,33	11,64	2,15
16	Podnoszenie ciężarów	Tak	5	7	0	0	1	6	39	0	17	6	4	4	8	3	0,61	3,70	1,20
17	Saneczkarstwo	Tak	2	3	0	0	0	3	47	12	8	12	9	4	2	0	0,73	1,59	0,48
18	Short track	Tak	2	2	0	0	0	2	56	30	6	9	6	5	0	2	0,87	1,06	0,48
19	Strzelectwo	Tak	1	2	0	0	0	2	28	7	4	10	4	2	1	0	0,44	1,06	0,24
20	Szachy	Tak	18	15	0	0	2	13	221	75	33	32	41	10	30	2	3,43	7,94	4,31
21	Szermierka	Nie	1	2	0	0	1	1	23	12	8	3	0	0	0	0	0,36	1,06	0,24
22	Taekwondo ITF	Tak	3	4	0	0	1	3	106	35	30	20	6	0	15	0	1,65	2,12	0,72
23	Taekwondo olimpijskie	Tak	9	18	0	2	4	12	1380	1000	100	100	80	60	40	30	21,45	9,52	2,15
24	Tenis	Tak	8	17	0	2	5	10	160	100	25	15	10	5	5	0	2,49	8,99	1,91
25	Tenis stołowy	Tak	23	58	0	0	16	42	664	250	149	94	57	12	102	14	10,32	30,69	5,50
26	Triathlon	Tak	4	3	0	0	1	2	46	2	21	3	14	6	0	1	0,71	1,59	0,96
27	Wioślarstwo	Tak	3	7	0	0	0	7	76	0	36	24	12	4	0	0	1,18	3,70	0,72
28	Wrotkarstwo	Tak	2	5	0	1	1	3	56	22	16	7	7	4	0	9	0,87	2,65	0,48
29	Zapasy	Tak	9	19	1	0	3	15	401	163	116	83	29	10	0	6	6,23	10,05	2,15
30	Żeglarsтво	Tak	7	36	0	0	17	19	578	224	135	94	64	37	24	26	8,98	19,05	1,67
OGÓŁEM			189	418	4	14	123	277	6435	2720	1321	979	657	295	463	172			

Określenie procentowe odnosi się do ogólnej liczby klubów, zawodników szkolonych w dyscyplinach oraz trenerów w danym sporcie na tle liczb ogółem.

Tab. 20. Trenerzy w klubach województwa Warmińsko - Mazurskiego

LP.	DYSCYPLINA	W-M-Z-S	Liczba klubów	KADRA SZKOLENIOWA				ZAWODNICY								% szkoleniowców	% klubów sportowych		
				liczba szkoleniowców	trener kl M	trener kl I	trener kl II	Instr	liczba zawodników	dzieci	młodzik	junior młodszy	junior	młodzieżowiec	senior			kn	% szkolonych zawodników
1	Koszykówka K + M	Tak	16	64	0	0	25	39	1639	730	471	309	93	16	20	4	12,81	9,80	6,93
2	Piłka nożna K + M	Tak	169	495	0	12	140	343	8915	1560	1875	1020	1200		3260	2	69,65	75,80	73,16
3	Piłka ręczna K+M	Tak	9	39	0	3	17	19	1341	894	185	91	65		106	3	10,48	5,97	3,90
4	Piłka siatkowa K+M	Tak	31	47	1	0	21	25	787	56	304	186	133	30	78	3	6,15	7,20	13,42
5	Piłka siatkowa plażowa K+M		6	8	0	0	2	6	117	15	33	42	26	1	0	3	0,91	1,23	2,60
OGÓŁEM			231	653	1	15	205	432	12799	3255	2868	1648	1517	47	3464	15			

Od roku 1999 województwo warmińsko-mazurskie uczestniczy we współzawodnictwie sportowym na poziomie rywalizacji województw w sporcie młodzieżowym. Począwszy od 2001 roku, współzawodnictwo sportowe dzieci i młodzieży zostało usankcjonowane rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej. Zawody dzieci i młodzieży uzdolnionej sportowo zostały ujęte w ogólnopolski „System Sportu Młodzieżowego” (SSM), który w obszarze współzawodnictwa obejmował:

1. Młodzieżowe Mistrzostwa Polski
2. Mistrzostwa Polski Juniorów
3. Ogólnopolską Olimpiadę Młodzieży,
4. Mistrzostwa Polski Juniorów Młodszych,
5. Międzywojewódzkie Mistrzostwa Młodzików oraz Mistrzostwa Polski Młodzików (wprowadzone w roku 2012 zamiennie)

Poniższa tabela przedstawia efekty uczestnictwa reprezentantów województwa w zawodach SSM w okresie poddanym diagnozie.

Tab. 21. Punktacja województw w latach 2009-2012 w ramach ogólnopolskiego systemu współzawodnictwa sportowego dzieci i młodzieży

WOJEWÓDZTWO	M-CE 2012	PUNKTY 2012	M-CE 2011	PUNKTY 2011	M-CE 2010	PUNKTY 2010
Mazowieckie	1	18 533,15	1	18182,23	1	18 085,35
Wielkopolskie	2	15 640,95	2	15 280,96	2	14 661,01
Śląskie	3	15 015,71	3	14 615,96	3	14 215,43
Dolnośląskie	4	13 311,01	4	13 163,02	4	12 684,61
Małopolskie	5	11 420,47	5	11 515,24	5	11 127,54
Pomorskie	6	11 149,15	6	10 682,00	6	10 475,93
Kujawsko-Pomorskie	7	10 010,42	7	9 507,71	7	9 637,90
Łódzkie	9	7 809,12	9	7 613,97	8	8 088,47
Zachodniopom.	8	7 839,06	8	8 130,54	9	7 261,53
Lubelskie	10	6 935,41	10	6967,63	10	7 149,56
Warmińsko-Mazurskie	11	6 642,17	11	6 140,19	11	5 761,60
Lubuskie	13	5 557,37	12	5 732,69	12	5 559,04
Podlaskie	12	5 567,64	13	5 497,55	13	5 421,15
Podkarpackie	14	4 794,52	14	4 382,65	14	4 582,32
Opolskie	15	3 79,,31	15	3 800,71	15	4 150,55
Świętokrzyskie	16	2 768,53	16	2 774,96	16	2 803,72

W klasyfikacji generalnej województw od kilku lat nie nastąpiły żadne zmiany w kolejności województw. Reprezentacja województwa warmińsko-mazurskiego niezmiennie plasuje się na pozycji 11. Należy podkreślić fakt, że województwo nie dysponuje specjalistycznymi obiektami do uprawiania sportów zimowych, strzelectwa czy też pięcioboju. Niestety, analiza kadry szkoleniowej, zatrudnionej w klubach i związkach sportowych nie daje podstaw do nadmiernego optymizmu. W tym miejscu nasuwa się wniosek natury ogólnej w sprawie zainwestowania w doszkalanie trenerów na każdym poziomie samorządu.

W punktacji ogólnopolskiego współzawodnictwa sportowego dzieci i młodzieży największy udział mają dyscypliny:

1. indywidualne - taekwondo olimpijskie, żeglarstwo, lekka atletyka, kajakarstwo, pływanie, łyżwiarstwo, tenis stołowy,
2. zespołowe – piłka siatkowa, piłka ręczna.

Warto podkreślić, że w tych dyscyplinach szkolenie dzieci i młodzieży uzdolnionej sportowo wsparte jest przez:

1. szkoły mistrzostwa sportowego - w województwie istnieją dwie: w Olsztynie w taekwondo olimpijskim, kajakarstwie, gimnastyce sportowej dziewcząt oraz w Mrągowie w żeglarstwie,
2. ośrodki szkolenia sportowego dofinansowane przez MSiT – w piłce siatkowej i piłce nożnej,

3. wojewódzkie ośrodki szkolenia sportowego w tenisie stołowym, lekkiej atletyce, żeglarskim dofinansowane przez Samorząd Województwa,
4. Akademickie Centrum Szkolenia Sportowego przy Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Płocinie, taekwondo olimpijskim, żeglarskim, lekkiej atletyce,
5. kluby sportowe w tych dyscyplinach.

Każdego roku zawodnicy tych dyscyplin zdobywają tytuły mistrzów Polski juniorów, młodzieżowców, a wielu z nich także tytuły mistrzów, wicemistrzów Europy czy świata. Również w tych dyscyplinach osiągane są największe sukcesy w sporcie seniorskim. Zespoły z województwa w piłce siatkowej mężczyzn, piłce ręcznej kobiet i zespoły kobiet i mężczyzn w tenisie stołowym od kilku lat występują w najwyższych rangach rozgrywek ligowych.

Tab. 22. Dyscypliny punktujące w ogólnopolskim systemie współzawodnictwa sportowego dzieci i młodzieży w latach 2009 - 2012

LP.	SPORT	2009	POZYCJA	2010	POZYCJA	2011	POZYCJA	2012	POZYCJA
1.	Taekwondo Olimpijskie	800,50	1	679,25	1	671,00	2	808,00	2
2.	Żeglarskie	592,00	3	605,00	3	589,00	3	713,50	3
3.	Lekka atletyka + biegi przełaj.	480,25	14	479,25	15	567,13	14	586,50	14
4.	Kajakarstwo /klasyczne + polo/	253,00	6	346,50	5	442,00	5	506,00	4
5.	Piłka siatkowa K+M + plażowa K+M	310,81	12/11/3/7	473,84	10/6/2/2	501,70	5/3/5/1	459,30	10/6/3/5
6.	Pływanie	374,25	9	275,75	11	317,50	11	407,50	10
7.	łyżwiarstwo szybkie tor dl+kr	155,67	6/3	153,00	6/3	275,00	6/3	395,59	6/2
8.	Piłka nożna K+M	168,00	16	168,00	6/9	347,00	12/4	389,00	13/2
9.	Piłka ręczna K+M	293,15	6/12	342,43	15	282,81	9/9	253,31	15/7
10.	Tenis stołowy	112,42	13	216,25	4	179,50	7	224,00	5
11.	Zapasy st. kl.+ wolny K+M	213,50	10/12	184,50	11	246,50	3/11	218,00	10/10
12.	Boks	225,00	9	282,50	7	212,00	9	206,00	11
13.	Saneczkarstwo	174,50	5	166,00	5	202,00	4	203,34	4
14.	Koszykówka K+M	134,00	13/16	200,83	12/15	134,00	11/15	180,00	13/13
15.	Kolarstwo	194,13	10	189,88	10	227,87	9	155,17	11
16.	Gimnastyka sportowa K	151,00	5	115,50	6	136,00	6	126,00	7
17.	Wioślarstwo	105,00	9	103,00	9	57,00	9	102,75	9
18.	Judo K+M	149,50	9/11	166,50	10/9	127,50	13/9	97,00	13/10
19.	Podnoszenie ciężarów	72,50	13	75,00	12	64,00	12	88,50	12
20.	Sumo	27,00	6	48,00	5	49,00	6	88,00	6
21.	Wrotkarstwo	45,00	4	84,50	3	97,00	2	79,33	3
22.	Badminton	82,75	10	36,75	13	69,00	11	66,50	12
23.	Pięciobój nowoczesny	23,00	10	25,87	10	32,74	10	39,00	7
24.	Unihokej	39,00	5	52,00	6	54,44	6	36,00	6
25.	Szachy	16,00	16	19,00	16	21,00	16	33,00	16
26.	Strzelectwo	9,00	16	15,00	16	17,00	16	29,00	16

27.	Taekwondo ITF	37,00	11	38,00	12	19,50	13	28,38	12
28.	Triathlon	17,00	8	16,00	8	23,00	8	26,00	8
29.	Szermierka	21,00	13	11,00	14	36,00	13	22,00	13
30.	Tenis	20,00	13	37,00	11	28,00	12	21,00	14
31.	Karate kyokushin	25,00	6	41,00	3	23,00	5	15,00	5
32.	Kickboxing	78,00	3	42,00	3	57,00	9	12,00	13
33.	Warcaby	-	-	7,00	7	5,00	6	9,00	6
34.	Bieg na orientację/Orientacja sp.	13,00	12	24,00	11	11,00	12	8,50	12
35.	Bilard	-	-	-	-	-	-	6,00	8
36.	Karate WKF	7,00	9	6,00	9	11,00	10	2,00	11
37.	Narciarstwo	0,00	10	0,00	-	4,00	9	1,00	10
38.	łyżwiarstwo figurowe	-	-	1,00	8	3,00	7	1,00	8
39.	Rugby	-	-	0,00	-	0,00	-	0,00	-
40.	Karate tradycyjne	2,00	12	7,00	11	0,00	-	0,00	-
41.	Jeździectwo	25,00	11	0,00	-	0,00	-	0,00	-
42.	Brydż sportowy	5,00	11	0,00	-	0,00	-	0,00	-
43.	Baseball	18,00	6	27,50	7	0,00	-	0,00	-
	SUMA	5 468,93		5 761,60		6 140,19		6 642,17	

Powyższe dane i ich analiza dowodzi, że sukcesy sportowe w krajowym i międzynarodowym współzawodnictwie sportowym w danej dyscyplinie uwarunkowane są posiadaniem i realizowaniem strategii rozwoju dyscypliny w województwie poprzez poszukiwanie rozwiązań organizacyjnych i finansowych, które pozwolą prowadzić szkolenie zawodników na każdym jego etapie.

Warto zwrócić uwagę, że wśród czterech dyscyplin, które otrzymują wsparcie w ramach zadania: wspieranie ośrodków wojewódzkiego doskonalenia sportowego dyscyplin indywidualnych, trzy dyscypliny osiągnęły lepsze wyniki w roku 2012 niż 2011 (lekka atletyka, żeglarstwo, tenis stołowy), natomiast jedna – kolarstwo – jest lekko osłabiona. Z całą pewnością dla tych czterech dyscyplin warto byłoby rozszerzyć sposoby monitorowania.

W ogólnopolskim współzawodnictwie sportowym w ramach systemu sportu młodzieżowego, w latach 2009-2012 brali udział zawodnicy reprezentujący kluby z 38 - 40 gmin z naszego województwa, co stanowi od 33 do 34% wszystkich gmin w regionie. Pokazuje to wciąż duży potencjał rozwoju poziomu sportowego poszczególnych gmin. Procent gmin biorących udział we współzawodnictwie w ramach tego systemu jest bardzo dobrym i obiektywnym miernikiem zarówno sytuacji klubów jak i (co za tym idzie) wsparcia samorządów lokalnych.

W rankingu gmin województwa widać wyraźną dominację największego ośrodka w regionie - Olsztyna, który niezmiennie, od lat plasuje się w piętnastce w skali kraju. Wśród najwyższej sklasyfikowanych gmin w kraju w 2012 roku, w pierwszej setce znajdują się również Elbląg, Mrągowo, Lidzbark Warmiński, Iława.

Tab. 23. Klasyfikacja gmin województwa (10 najlepszych) w ogólnopolskim systemie współzawodnictwa sportowego w latach 2009-2012

LP.	GMINA	LOKATA W KRAJU		LOKATA W KRAJU		LOKATA W KRAJU		LOKATA W KRAJU	
		PKT 2009	PKT 2010	PKT 2011	PKT 2012	PKT 2009	PKT 2010	PKT 2011	PKT 2012
1	Olsztyn	1 774,00	1 790,23	2 126,02	2 423,34	13	14	11	10
2	Elbląg	817,78	908,32	867,13	929,1	26	25	28	25
3	Mrażowo	371,75	368,29	405	495,5	68	67	61	53
4	Ława	210,19	274,72	277,19	308,84	125	93	96	85
5	Ostróda	258,42	325,67	251,66	148,25	99	76	104	170
6	Lidzbark Warmiński	154	227,25	243	322	156	107	109	83
7	Gołdap	201,5	166	218	204,34	129	147	120	127
8	Giżycko	220,81	151,64	139,31	191,67	114	161	183	136
9	Ełk	213	223	99,14	135,93	119	110	239	188
10	Kętrzyn	176	155,5	126,79	190,41	141	154	197	137

W ogólnopolskiej klasyfikacji klubów biorących udział we współzawodnictwie sportowym te same kluby z województwa od kilku lat zajmują podobne lokaty, co przedstawia poniższa tabela.

Tab. 24. Kluby, które w latach 2009-2013 zdobywały największą liczbę punktów w ogólnopolskim współzawodnictwie w ramach systemu sportu młodzieżowego.

LP	KLUB	2009		2010		2011		2012		2013	
		PKT	M-CE W POLSCE	PKT	M-CE W POLSCE	PKT	M-CE W POLSCE	PKT	M-CE W POLSCE	PKT	M-CE W POLSCE
1	AZS UWM Olsztyn (piłka siatkowa, lekka atletyka, żeglarstwo, taekwondo olimpijskie, pływanie, badminton)	602,54	22	511,88	27	737,69	12	906,4	7	777,41	10
2	Baza Mrągowo (żeglarstwo, kajakarstwo)	348,00	49	341,00	52	378,00	48	453	31	438,75	34
3	Orzeł Elbląg (short track, strzelectwo, pięciobój nowoczesny, szermierka, wrotkarstwo, łyżwiarstwo szybkie, łyżwiarstwo figurowe)	184,50	139	199,62	125	284,66	61	379,7	45	406,83	39
4	Warmia Lidzbark Warmiński (tenis stołowy, zapasy, sumo)	142,00	197	210,75	112	243,00	82	318	60	303,75	67
5	Truso Elbląg (piłka siatkowa, piłka ręczna, trithlon, lekka atletyka, judo)	326,11	54	346,20	48	256,67	73	229	96	189,53	136
6	Kayak Sport Club Olsztyn (kajakarstwo)	84,00	400	128,00	222	161,00	170	151	188	136,44	223
7	Start Olsztyn (taekwondo olimpijskie, taekwondo ITF)	113,00	279	120,50	238	119,50	271	160	167	117,00	284

8	UKS SMS Olsztyn (gimnastyka sportowa)	151,00	175	114,50	267	136,00	221	126	221	104	328
9	Kormoran Olsztyn (pływanie)	331,25	52	253,00	84	121,00	264	104,5	335	89,50	421
10	ULKS Łoś Gołdap (saneczkarstwo, narciarstwo klasyczne)	150,50	176	162,00	169	162,50	166	161,8	161	57	655

VI.3.2. PERSPEKTYWA OKRĘGOWYCH ZWIĄZKÓW SPORTOWYCH

W badaniu niemal wszyscy rozmówcy podkreślali, że sport wyczynowy w warmińsko-mazurskim odnosi niemałe sukcesy, zważywszy na posiadane możliwości. Rozbieżności wśród respondentów dotyczyły jednak bardzo wyraźnie hierarchizacji przeszkód jakie stoją na drodze osiągnięcia jeszcze lepszych rezultatów. Działacze okręgowych związków Sportowych zwracają uwagę przede wszystkim na następujące problemy:

1. Niewystarczające środki finansowe: brak pieniędzy na sprzęt, na wyjazdy na zawody oraz źle opłacana praca trenerów.

Ważne! Trzeba jednak dodać, że związki sportowe doceniają dotacje uzyskiwane od władz samorządowych; mają świadomość, że najczęściej jest to dla nich kwestią przetrwania, zwłaszcza że:

- a. niekiedy nie uzyskują wsparcia ze strony krajowych związków (np. w tym roku Polski Związek Koszykówki boryka się z tak dużymi problemami finansowymi, że nie udzielił związkom okręgowym żadnego wsparcia),
- b. ze względu na specyficzny profil województwa (w zasadzie brak wielkich przedsiębiorstw produkcyjnych) kluby i związki nie są w stanie znaleźć sponsorów.

Wśród rozmówców dominowało jednak podejście pragmatyczne: zawsze przydałoby się więcej pieniędzy, ale są województwa, w których sytuacja jest znacznie gorsza.

2. Brak zainteresowania młodzieży uprawianiem sportu; pogarszający się stan jej kondycji; obniżanie się poziomu lekcji WF.
3. Zagadnienia związane z infrastrukturą sportową:
 - a. część rozmówców podkreślała, że program budowy Orlików powinien być uzupełniony programem budowy bazy lekkoatletycznej (bieżnia, skocznia do skoków w dal),
 - b. część wszakże zauważała, że ze względu na spadek zainteresowania uprawianiem sportu coraz trudniej zapewnić obłożenie istniejącej infrastruktury.

Co wydaje się bardzo charakterystyczne zasadniczo wielu działaczy nie potrafiło wskazać obszaru, gdzie według nich potrzebne są większe zmiany. Związki są zadowolone ze współpracy z Urzędem Marszałkowskim Województwa Warmińsko Mazurskiego i **Warmińsko-Mazurską Federacją Sportu**. Oznaczało by to więc, że jedynym problemem jest brak środków.

Niestety, jak wskazano powyżej działacze sportowi często nie dostrzegają potrzeby i możliwości zmian w zakresie własnego działania. Tymczasem doświadczenia zagraniczne, a także przykłady zmieniających się w Polsce klubów i całych dyscyplin świadczą o tym, że niezwykle ważne są również zmiany o charakterze organizacyjnym. Konieczne wydaje się otwarcie klubów na wolontariuszy, a także amatorów, których uczestnictwo mogłoby chociaż częściowo pokrywać działalność sportu wyczynowego. Dużo pracy jest do wykonania również w zakresie wizerunku poszczególnych okręgowych związków chociażby przez zmiany w organizacji i otoczeniu wizualnym poszczególnych imprez. Na pewno początkowo wymagałoby to inwestycji zarówno finansowych, jak i poświęcenia czasu i energii, ale tylko tak można sprawić, by w zwizualizowanym świecie sport wyczynowy wydawał się trochę bardziej atrakcyjny dla większej ilości młodych ludzi.

VI.3.3. UWARUNKOWANIA A PRZYSZŁOŚĆ WMFS

Działające na poziomie województw, wojewódzkie interdyscyplinarne stowarzyszenia sportowe, zwane też wojewódzkimi federacjami zrzeszają okręgowe związki i kluby sportowe poszczególnych dyscyplin i są w założeniu ciałem wykonawczym dla polityki sportowej Urzędów Marszałkowskich. **Ze względu na to, że są ciałami „parasolowymi”, powinny lepiej harmonizować politykę sportową; w skomplikowanym systemie sportowym mogłyby być aktorem inspirującym, wspierającym i porządkującym.**

Obecnie Warmińsko-Mazurska Federacja Sportu skupiała się głównie na trzech typach działań:

1. szkoleniu młodych zawodników w ramach kadr wojewódzkich,
2. przygotowanie zawodników i umożliwienie udziału zawodników z województwa warmińsko-mazurskiego w ogólnopolskiej rywalizacji w ramach krajowego systemu sportu młodzieżowego oraz w mistrzostwach Polski, Europy i świata,
3. wspieraniu pracy trenerów (doszkalanie, finansowanie ich pracy w ramach kadr wojewódzkich).

Federacja była też odbiorcą znacznej części środków ze źródeł Urzędu Marszałkowskiego, które stanowiły dotację na realizację zadań publicznych z zakresu sportu. To ona dzieliła i przekazywała pozyskane fundusze na poszczególne dyscypliny sportowe, by umożliwić szkolenie i przygotowanie do współzawodnictwa zawodników, pracę trenerów, a potem – udział w zawodach. Wszystkie te standardowe działania w zmieniającej się rzeczywistości sportu wyczynowego i przy uznaniu pojawiających się problemów klubów powinny być uzupełnione o nowe.

W związku z działaniami Ministerstwa Sportu i Turystyki polegającymi na scentralizowaniu szkolenia sportu młodzieżowego (likwidacja kadr wojewódzkich juniora młodszego i juniora) i przekazaniu go w dyspozycję polskich związków sportowych, Warmińsko-Mazurska

Federacja Sportu bazując na swoich doświadczeniach i zasobach musi swoją rolę w systemie sportowym poniekąd wymyślić od nowa. Utrata części funkcji na rzecz polskich związków sportowych może być traktowana jako szansa na rozwijanie działań zaniedbanych i deficytowych dla całości systemu sportu, np. wspierania okręgowych związków w tworzeniu strategii czy koordynowania systemu szkoleń. Bardzo ważne jest szukanie nowych mechanizmów wspierania trenerów, myślenia o rozwijaniu ich życiowych karier (np. w kierunku zarządzania infrastrukturą), potrzebne wydaje się też szukanie innych - niż dotychczas stosowane pomysły - na program sportowe dla regionu. Przyszłością związków i klubów jest harmonijne rozwijanie zarówno obszaru sportu powszechnego, jak i wyczynowego. To ten pierwszy może zasilać kluby nie tylko członkami, lecz także ich składkami (!). Mocne systemy sportowe we Francji i w Wielkiej Brytanii budowane są na zaangażowaniu ludzi, którzy jednak zwrotnie otrzymują od swoich związków ciekawe oferty. Dokładnie teraz takie działania rozwijają się w Polskim Związku Lekkiej Atletyki.

Wiemy, że działanie w pojedynkę i w izolacji w sporcie (tak jak w każdej dziedzinie życia społecznego) nie przynosi efektów, bo nie diagnozuje dobrze barier rozwoju i zawęża sposoby działania (wszyscy są dla siebie konkurencją, a ich zasoby nie są dostępne). Federacja, jeśli zdecyduje się na redefinicję swojej misji, może być właśnie tym brakującym ogniwem – aktorem, który harmonizuje działania poszczególnych związków i klubów sportowych. Warmińsko-Mazurska Federacja Sportu będąc uważnym obserwatorem zachodzących zmian, powinna przejąć rolę podmiotu służącego pomocą wszystkim sportom objętym zmianami na poziomie województwa. Musi mieć jednak dla nich ciekawą ofertę i przekonujące do współpracy argumenty/zasoby. Temu zadaniu może służyć stworzenie wojewódzkiego programu szkolenia najbardziej uzdolnionych zawodników od młodzika po seniora w sportach, które mają możliwości i perspektywę rozwoju. Federacja nie musi zamykać się tylko na działania w ramach sportu wyczynowego. Może postawić przed sobą nowe wyzwanie, jakim jest upowszechnianie sportu wśród dzieci i młodzieży i przystąpienie do realizacji programów, w tym zaproponowanych przez Ministerstwo Sportu i Turystyki. W ten sposób w oparciu o powyższą propozycję można stworzyć zintegrowany program łączący sport powszechny i sport wyczynowy, którego koordynatorem mogłaby zostać Warmińsko-Mazurska Federacja Sportu.

REKOMENDACJA

By zmierzyć się z wymienionymi wyzwaniami, Federacja musi rozszerzyć swój wachlarz sposobów działania, być może – zreformować strukturę, zredefiniować plany na najbliższe lata. Wszystko, co teraz określa kontekst jej działania, w tym ministerialne zredukowanie pola działań (przesunięcie Kadry Juniorów do Związków), może być dobrym pretekstem do tych zmian. Przede wszystkim, co już opisano wcześniej, skupienie się na misji wspierania klubów sportowych, które (wprawdzie na mniejszą skalę) mierzą się z podobnymi wyzwaniami, co sama Federacja. Zarówno Federacja, okręgowe związki sportowe, jak i kluby, muszą planować działania, biorąc pod uwagę:

- wyniki poszczególnych dyscyplin w perspektywie lat,
- sytuację poszczególnych klubów oraz związków konkretnych dyscyplin,
- zasoby w postaci ośrodków/infrastruktury/sytuacji trenerów.

W przeprowadzonych badaniach, część respondentów uważała istnienie takich ciał, jak regionalne/wojewódzkie federacje, za „przeżytek minionego systemu” i podkreślała, że pod wieloma względami opierają się one reformom. Jednak z perspektywy efektywności zarządzania sportem takie ogniskujące uwagę, dysponujące możliwościami sieciowania i zestawiania różnych punktów widzenia instytucje są skądinąd bardzo potrzebne.

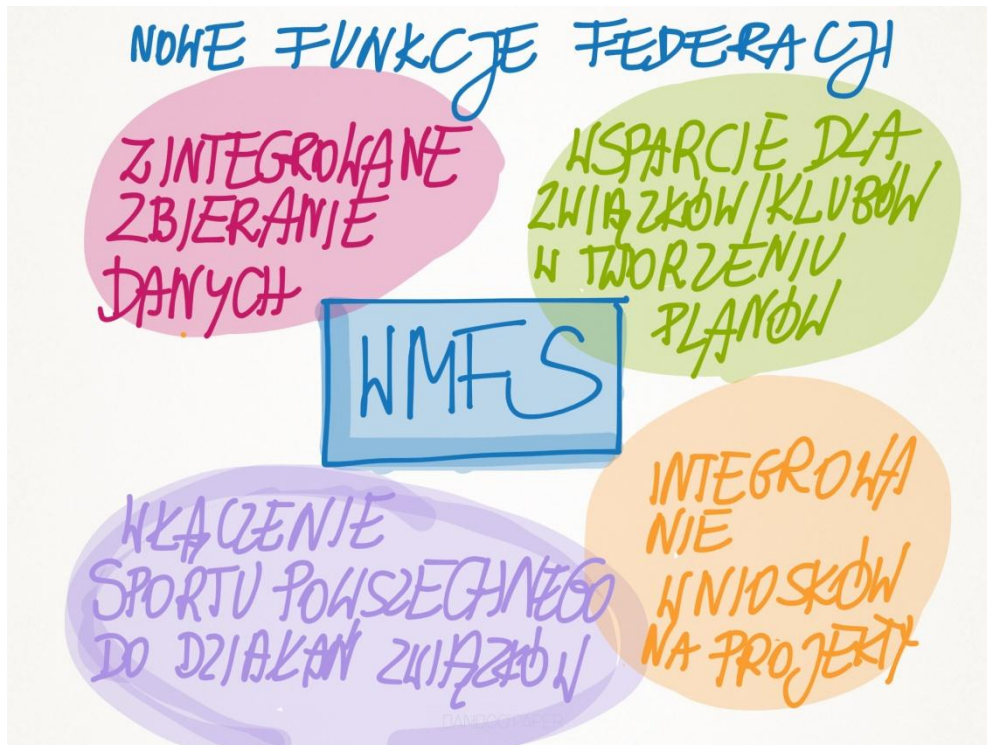
VI.3.4. REKOMENDACJE

W przypadku uznania, że podmiot koordynujący i/lub wspierający okręgowe związki jest w województwie potrzebny, organizacja o zasięgu wojewódzkim powinna mieć określoną strategię działania, której celem będzie rozwój przede wszystkim sportu wyczynowego w województwie (przy zachowaniu logiki continuum i zasady bazowania sportu wyczynowego na sporcie powszechnym także w kwestiach finansowych). Organizacja ta powinna pełnić m.in. następujące funkcje:

1. rolę koordynującą działania sportu powszechnego i wyczynowego, w celu usportowienia i szukania talentów sportowych wśród dzieci i młodzieży,
2. centrum know – how - zbierania i ewidencjonowania danych ze związków, klubów sportowych i systemów sportowych,
3. prowadzenia szkoleń uzupełniających kompetencje kadry sportowej (nie tylko w zakresie umiejętności sportowych),
4. pozyskiwania partnerów dla sektora sportowego (również sponsorów biznesowych),

5. zbierania informacji i zapewniania wsparcia w zakresie możliwości pozyskiwania dodatkowych, zewnętrznych źródeł finansowania (grantów),
6. koordynacji i upowszechniania kalendarza imprez,
7. upowszechniania i wspierania dobrych praktyk (wykorzystać można doświadczenie klubów odnoszących sukcesy, które prezentowałyby swoje sposoby działania i strategię, a tym samym inspirowały innych aktorów do zmian).

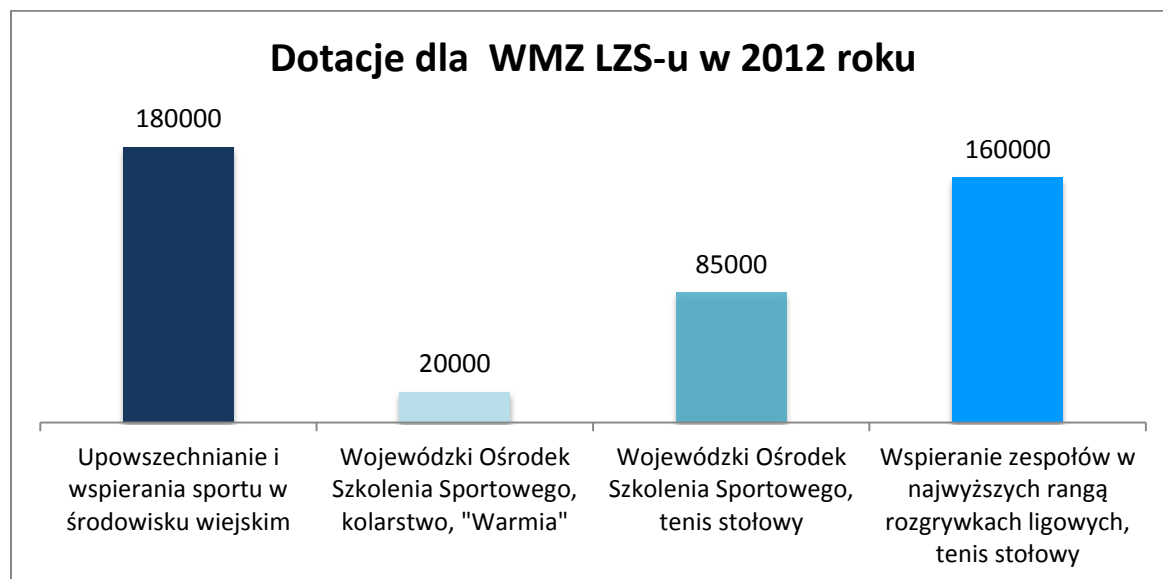
Rys. 26 Nowe Funkcje Warmińsko – Mazurskiej Federacji Sportowej – propozycja

VI.3.5. WARMIŃSKO – MAZURSKIE ZRZESZENIE LUDOWE ZESPOŁY SPORTOWE

Kolejnym wojewódzkim stowarzyszeniem będącym jednym z „aktorów” prowadzących działalność w sporcie wyczynowym, ale w znacznie mniejszym zakresie, jest Warmińsko-Mazurskie Zrzeszenie Ludowych Zespołów Sportowych. W 2012 roku w WMZ LZS zrzeszonych było 258 klubów, wśród których są kluby prowadzące szkolenie sportowe zawodników biorących udział we współzawodnictwie sportowym organizowanym przez polskie i okręgowe związki sportowe. W 2010 roku zawodnicy z 34 klubów punktowali we współzawodnictwie w ramach systemu sportu młodzieżowego. Dyscyplinami wiodącymi i wspieranymi przez WMZ LZS są między innymi kolarstwo, tenis stołowy, lekka atletyka, zapasy, podnoszenie ciężarów, badminton. Wszystkie te kluby są także członkami poszczególnych okręgowych związków sportowych. Środki na swoją działalność w zakresie sportu wyczynowego WMZ LZS pozyskuje od Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego w formie dotacji, od Ministerstwa Sportu i Turystyki poprzez Krajowe Zrzeszenie LZS.

Rys. 27. Dotacje przyznane przez samorząd województwa dla Warmińsko Mazurskiego Zrzeszenia Ludowych Zespołów Sportowych w roku 2012.

Dwa najbardziej utytułowane kluby tenisa stołowego (LUKS Warmia Lidzbark Warmiński oraz MLKS Ostródzianka w Ostródzie) stanowią największą inwestycję Zrzeszenia Wojewódzkiego Ludowych Zespołów Sportowych. Ta inwestycja przekłada się na 2. miejsce w kraju w ogólnopolskiej rywalizacji dzieci i młodzieży. Tenis stołowy w ramach tej rywalizacji zwiększył o 45 liczbę zdobytych punktów. W porównaniu z innymi dyscyplinami w województwie to ósme pod względem progresu miejsce. Działacze Zrzeszenia wskazują również silną pozycję LZS w lekkiej atletyce (na 14 klubów w województwie, 10 należy do LZS-ów – w 2012 rok w systemie rywalizacji sportowej dzieci i młodzieży lekka atletyka zanotowała lekki postęp 19 pkt więcej niż w 2011 roku).

Rekomendacje

1. Perspektywa zadań LZS-ów w regionie powinna być tworzona według klucza popularnych i/lub mających najwięcej osiągnięć dyscyplin (to w przypadku, gdybyśmy uznali wyniki za ważny cel w tworzeniu polityki sportowej WZ LZS). Jeśli za najważniejsze zadanie uznamy upowszechnianie, to wtedy lista dyscyplin wspieranych powinna być wydłużona raczej niż skracana. Na razie na poziomie gmin kluby LZS-ów skarżą się, że utrzymywanie zdolnych zawodników, z szansą na udział w rywalizacji ponadgminnej czy ogólnopolskiej, jest dla nich za dużym wysiłkiem. Z całą pewnością system wspierania zdolnych LZS-owych zawodników wymaga uważniejszego konstruowania.
2. Zrzeszenie Wojewódzkie jest drugim po Warmińsko-Mazurskiej Federacji aktorem, który może pełnić funkcję organizacji parasolowej dla różnego typu mniejszych klubów sportowych. Sieć LZS-ów na Warmii i Mazurach jest dość gęsta, a w badanych lokalizacjach widzieliśmy, że dobrze zintegrowane z lokalną społecznością Ludowe

Zespoły Sportowe, mimo niewypracowanego modelu sukcesji działaczy, mogą efektywnie wykonywać zadania zarówno z poziomu upowszechnienia, jak i sportu wyczynowego.

3. Podobnie jak Federacja, LZS-y muszą wypracować nowy model działania. Ważne jest również ustalenie zasad ich współpracy z Warmińsko-Mazurskim Szkolnym Związkiem Sportowym (i jego systemem rywalizacji międzyszkolnej) oraz Federacją. Warto zaznaczyć, że wielu uzdolnionych, uzyskujących wysokie wyniki zawodników było objętych szkoleniem w ramach kadr wojewódzkich dofinansowywanych ze środków samorządu województwa i Ministerstwa Sportu i Turystyki. Na razie wszystkie te instytucje bardziej starają się nie wchodzić sobie w drogę niż współpracować. A przecież lista dyscyplin jest tak rozbudowana i różnorodna, a lista wyzwań stojących przed sportem tak długa, że dla każdej z nich można wskazać oddzielne zadania, które z perspektywy czasu będą również służyć partnerom.
4. Warto podkreślić unikatową misję Ludowych Zespołów Sportowych – próbować ją zachować i uwypuklić – szczególnie, że uczestnictwo w sporcie na wsiach jest znacząco niższe niż w miastach. Wykorzystywanie etykiety „ludowy” przez kluby miejskie powinno być wygaszane (zdarza się, że miejskie kluby są zrzeszone w ramach LZS-ów). **Mocniejszą pozycję LZS-om gwarantuje skupienie na jego swoistej roli – organizacji animującej sport na wsiach i w małych miasteczkach.**

VI.3.6. ROLA SZKÓŁ WYŻSZYCH

Istotnym elementem systemu sportowego w województwie są szkoły wyższe, zwłaszcza Olsztyńska Szkoła Wyższa im. Józefa Rusieckiego.

1. Szkoła **kształci kadrę trenerską i instruktorską**. Dotychczas studia na Wydziale Wychowania Fizycznego OSW ukończyło 1470 absolwentów, a studia podyplomowe wychowania fizycznego – 824. Legitymacje instruktorskie w różnych dyscyplinach sportowych otrzymało 1569 osób; OSW prowadzi też szkolenia i kursy doszkalające dla instruktorów i trenerów różnych dyscyplin sportu.
2. Szkoła **realizuje ponadto projekty badawcze ukierunkowane na ocenę wskaźników zdrowia pozytywnego oraz różnych aspektów sprawności fizycznej**, których rezultaty przekładają się na innowacyjne programy szkolenia sportowego.
3. OSW **jest czynnie włączona w krajowy i regionalny system sportowy**: współpracuje między innymi z Polskim Związkiem Tenisa Stołowego, Polskim Związkiem Piłki Siatkowej, Związkiem Piłki Ręcznej w Polsce, Polskim Związkiem Żeglarskim, Polskim Związkiem Taekwondo Olimpijskiego, Warmińsko-Mazurską Federacją Sportu (badania sprawności fizycznej zawodników kadry wojewódzkiej wszystkich dyscyplin sportu) oraz Zespołem Szkół Ogólnokształcących nr 5 Mistrzostwa Sportowego w Olsztynie.

REKOMENDACJA

Ze względu na zmiany w szkolnictwie wyższym, które kierunkują uczelnie do większego włączenia w zmiany społeczne, współpracę z organizacjami pozarządowymi i biznesem warto tworząc projekty z klubami sportowymi zapraszać uczelnie do współtworzenia narzędzi ewaluacji, ale również szukania nowych rozwiązań (np. w dziedzinie statystyki sportowej, ale również nowych modeli edukacji czy włączenia społecznego). Organizacje sportowe mogą być miejscami odbywania staży przez studentów różnych kierunków i tym samym otwierać się na nową wiedzę, usprawnienia w sposobie działania.

VI.3.7. WSPARCIE SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA DLA SPORTU WYCZYNOWEGO

Podobnie jak w sporcie powszechnym, tak i w sporcie wyczynowym rola samorządów jest niezmiernie ważna. Po raz kolejny należy podkreślić, że „waga” wsparcia poszczególnych obszarów sportu przez samorzady ulega zmianie. Zadania sportu wyczynowego wyłaniają się wraz ze wspinaniem się po szczeblach administracji i wraz z wielkością jednostki. Zarówno samorzady lokalne jak i samorząd województwa wspierają sport wyczynowy poprzez udzielanie dotacji klubom i innym stowarzyszeniom sportowym, przyznawanie nagród i stypendiów zawodnikom osiągającym wysokie wyniki sportowe i nagród trenerom. Samorzady także wykupują usługę promocyjną miasta, województwa podczas zawodów czy rozgrywek ligowych.

Budżet województwa jest obiektywnym źródłem informacji na temat rodzaju, natężenia i kierunku wspierania w obszarze sportu. Po przeanalizowaniu narzędzi, którymi dysponuje samorząd województwa, oraz środków, jakimi może je realizować, widzimy, że centralne działanie to wspieranie szkolenia i współzawodnictwa dzieci i młodzieży uzdolnionych sportowo (co widać szczególnie przy poniższych analizach struktury wydatków).

Samorząd województwa realizując zadania sportu wyczynowego, około 70% środków zaplanowanych na dotacje przekazywał na dofinansowanie zadania związanego ze szkoleniem i współzawodnictwem dzieci i młodzieży uzdolnionej sportowo (beneficjentem tych środków była Warmińsko-Mazurska Federacja Sportu), a także na wspieranie wojewódzkich ośrodków szkolenia sportowego w dyscyplinach olimpijskich – w tenisie stołowym, lekkiej atletyce, żeglarstwie i kolarstwie oraz na wspieranie działalności sportowej zespołów występujących w najwyższych rangą krajowych rozgrywkach ligowych, między innymi zespoły piłki ręcznej kobiet (Start Elbląg) i mężczyzn (Warmia Traveland

Olsztyn), w tenisie stołowym (LUKS Warmia Lidzbark Warmiński i Ostródzianka) czy zespół koszykówki kobiet (Koszykarski Klub Sportowy Olsztyn). Wysokość przekazywanych środków dotacji pokazuje, że **wspieranie sportu wyczynowego stanowi pokaźną część wydatków województwa, co jest zgodne z przedstawioną wcześniej logiką. Sport powszechny jest w niej przede wszystkim odpowiedzialnością samorządów lokalnych.**

Oprócz dotacji celowych, działaniem najważniejszym i utrzymującym się na stałym poziomie są stypendia dla zawodników. Mają one bardzo duże znaczenie dla wspierania systemu sportu wyczynowego, bo trafiają do sportowców, którzy osiągają już sukcesy – jest to jeden z najważniejszych elementów wspierania, utalentowanych zawodników. Samorząd planuje i przekazuje środki na nagrody dla zawodników i ich trenerów za ich osiągnięcia we współzawodnictwie sportowym. Stypendia i nagrody są przyznawane na podstawie stosownych uchwał Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

W 2012 roku przyznane zostały 33 stypendia sportowe na kwotę 150.000 zł, a w 2013 roku 35 na kwotę 156.000 zł.

Tab.25. Zestawienie przyznanych stypendiów sportowych dla zawodników w odniesieniu do dyscyplin sportowych.

LP.	DYSCYPLINY SPORTOWE	LICZBA PRZYZNANYCH STYPENDIÓW	
		W SPORCIE OLIMPIJSKIM	
	Rok	2012	2013
1.	lekka atletyka	4	6
2.	kajakarstwo	2	6
3.	taekwondo olimpijskie	2	3
4.	żeglarstwo	2	2
5.	koszykówka	1	0
6.	tenis stołowy	2	1
7.	pływanie	4	2
8.	judo	2	3
9.	kolarstwo	0	1
10.	gimnastyka	1	0
11.	łyżwiarstwo szybkie	4	1
12.	short track	3	1
13.	piłka plażowa	0	1
14.	triathlon	0	1
W SPORCIE PARAOLIMPIJSKIM			
1.	kolarstwo	4	5
2.	tenis stołowy	1	1
3.	lekka atletyka	1	1

Za wysokie wyniki sportowe nagrody finansowe otrzymało: w 2012 roku 15 zawodników i 8 trenerów, a w 2013 roku 13 zawodników i 5 trenerów.

VI.4. WYZWANIA STOJĄCE PRZED SPORTEM WYCZYNOWYM

Uzdolnione sportowo dzieci i młodzież uczestniczą w ogólnopolskim systemie współzawodnictwa sportowego organizowanym przez związki sportowe, jednocześnie większość z tych dzieci bierze udział we współzawodnictwie organizowanym przez – Zrzeszenie Wojewódzkie Ludowych Zespołów Sportowych i Szkolny Związek Sportowy. Prowadzi to do nadmiernej eksploatacji młodych zawodników. Należy zastanowić się nad **nowym funkcjonalnym podziałem zadań między tymi organizacjami.**

1. Problemem sportu w całym kraju jest moment przejścia w karierze sportowej juniorów do rywalizacji seniorów. Należy obserwować zmiany, które w 2013 roku weszły w 5 dyscyplinach (przenosząc szkolenie uzdolnionych juniorów pod zarządek polskich związków sportowych) i na bieżąco wspierać nowe rozwiązania w tym kluczowym momencie z perspektywy szans polskiego sportu w sporcie wyczynowym
2. System ewidencjonowania sytuacji w sporcie jest autoreferencyjny (odnosi się sam do siebie, nie pozwala na obiektywną ocenę jego sytuacji), bardzo nieczytelny dla osób spoza związków. Brakuje informacji o zmianie jaka zachodzi w poszczególnych dyscyplinach (np. w ciągu 5 ostatnich lat), liczby zawodników, klubów, informacji i skali finansowania.

Sport widziany jako *continuum* działań powinien być w ogóle modelem myślenia o budowaniu zmian. I chodzi zarówno o continuum między sportem powszechnym a wyczynowym, ale też continuum z perspektywy życia ludzkiego. Trzeba jednak podkreślić, że każdy z obszarów sportu jest istotny i do pewnego stopnia autoteliczny: nie można postrzegać np. sportu dzieci i młodzieży wyłącznie w perspektywie funkcji, jaką może pełnić w kontekście sportu wyczynowego.

Jeśli uznamy takie postawienie sprawy za paradygmatyczne, rozbroimy wykluczające myślenie o sporcie. Słabością teraz jest, że staramy się stosować „zamykającą” definicję przez punktowanie, wymienianie co nie jest sportem. W logice działaczy taka strategia ma uchronić ich przed zmianami w status quo, pozwala na niby precyzyjne wskazanie ich roli. Tymczasem, **im szerzej otwarta definicja sportu, tym więcej w nim potencjalnej siły, więcej powiązań z innymi obszarami i szans na lepsze umiejscowienie obszaru sportu w szeregu obszarów społecznych.**

W porządkowaniu myślenia o planach w domenie sportu wyczynowego należy pamiętać o czterech zagadnieniach, które jak wynika z materiału badawczego, stanowią kluczowe elementy dla mechanizmu rozwoju sportu.

Rys. 28. Filary sportu wyczynowego

- 1. SILNE KLUBY, ZAKORZENIONE W SPOŁECZNOŚCI** - lepsze zarządzanie klubami, budowanie ich bazy społecznej, wolontariat (w tym przede wszystkim rodzicielski) przy klubach młodzieżowych, modernizacja klubów, otwarcie na amatorów, jako źródło finansowania części działań klubów.
- 2. SPÓJNE KARIERY SPORTOWE OD MŁODZIKA DO SENIORA** – kwestia zapobiegania wypaleniu, lepsze ustawienie "przejść" w karierze od juniora do seniora.
- 3. SPRAWNE ZARZĄDZANIE NA KAŻDYM POZIOMIE** – tutaj podkreślenie roli organizacji działających w zakresie sportu, konieczność dobrego zdefiniowania roli każdego z aktorów (również Szkolnego Związku, Ludowych Zespołów, Okręgowych Związków Dyscyplin)
- 4. FINANSE I RAPORTOWANIE** - nowe szanse związane z finansowaniem unijnym po 2014, dywersyfikacja budżetu klubów, ujednoczenie i uproszczenie systemu raportowania i odnotowywania wyników, aby ten system lepiej pokazywał, jak inwestycje w sport przekładają się na wyniki sportowe.

VII. SAMORZĄD WOJEWÓDZTWA

W 2006 roku w Departamencie Sportu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego opracowano dokument „Kierunki rozwoju kultury fizycznej w Województwie Warmińsko-Mazurskim w latach 2006-2013” .

Ogólne priorytety wówczas wskazane to:

1. poprawa jakości życia mieszkańców Województwa Warmińsko-Mazurskiego poprzez wzrost aktywności fizycznej, także świadomości co do roli sportu oraz jego znaczenia dla zachowania zdrowia i sprawności,
2. starania o stałe podnoszenie poziomu sportowego młodych zawodniczek i zawodników uprawiających sport wyczynowo w klubach województwa,
3. promocja kultury fizycznej i sportu za pośrednictwem imprez o zasięgu światowym oraz propagowanie osiągnięć sportowców z województwa,
4. integracja z Unią Europejską poprzez wdrażanie na bieżąco nowości z zakresu teorii i praktyki sportu, a zwłaszcza procesów aktywności wysiłkowej.

Niniejsza diagnoza jest próbą głębszego zrozumienia mechanizmów występujących w sporcie na terenie województwa, ze szczególnym uwzględnieniem perspektywy Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego. By osiągać tak ogólne i powszechnie uznane cele jak „poprawa jakości życia mieszkańców” czy „podnoszenie poziomu sportowego młodych sportowców” trzeba wiedzieć jaka jest rzeczywistość oddziaływań organizacji i instytucji sportowych - czyli jaka jest oferta zajęć, imprez sportowych, dotacji (na różnorodne cele), ale również jak układa się współpraca między instytucjami, stan świadomości działaczy, rozumienie celów. Samorząd Województwa znajduje się w centralnym punkcie systemu sportowego, pozostając w bezpośrednich relacjach za równo z Ministerstwem Sportu i Turystyki jak i lokalnymi samorządami. Można powiedzieć, że jest to pozycja „mezo” (między poziomem mikro – najmniejszych jednostek samorządu, a meta – jakim jest rząd i resort sportu).

Samorząd Województwa realizował i realizuje zadania z zakresu sportu na podstawie obowiązującego prawa tj.

1. Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej ,
2. Ustawy o samorządzie województwa,
3. Od 2010 roku ustawy o sporcie, a w latach w latach 2006-2010 ustawa o kulturze fizycznej i ustawa o sporcie kwalifikowanym,
4. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,
5. Rozporządzenie MSiT w sprawie dofinansowań zadań ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej, oraz uchwał Sejmiku wynikających z realizacji wyżej wymienionych aktów prawnych.

Zadania Samorządu Województwa z zakresu sportu koordynuje i realizuje Departament Sportu Urzędu Marszałkowskiego współpracując z innymi departamentami, biurami urzędu jak Biurem Pełnomocnika Marszałka ds. współpracy z Organizacjami Pozarządowymi,

Departamentem Koordynacji Promocji, Departamentem Współpracy Międzynarodowej, czy Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej. Zakres tej współpracy powinien być wyraźnie poszerzany wraz z odślanianiem powiązań funkcjonalnych między obszarem sportu, a edukacją, zdrowiem czy aktywnością obywatelską. Chodzi tu przede wszystkim o wspólne inicjatywy, przepływ wiedzy, stały kontakt pracowników, operacyjne plany działań – im mniej zbiurokratyzowany i ograniczający się do formalnych wymian dokumentów tym lepiej. Dobrym przykładem jest współpraca Departamentu Sportu z Kuratorium Oświaty w celu podniesienia jakości lekcji wychowania fizycznego. Symptomatyczne, że współpraca została zainicjowana przez wskazanie bardzo konkretnego celu - lekcji WF-u i sportowych zajęć pozalekcyjnych, który jest współkształtowany zarówno przez obszar sportu jak i kontekst szkolny (obszar edukacji). Znakomita większość wyzwań stojących przed sportem współzależy od działań w innych obszarach, a niewystarczające tempo zmian wynika właśnie z realizowania polityki sportowej w separacji od innych polityk.

VII.1. FINANSOWE I ORGANIZACYJNE NARZĘDZIA WSPARCIA

Budżet województwa jest obiektywnym źródłem informacji na temat rodzaju, natężenia i kierunku wspierania w obszarze sportu.

Tab. 26. Budżet Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego na kulturę fizyczną i sport oraz promocję województwa i regionu poprzez sport (w zł).

ROK	BUDŻET	BUDŻET DS – DZIAŁ 926		BUDŻET DS –	BUDŻET DS –	OGÓŁEM	WSK. % (7:2)
	WOJEWÓDZTWA WYDATKI	Wydatki bieżące	Wydatki na inwestycje*	DZIAŁ 750 **	DZIAŁ 853 ***	BUDŻET DS	
1	2	3	4	5	6	7	8
2010	541 412 170	5 814 297	10 868 222	102 000	1 119 405	17 903 924	3,31
2011	580 454 948	5 238 800	9 656 099	44 000	1 676 879	16 615 778	2,86
2012	679 455 756	3 269 388	2 011 985	1 331 250	—	6 612 623	0,97
2013 plan	1 259 943 822	3 045 000	—	1 801 500	—	4 846 500	0,38

* Inwestycje w ramach Programu Ministerstwa Sportu i Turystyki „Moje boisko Orlik 2012”, realizowanego od 2008 do 2012 r.,

** Od 2012 roku włączono do działu 750, rozdziału 75075 promocję województwa podczas dużych i znaczących imprez oraz wydarzeń sportowych o zasięgu krajowym i międzynarodowym.

*** Projekt systemowy pn. „Rozwój kompetencji kluczowych poprzez sport”, kierowany do uczniów z grupy o utrudnionym dostępie do edukacji, poprzez połączenie różnorodnych zajęć, realizowany od 2010 do 2011 r.

Z każdym rokiem zmniejsza się kwota, którą dysponuje Departament Sportu Urzędu Marszałkowskiego. Ostatnia kolumna pokazuje, że obecnie wydatki na sport stanowią 0,38% wszystkich wydatków Województwa, co jest kwotą 10 razy mniejszą niż w roku 2010. **Tak wyraźna różnica bierze się z inwestycyjnego boomu, związanego z realizacją programu Orlik, który z tej perspektywy okazuje się najpoważniejszym wysiłkiem finansowym województwa ostatnich lat oraz zwiększonego budżetu Województwa w kolejnych latach.**

REKOMENDACJA

Planując działania w obszarze upowszechniania sportu należy zawsze brać pod uwagę sieć Orlików jako kluczowy zasób nie tylko infrastrukturalny, ale również społeczny i ludzki. Planując polityki czy programy sportowe należy zastanawiać się jak w ich realizacji można wykorzystać Orliki i zatrudnionych na nich Animatorów. Sposób działania tych boisk, jeśli będzie przedmiotem świadomej polityki, realizuje bardzo nowoczesny nurt znany na świecie jako „community sport”. Efektywne korzystanie z Orlików po pierwsze uzasadnia koszty ich budowy, po drugie gwarantuje odtwarzanie się mechanizmów na ich użytkowanie i w konsekwencji na utrzymanie i konserwację.

Nawet jeśli nie bierzemy pod uwagę wydatków na inwestycje, to corocznie spadają tzw. środki bieżące Departamentu z działu 926 – z prawie 6 milionów w 2010 r. do ponad trzech w 2013 roku. Natomiast zwiększa się każdego roku wysokość środków jakie Departament Sportu dysponuje na promocję sportu i promocję regionu poprzez sport z 100 tys złotych do ponad 1mln.800 tys złotych.

Poniższa tabela przedstawia rodzaj wydatków z działu 926, zarówno tych bieżących jak i inwestycyjnych.

Tab. 27. Budżet na kulturę fizyczną i sport – dział 926 (w zł)

WYSOKOŚĆ BUDŻETU DEPARTAMENTU SPORTU NA KULTURĘ FIZYCZNĄ I SPORT – DZIAŁ 926							
Rok	Dotacje celowe dla organizacji pozarządowych*	Nagrody pieniężne	Stypendia sportowe	Zakup pucharów, statuetek i innych nagród rzeczowych dla wyróżnionych sportowców, trenerów i innych osób Nagrody dla wyróżniających się zawodników	Zadania związane ze współorganizacją imprez sportowych, innych wydarzeń i inicjatyw sportowych	Dotacje celowe na inwestycje	Ogółem
2010	4 050 000	75 000	191 400	95 000	1 402 897	10 868 222	16 682 519
2011	3 689 000	–	145 800	95 796	1 308 204	9 656 099	14 894 899
2012	2 663 785	74 500	141 800	60 000	329 303	2 011 985	5 281 373
2013	2 690 000	50 000	150 000	60 000	95 000	–	3 045 000

Kolejna tabela pokazuje, że mały wycinek budżetu Departamentu Sportu jest wydatkowany przez sam Urząd – cała reszta jest przeznaczana na dotacje dla organizacji, które wpisują się w cele zapisane w programie współpracy z organizacjami pozarządowymi.

REKOMENDACJA

Większość działań finansowanych przez Urząd Marszałkowski jest realizowanych przez inne podmioty, dlatego znaczenia nabiera system ich monitorowania i dyskusja o celach, które mają one osiągać.

Oprócz dotacji celowych, działaniem najważniejszym i utrzymującym się na stałym poziomie są stypendia sportowe. Mają one bardzo duże znaczenie dla wspierania systemu sportu wyczynowego, bo trafiają do sportowców, którzy osiągają już sukcesy – jest to jednak działanie jedynie wspierające, które nie zastępuje systemu wspierania utalentowanych zawodników.

VII.2. WSPÓŁPRACA SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA Z ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI PROWADZĄCYMI DZIAŁALNOŚĆ Z ZAKRESU SPORTU

Samorząd Województwa realizując zadania z zakresu kultury fizycznej i sportu przy współpracy z organizacjami pozarządowymi w ramach otwartego konkursu ofert przyznaje dotacje na dofinansowanie zadań, których tematyka każdego roku jest uzgadniana z przedstawicielami rady organizacji pozarządowych i uwzględniana w programie współpracy samorządu województwa z organizacjami, a następnie zatwierdzana przez sejmik województwa. Głównymi partnerami w realizacji zadań województwa w zakresie sportu były i są wojewódzkie organizacje sportowe jak Warmińsko-Mazurski Szkolny Związek Sportowy, Warmińsko-Mazurskie Zrzeszenie Ludowe Zespoły Sportowe, Warmińsko-Mazurska Federacja Sportu, Organizacja Środowiskowa AZS, Warmińsko-Mazurska Federacja Sportu Osób Niepełnosprawnych.

Tab. 28. Wysokość i tematyka wsparcia organizacji pozarządowych w latach 2010-2013

LP.	ROK	ILOŚĆ ZADAŃ	OGÓLNA KWOTA
1.	2010	11	4.050.000,00 zł
2.	2011	11	3.700.000,00 zł
3.	2012	12	2.663.785,00 zł
4.	2013	10	2.674.500,00 zł

2012 R.		
PLAN - 2.690.000,00 Zł		
WYDATKOWANIE - 2.663.785,00 Zł		
LP.	ZADANIE	KWOTA
1.	Upowszechnianie i popularyzowanie sportu w środowisku młodzieży szkolnej;	170 000,00 zł
2.	Organizacja dla młodzieży szkolnej wojewódzkich turniejów w piłce nożnej, piłce siatkowej i koszykówce na istniejących w województwie kompleksach sportowych „Moje boisko Orlik 2012”;	15 000,00 zł
3.	Upowszechnianie i popularyzowanie Sportu w środowisku młodzieży akademickiej;	30 000,00 zł
4.	Upowszechnianie i popularyzowanie sportu w środowisku wiejskim i małych miast;	180 000,00 zł
5.	Upowszechnianie i popularyzowanie sportu w środowisku osób niepełnosprawnych;	55 000,00 zł
6.	Propagowanie i promowanie wśród osób starszych Sportu i aktywności ruchowej w ramach Europejskiego Roku Aktywności Osób Starszych ;	20 000,00 zł
7.	Wspieranie interdyscyplinarnego wojewódzkiego szkolenia i współzawodnictwa sportowego w sporcie młodzieżowym;	1 190 000,00 zł
8.	Wspieranie wojewódzkich ośrodków szkolenia sportowego w dyscyplinach indywidualnych;	280 000,00 zł
9.	Wspieranie doskonalenia zawodowego kadr szkoleniowych;	10 000,00 zł
10.	Współpraca międzynarodowa w ramach realizacji projektów w zakresie Sportu z regionami partnerskimi województwa warmińsko-mazurskiego;	9 000,00 zł

11.	Organizacja imprez sportowych o zasięgu krajowym i międzynarodowym, mających szczególne znaczenia dla rozwoju sportu w województwie i jego promocji;	102 000,00 zł
12.	Wspieranie działalności sportowej zespołów biorących udział w najwyższych rangą krajowych rozgrywkach ligowych.	601.785,00 zł
2013 R.		
PLAN - 2.690.000,00 zł		
WYDATKOWANIE - 2.674.500,00 zł)		
LP.	ZADANIE	KWOTA
1.	Upowszechnianie i popularyzowanie sportu w środowisku młodzieży szkolnej;	180 000,00 zł
2.	Upowszechnianie i popularyzowanie sportu w środowisku młodzieży akademickiej;	30 000,00 zł
3.	Upowszechnianie i popularyzowanie sportu w środowisku wiejskim i małych miast;	170 000,00 zł
4.	Upowszechnianie i popularyzowanie sportu w środowisku osób niepełnosprawnych;	75 000,00 zł
5.	Propagowanie i promowanie aktywności fizycznej osób starszych w ramach projektów o zasięgu co najmniej wojewódzkim;	14 500,00 zł
6.	Wspieranie interdyscyplinarnego wojewódzkiego szkolenia i współzawodnictwa sportowego w sporcie młodzieżowym;	1 190 000,00 zł
7.	Wspieranie wojewódzkich ośrodków szkolenia sportowego w wiodących dyscyplinach olimpijskich;	300 000,00 zł
8.	Wspieranie działalności sportowej zespołów biorących udział w najwyższych rangą krajowych rozgrywkach ligowych;	590 000,00 zł
9.	Wspieranie wymiany i kontaktów sportowych w ramach realizacji projektów w zakresie sportu z regionami partnerskimi województwa warmińsko-mazurskiego;	20 000,00 zł
10.	Wspieranie organizacji imprez sportowych o zasięgu krajowym i międzynarodowym, mających szczególne znaczenie dla rozwoju sportu w województwie i jego promocji.	105 000,00 zł

Z perspektywy wcześniej przyjętej definicji i podziału sportu na powszechny i wyczynowy, uwzględniając dotowane zadania w poszczególnych latach, widać, że wspieranie sportu wyczynowego stanowi pokaźną część wydatków województwa, co jest zgodne z przedstawioną wcześniej logiką. Sport powszechny jest w niej przede wszystkim odpowiedzialnością samorządów lokalnych.

VII.3. POPULARYZACJA I PROMOCJA SPORTU ORAZ PROMOCJA REGIONU PRZEZ SPORT W ZADANIACH SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA

Projekty realizowane przez samorząd Województwa

Dostrzegając wagę społecznej roli sportu, w tym zdrowotnej i edukacyjnej, Samorząd Województwa w latach 2010-2012 był realizatorem i dwóch projektów:

1. projektu systemowego pn. „Rozwój kompetencji kluczowych poprzez sport”,
2. projekt sportowo – promocyjny pn. „Warmia Mazury Senior Games 2012”.

Pierwszy z nich był kierowany do uczniów szkół gimnazjalnych. Był to **projekt systemowy realizowany przez Samorząd Województwa w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki**. Całkowity Budżet Projektu (lata 2010-2011): 2 928 040,00 zł. W projekcie wzięło udział ok. 1500 uczniów (zarówno dziewcząt, jak i chłopców) z 40 szkół gimnazjalnych na terenie Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Zadanie polegało na realizacji zajęć pozalekcyjnych, których celem było podnoszenie kompetencji kluczowych uczniów oraz wyrównywanie szans w dostępie do edukacji poprzez połączenie różnorodnych zajęć w procesie edukacji. Były one skierowane do precyzyjnie zdefiniowanej grupy odbiorców, wśród których zdiagnozowano konkretne niedobory zarówno w zakresie zapotrzebowania na zajęcia sportowe, rozwoju kompetencji kluczowych związanych z edukacją, jak i wsparcia psychologicznego.

Drugi projekt pn. „Warmia Mazury Senior Games 2012” był odpowiedzią na inicjatywę Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej o ustanowieniu w 2012 roku **Europejskiego Roku Aktywności Osób Starszych i Solidarności Międzypokoleniowej**. Honorowy patronat nad Projektem objął Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Bronisław Komorowski. **W ramach projektu miały miejsce** międzynarodowe zawody sportowe dla osób powyżej 45. roku życia w 11 dyscyplinach sportowych i 3 dyscyplinach sportowo-rekreacyjnych (zawody odbyły się w Olsztynie, Lidzbarku Warmińskim, Iławie i Ornie), wydarzenia towarzyszące o charakterze sportowo – integracyjnym dla seniorów z regionu, działania edukacyjne na temat znaczenia i roli aktywności sportowej wśród osób powyżej 45. roku życia (konferencje i inne spotkania) oraz działania promocyjne, w tym promocja regionu. Ważną inicjatywą zrealizowaną przez Samorząd Województwa wspólnie z Miastem Mrągowo była wojewódzka konferencja w ramach międzynarodowego projektu dotyczącego wolontariatu sportowego.

VII.4. WYDARZENIA, ZAWODY I IMPREZY SPORTOWE

Ranga (jakość) oraz liczba imprez i wydarzeń sportowych odbywających się w województwie warmińsko-mazurskim ma ogromne znaczenie dla rozwoju regionu. Z tego powodu ważne jest przeprowadzenie analizy działań Samorządu Województwa w tym zakresie, a także określenie wartości dodanej, wynikającej z organizacji imprez sportowych w regionie. Z punktu widzenia niniejszej diagnozy temat imprez sportowych jest ważny ze względu na kilka czynników:

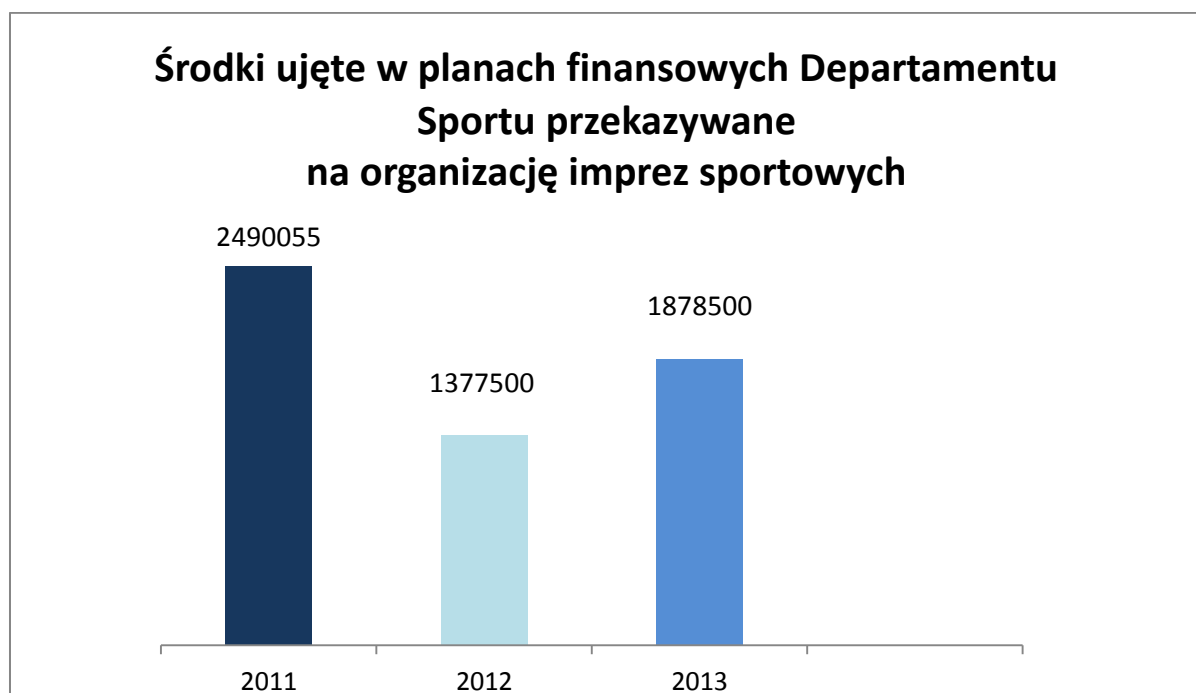
1. skalę funduszy przyznawanych przez województwo na ten cel,
2. potencjał imprez sportowych w zakresie promocji aktywności fizycznej,
3. potencjał imprez sportowych w zakresie promocji regionu,
4. potencjał imprez sportowych w zakresie integracji społeczności zarówno na etapie ich przygotowywania (wolontariat, podnoszenie poziomu kapitału ludzkiego), jak i późniejszego budowania tożsamości lokalnej poprzez dumę z przeprowadzanej imprezy i wspólne kibicowanie,
5. ewentualny wpływ imprez sportowych na rozwój turystyczny i gospodarczy,
6. wpływ imprez sportowych na poziom sportowy zawodników.

Samorząd Województwa w latach 2011-2013 wspierał organizację różnego rodzaju imprez i wydarzeń sportowych, przeznaczając na ten cel środki finansowe w kwocie 5 746 055,00 zł. W ramach ww. środków finansowych województwo dofinansowało ponad 70 imprez²⁴, choć trzeba w tym momencie wyraźnie zaznaczyć, że po kilkadziesiąt imprez rocznie organizowanych jest również ze środków przekazywanych przez Samorząd Wojewódzki takim organizacjom jak W-M SZS, W-M LSZ, czy Warmińska Federacja Sportu Osób Niepełnosprawnych w ramach zadań z upowszechniania sportu w różnych środowiskach.

Wysokość środków finansowych przekazywanych na organizację imprez i wydarzeń sportowych, w tym na zakup usług promocyjnych województwa warmińsko-mazurskiego podczas imprez i inicjatyw sportowych przez Samorząd Województwa przedstawia wykres.

²⁴ W podanej kwocie dofinansowania oraz liczbie imprez sportowych mieszczą się przede wszystkim imprezy dofinansowane w ramach otwartego konkursu ofert oraz w ramach umów o współorganizację. Dane zawierają też środki finansowe przekazane na zakup usług promocyjnych województwa.

Rys. 29. Finansowanie imprez sportowych

Rozbieżności w kwotach dofinansowania imprez i wydarzeń sportowych w latach 2011-2013 wynikają z liczby imprez i inicjatyw, odbywających się w województwie w poszczególnych latach, ale także od możliwości finansowych województwa w danym roku budżetowym.

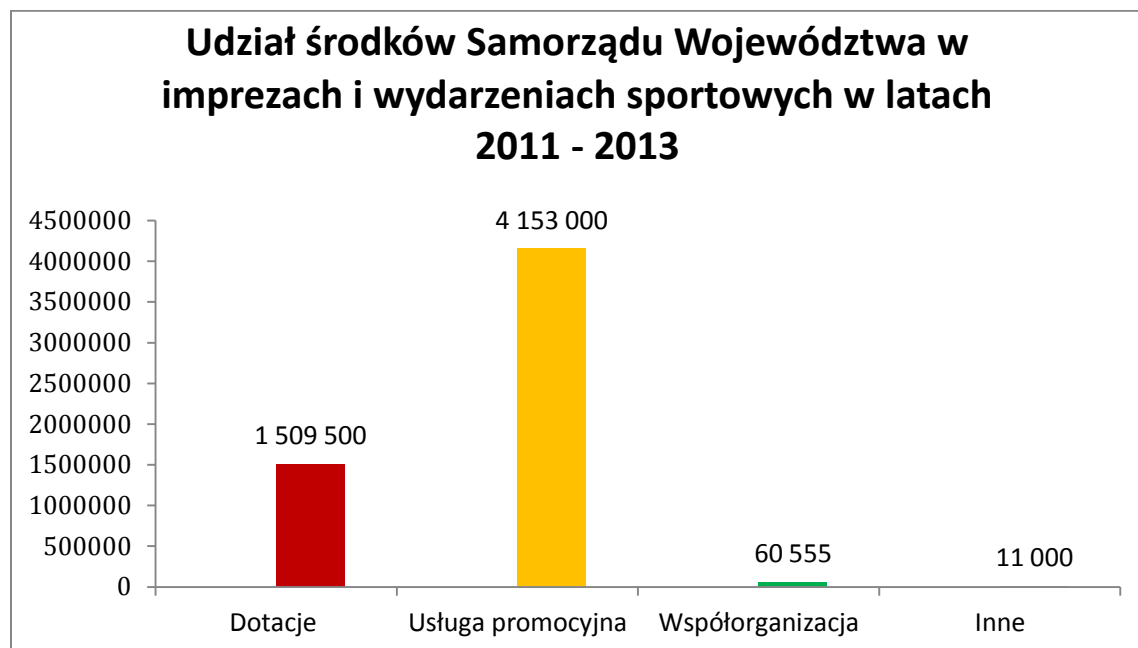
Wsparcie imprez sportowych przez Samorząd Województwa odbywa się poprzez trzy różne procedury:

1. dotacje na realizację zadań publicznych Samorządu Województwa z zakresu rozwoju kultury fizycznej,
2. współorganizację imprezy przez Urząd Marszałkowski,
3. zakup medali, koszulek, toreb sportowych etc.

Samorząd Województwa dokonuje zakupu usług promocyjnych podczas imprez i inicjatyw sportowych o szczególnym znaczeniu promocyjnym. Są to imprezy o najwyższej randze sportowej, których zadaniem jest promocja województwa warmińsko-mazurskiego w kraju i za granicą, a także budowanie przewagi konkurencyjnej regionu, np. Puchar Świata w Siatkówce Piłkowej w Starych Jabłonkach, Rajd Polski będący rundą rajdowych samochodowych mistrzostw Europy (w 2014 roku będzie też rundą Mistrzostw Świata), rozgrywki Plus Ligi Piłki Siatkowej mężczyzn. Zakup usług promocyjnych podczas takich wydarzeń sportowych nie stanowi wsparcia, lecz jest zapłatą za wykonanie konkretnej usługi, opisanej szczegółowo w zawartej z Organizatorem umowie.

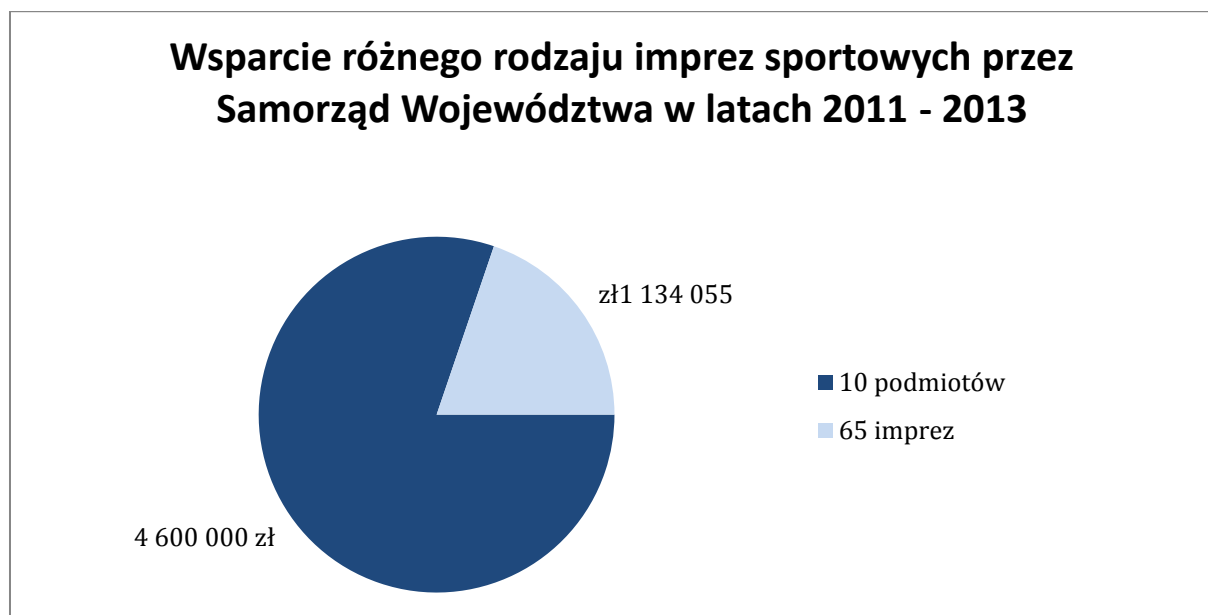
Podział środków finansowych przekazywanych przez województwo warmińsko-mazurskie na wsparcie organizacji imprez i innych inicjatyw sportowych w latach 2011-2013 w odniesieniu do rodzaju ich dofinansowania przedstawia poniższy wykres.

Rys. 30. Udział środków samorządu województwa w imprezach i wydarzeniach sportowych w latach 2011 - 2013

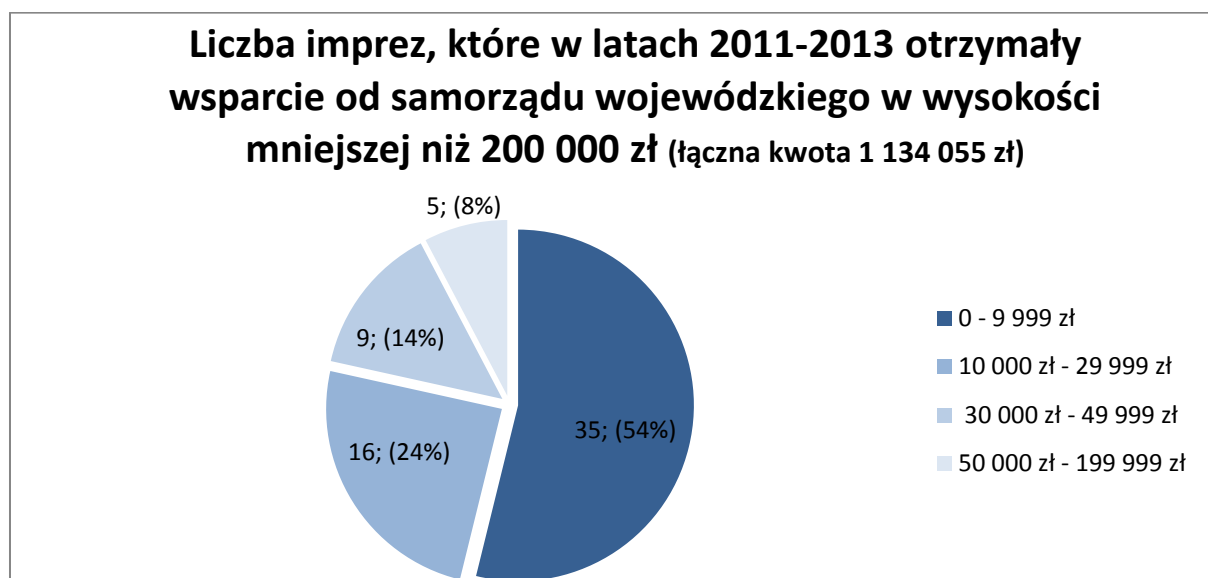

Z łącznej kwoty funduszy 5 746 055,00 zł w ciągu 3 lat 4 600 000 zł zostało przeznaczonych na dofinansowanie imprez i promocję regionu podczas imprez sportowych i meczów zespołów w najwyższych rozgrywkach ligowych, z tego 2 000 000 zł przyznano imprezom w Starych Jabłonkach (zakup usług promocyjnych); 1 300 000 zł – rozgrywkom piłki siatkowej (w 2012 i 2013 jako zakup usług promocyjnych), 500 000 zł – na rozgrywki ligowe w piłkę ręczną, a 800 000 zł – na samochodowe Rajdy Polski (jako zakup usług promocyjnych). W ten sposób w ramach zadania wspierania imprez o zasięgu co najmniej wojewódzkim, krajowym i międzynarodowym, współorganizacji i zakupu usług promocyjnych na pozostałe 65 imprez przeznaczono kwotę 1 134 055 zł.

Rys. 31. Wysokość środków samorządu województwa na imprezy sportowe w latach 2011-2013

Rys. 32. Ilość imprez, które otrzymały wsparcie samorządu województwa w wysokości mniejszej niż 200.000,00 zł

Z ponad 70 wydarzeń sportowych wspartych w ciągu trzech ostatnich lat w 29 przypadkach dofinansowanie miało charakter jednorazowy. Pozostałe 46 imprez organizowane było przez 18 partnerów, którzy otrzymali wsparcie minimum dwukrotnie. Cztery imprezy spośród wspartych przez województwo były skierowane do osób niepełnosprawnych.

Z każdej inicjatywy Samorząd Województwa otrzymuje sprawozdanie w części merytorycznej i finansowej, w którym szczegółowo określona jest realizacja zadania, a także sposób promocji regionu. Do sprawozdań dołączane są materiały informacyjne i promocyjne,

na których zawarta jest informacja o wsparciu zadania przez Samorząd, a także logo województwa warmińsko-mazurskiego. Podobnie rozliczane są zakupy usług promocyjnych. W tym przypadku sprawozdanie w sposób szczególny odnosi się do sposobu promocji województwa i zasięgu medialnego imprezy. Sposób promocji województwa uzgodniony jest w umowie zawartej z Wykonawcą, co gwarantuje Województwu kontrolę nad efektami promocyjnymi regionu. Wspieranie imprez i wydarzeń sportowych o zasięgu wojewódzkim, krajowym i międzynarodowym jest gwarantem dotarcia do odpowiedniej grupy odbiorców. Pozwala to na integrację społeczności biorących udział w inicjatywach sportowych. W przypadku dużych inicjatyw sportowych o zasięgu krajowym i międzynarodowym Warmię i Mazury odwiedza wiele kibiców zarówno z kraju, jak i z zagranicy.

WNIOSEK

Z punktu widzenia Samorządu Województwa najważniejsze powinno być analizowanie, czy imprezy i inicjatywy wspierane przez Samorząd przynoszą wymierne efekty, zgodnie z założonymi celami. Niezmiennie kluczowymi celami powinny być: popularyzacja i propagowanie sportu powszechnego wśród mieszkańców regionu, promowanie sportu i promowanie regionu poprzez sport.

Ze względu na skalę finansowego wsparcia imprez warto kłaść nacisk na sposoby szacowania zwrotu z tych inwestycji oraz sposób zbierania danych do tych wyliczeń (dokładna liczba widzów, gości, w tym zagranicznych, ilość czasu antenowego w telewizji publicznej, dochód lokalnego biznesu w czasie turniejów, itd.). Dane powinny być dostępne publicznie, a sposoby liczenia efektów dotowanych imprez stale udoskonalane.

VII.5. REKOMENDACJE

1. Stworzenie narzędzia zbierania danych na temat poszczególnych imprez; w połączeniu z opracowaniem kryteriów oceny efektywności imprez w zakresie ich wpływu na rozwój sportu powszechnego, społeczności lokalnej i promocję regionu.
2. Prowadzenie przez Samorząd Województwa działań zachęcających organizacje do pozyskiwania sponsorów biznesowych (przy założeniu specyfiki gospodarczej regionu, utrudniającej podejmowanie tego typu działań) lub alternatywnych źródeł finansowania w postaci np. grantów instytucjonalnych, uzupełniających wsparcie otrzymywane z Urzędu Marszałkowskiego.
3. Konsekwentne realizowanie zasady subsydiarności: skupianie się przez UM na tych działaniach (wsparciu organizacyjnym i finansowym), których nie są w stanie podejmować samorządy lokalne.

4. Skoncentrowanie się samorządów lokalnych i Samorządu Województwa na koordynacji i upowszechnianiu kalendarza imprez np. we współpracy z jakimś partnerem biznesowym.

VIII. PODSUMOWANIE

W myśl przywoływanej już kilkakrotnie ustawy o sporcie z 2010 roku, „sportem są wszelkie formy aktywności fizycznej, które przez uczestnictwo doraźne lub zorganizowane wpływają na **wypracowanie lub poprawienie kondycji fizycznej i psychicznej, rozwój stosunków społecznych lub osiągnięcie wyników sportowych** na wszelkich poziomach”. Oznacza to, że zadania związane z rozwojem sportu nie ograniczają się do sportu wyczynowego, ale obejmują wymiar społeczny (spójność) oraz aspekt dobrostanu fizycznego i psychicznego ludności, w związku z czym wymagają przy planowaniu szerokiej, długoterminowej perspektywy. Jednocześnie, w myśl tejże ustawy, „działalność” sportowa jest prowadzona w szczególności w formie klubu sportowego, a „tworzenie warunków, w tym organizacyjnych, sprzyjających rozwojowi sportu stanowi zadanie własne jednostek samorządu terytorialnego”. Rola samorządu wojewódzkiego w dziedzinie rozwoju sportu ma więc charakter przede wszystkim strategiczny, polegający na określaniu celów publicznych i inicjowaniu przedsięwzięć w tym zakresie w taki sposób, aby działania związane ze sportem stały się elementem szerszej polityki rozwojowej. Wdrażanie i realizację tych działań samorząd wojewódzki zleca sportowym organizacjom pozarządowym, jako właściwym dla działalności sportowej podmiotom.

Rys. 33. Umiejscowienie Urzędu Marszałkowskiego i jego działań na mapie instytucji zajmujących się sportem

Oznacza to, że kompetencje samorządu wojewódzkiego leżą w sferze tworzenia polityk i strategii, których realizacja zależy w ogromnym stopniu od działających w terenie sieci

organizacji sportowych. Mobilizacja tych sieci do współtworzenia programu rozwoju sportu i współodpowiedzialności za jej realizację jest warunkiem *sine qua non* dokonania zakładanych zmian.

Mimo ograniczonego pola manewru Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego wydaje się skutecznie współkształtować sytuację sportową regionu. Pod pewnymi względami realizuje funkcje centrum *know how* - szukając nowych rozwiązań w trakcie brania udziału w projektach, które pokazują społeczną funkcję sportu (projekt systemowy: podnoszenie kompetencji kluczowych, inwestowanie w sport seniorów poprzez projekt Senior Games, zwrócenie uwagi na rolę wolontariatu sportowego).

Inicjatywa tworzenia partycypacyjnie planu działań w obszarze sportu, na podstawie tworzonej oddolnie i metodami jakościowymi diagnozy, to dowód na poszukiwanie nowych sposobów myślenia o tym, co w sporcie możliwe. Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego chce sprowokować zmiany w zakresie działań tych instytucji i organizacji, które z nim współpracują (mówimy o aktorach ponadlokalnych, jak Warmińsko-Mazurska Federacja Sportu, Ludowe Zespoły Sportowe, Szkolny Związek Sportowy oraz AZS). Kierunek zmian jednak nie ma być narzucony, a wynikać z rozumienia nowej rzeczywistości, w której wszystkie to organizacje muszą działać.

WNIOSEK

Coraz więcej funkcji, które przypisuje się sportowi w obszarach społecznych, wymaga nowego kontraktu społecznego, nowego planowania i nowych ram współpracy. Organizacje sportowe muszą lepiej diagnozować potrzeby ludzi z różnych grup społecznych i lepiej dostosować swoje działania do lokalnego kontekstu (oraz niestandardowych źródeł finansowania). Jednocześnie w mocy pozostają wszystkie wymagania w zakresie sportu wyczynowego, który – równoległe z działaniami na rzecz upowszechniania dyscyplin – powinien przynosić efekty w postaci wyników. Sport musi „umieć” coraz więcej, więc i organizacje sportowe muszą się wspólnie uczyć.

Impulsy do planowania tych zmian i innowacje w stosowanych rozwiązaniach pochodzą od Samorządu Województwa, ale konkretną ich realizację i wspieranie organizacji lokalnych muszą wziąć na siebie związki sportowe lub wojewódzkie stowarzyszenia sportowe.

Rolą województwa w myśl przedstawionego na początku raportu modelu jest szczególnie istotna w obszarze wspierania sportu wyczynowego, który:

1. generuje duże koszty – często nie do udźwignięcia przez mniejsze samorządy,
2. wymaga koordynacji z poziomem regionu (choćby gdy chodzi o szkolenie uzdolnionych zawodników z regionu, organizacji współzawodnictwa sportowego),
3. jest narzędziem promocji sportu i impulsem dla rozwoju turystyki w województwie.

W prowadzonym badaniu wyraźnie widać było, że organizowane z poziomu województwa duże imprezy sportowe rezonują w obszarze sportu powszechnego i na poziomie gmin mają pozytywny wpływ na upowszechnianie sportu. Nie da się przegapić, że potencjał promocyjny tych imprez ma dwa kierunki – na zewnątrz województwa oraz do samych mieszkańców. Do zastanowienia zostaje jednak kwestia dotowania mniejszych wydarzeń. Bardzo potrzebny jest system oceny tych dotacji.

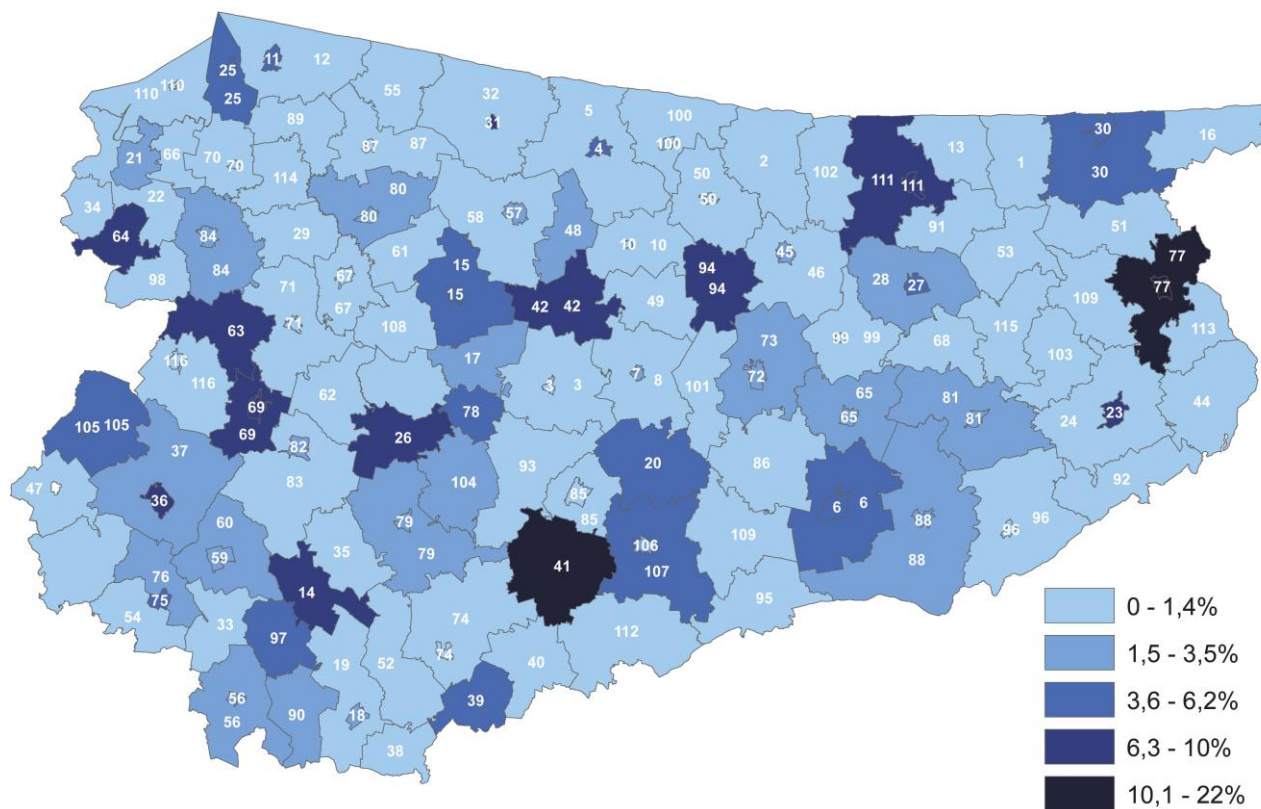
Aneks

W poniższych tabelach zaprezentowano spis kodów terytorialnych stosowanych w dalszej części raportu.

Wszystkie dane pochodzą z Banku Danych Lokalnych: http://www.stat.gov.pl/bdl/app/strona.html?p_name=indeks

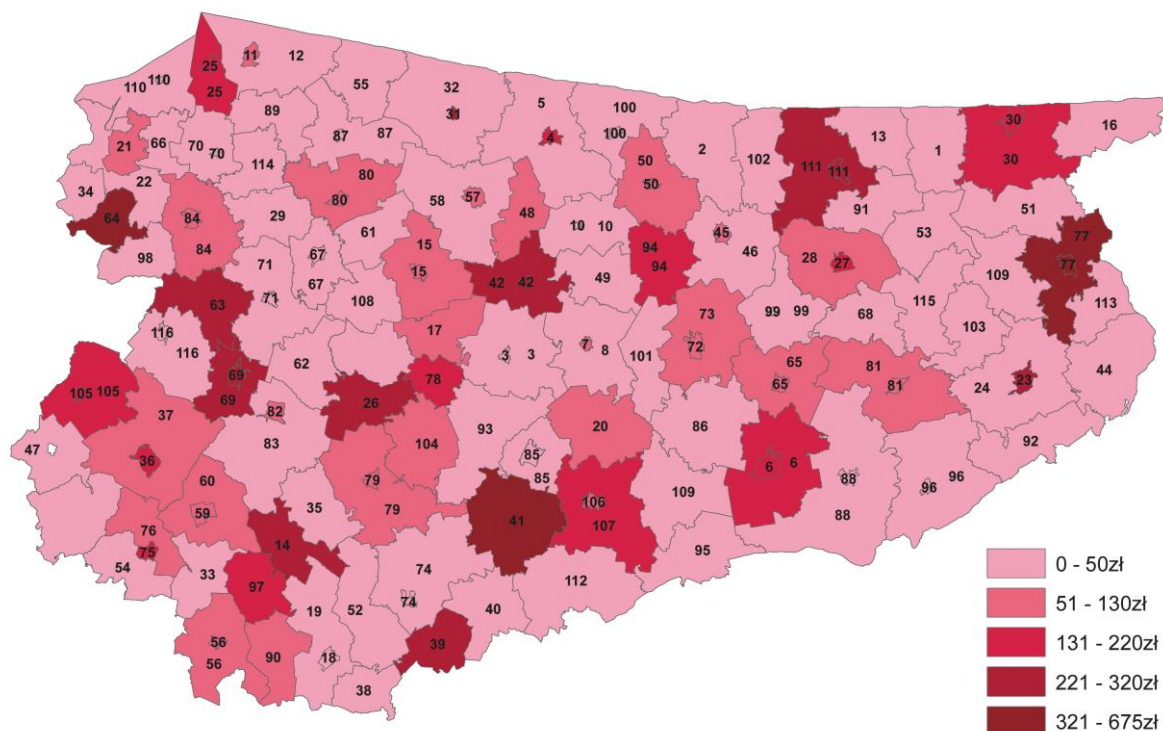
GMINA	NR	GMINA	NR	GMINA	NR	GMINA	NR
Banie Mazurskie	1	Grodziczno	33	Milejewo	66	Pozezdrze	91
Barciany	2	Gronowo Elbląskie	34	Miłakowo	67	Prostki	92
Barczewo	3	Grunwald	35	Miłakowo	67	Purda	93
Barczewo	3	Ława M	36	Miłki	68	Reszel	94
Bartoszyce M	4	Ława W	37	Miłomłyn	69	Reszel	94
Bartoszyce W	5	Łowo-Osada	38	Miłomłyn	69	Rozogi	95
Biała Piska	6	Janowiec Kościelny	39	Młynary	70	Ruciane-Nida	96
Biała Piska	6	Janowo	40	Młynary	70	Ruciane-Nida	96
Biskupiec M	7	Jedwabno	41	Morąg	71	Rybno	97
Biskupiec W	8	Jeziorany	42	Morąg	71	Rychliki	98
Biskupiec W	9	Jeziorany	42	Mrażowo M	72	Ryn	99
Bisztynek	10	Jonkowo	43	Mrażowo W	73	Sępopol	100
Bisztynek	10	Kalinowo	44	Nidzica	74	Sępopol	100
Braniewo M	11	Kętrzyn M	45	Nidzica	74	Sorkwity	101
Braniewo W	12	Kętrzyn W	46	Nowe Miasto Lubawskie M	75	Srokowo	102
Budry	13	Kisielice	47	Nowe Miasto Lubawskie W	76	Stare Juchy	103
Dąbrówno	14	Kisielice	47	Olecko	77	Stawiguda	104
Dobre Miasto	15	Kiwity	48	Olecko	77	Susz	105
Dobre Miasto	15	Kolno	49	Olsztyn	78	Susz	105
Dubeninki	16	Korsze	50	Olsztynek	79	Szczytno M	106
Dywity	17	Korsze	50	Olsztynek	79	Szczytno W	107
Działdowo M	18	Kowale Oleckie	51	Orneta	80	Świątki	108
Działdowo W	19	Kozłowo	52	Orneta	80	Świątajno	109
Dźwierzuty	20	Kruklanki	53	Orzysz	81	Świątajno	109
Elbląg M	21	Kurzętnik	54	Orzysz	81	Tolkmicko	110
Elbląg W	22	Lelkowo	55	Ostróda M	82	Tolkmicko	110
Ełk M	23	Lidzbark	56	Ostróda W	83	Węgorzewo	111
Ełk W	24	Lidzbark	56	Paśćk	84	Węgorzewo	111
Frombork	25	Lidzbark Warmiński M	57	Paśćk	84	Wielbark	112
Frombork	25	Lidzbark Warmiński W	58	Pasym	85	Wieliczki	113
Gietrzwałd	26	Lubawa M	59	Pasym	85	Wilczęta	114
Giżycko M	27	Lubawa W	60	Piecki	86	Wydminy	115
Giżycko W	28	Lubomino	61	Pieniężno	87	Zalewo	116
Godkowo	29	Łukta	62	Pieniężno	87	Zalewo	116
Gołdap	30	Małyty	63	Pisz	88		
Gołdap	30	Markusy	64	Pisz	88		
Górowo Iławeckie M	31	Mikołajki	65	Płoskinia	89		
Górowo Iławeckie W	32	Mikołajki	65	Płońnica	90		

Wskaźnik wydatków na sport z budżetu gminy

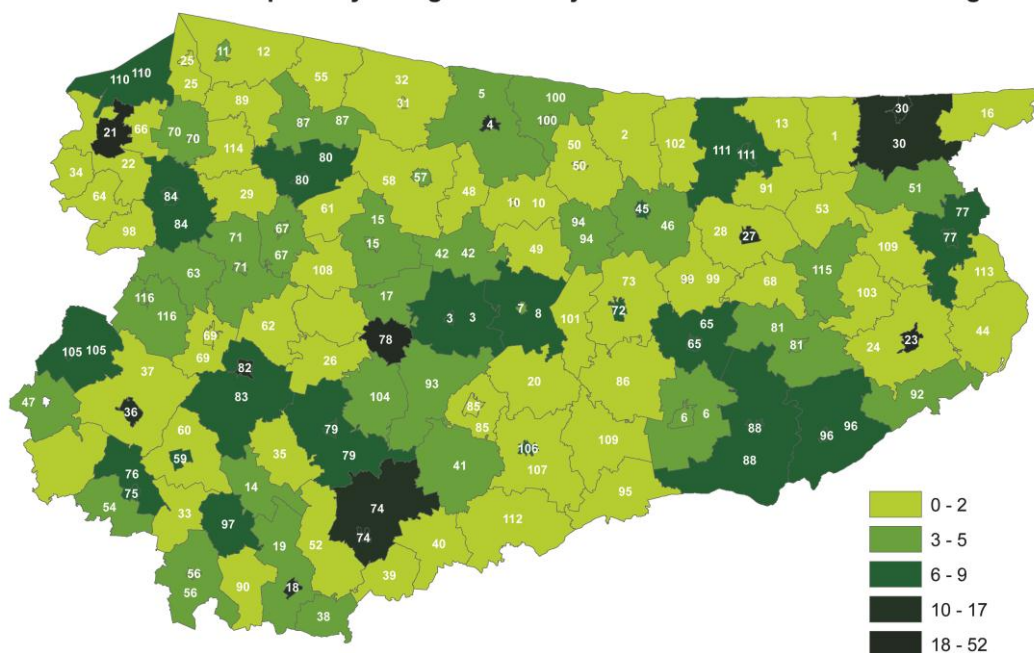
O tych wydatkach warto myśleć w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Stąd kolejna mapa.

Kwota wydatków na sport przypadająca na jednego mieszkańca

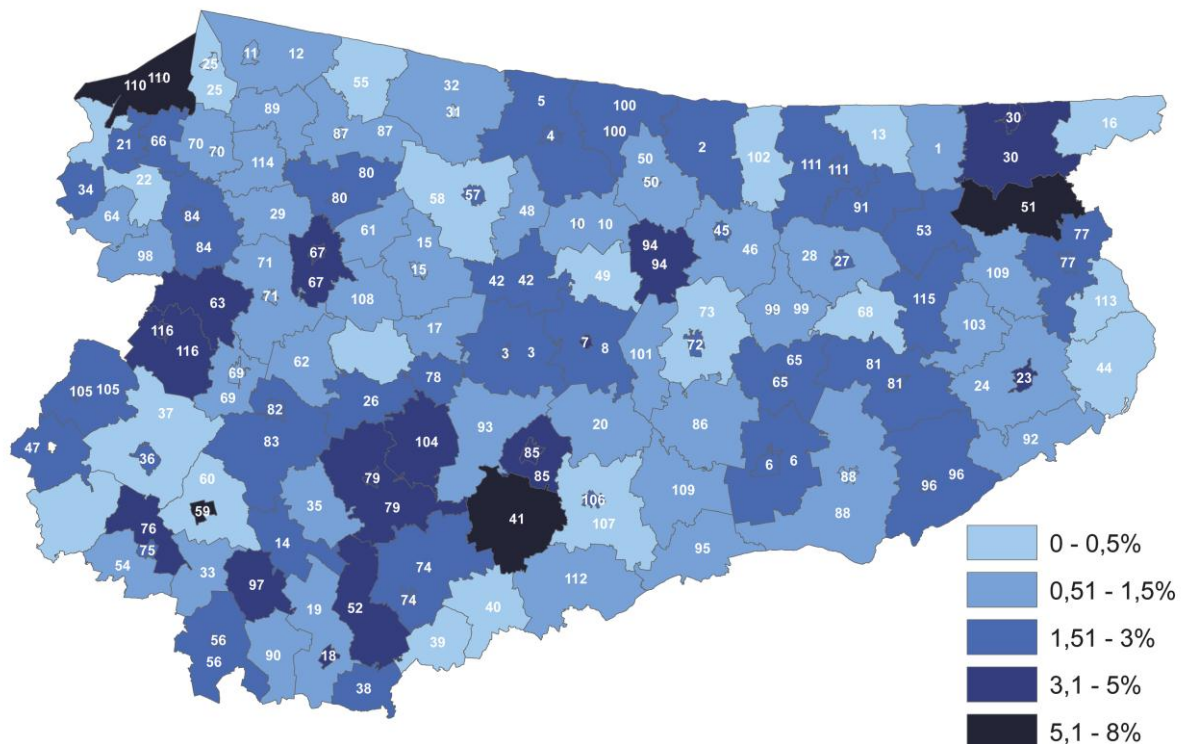
Interesująca jest sytuacja klubów sportowych – przede wszystkich ich liczba. Wyraźnie widać ciekawe różnice, które nie wszędzie pokrywają się z mapą wydatków. Choć już teraz warto zobaczyć kilka lokalizacji, których wydatki na sport pokrywają się z ilością organizacji.

Liczba klubów sportowych w gminach województwa warmińsko-mazurskiego

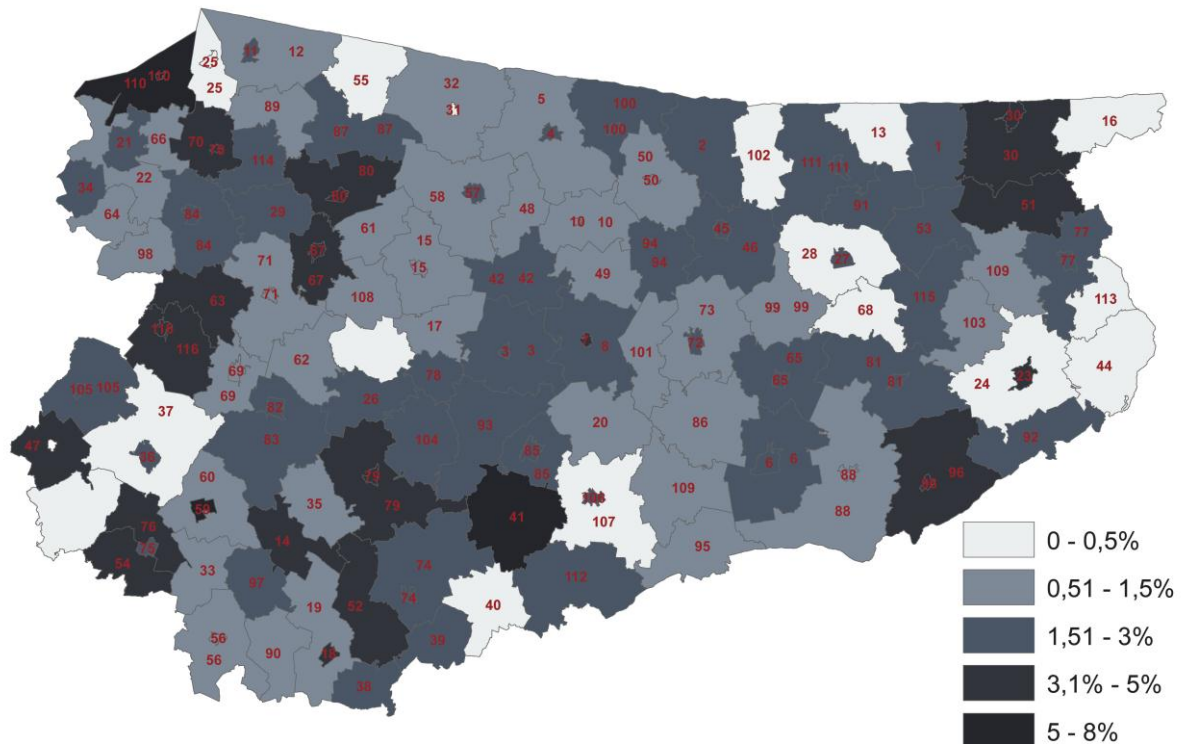
Sama liczba klubów nie musi przekładać się na ilość zadeklarowanych członków. Mapa pokrywa się z poprzednią, ale można znaleźć kilka punktów, w których stosunek jednej zmiennej do drugiej jest nielogiczny (dużo klubów/mało członków).

Wskaźnik członków klubu na liczbę mieszkańców gmin

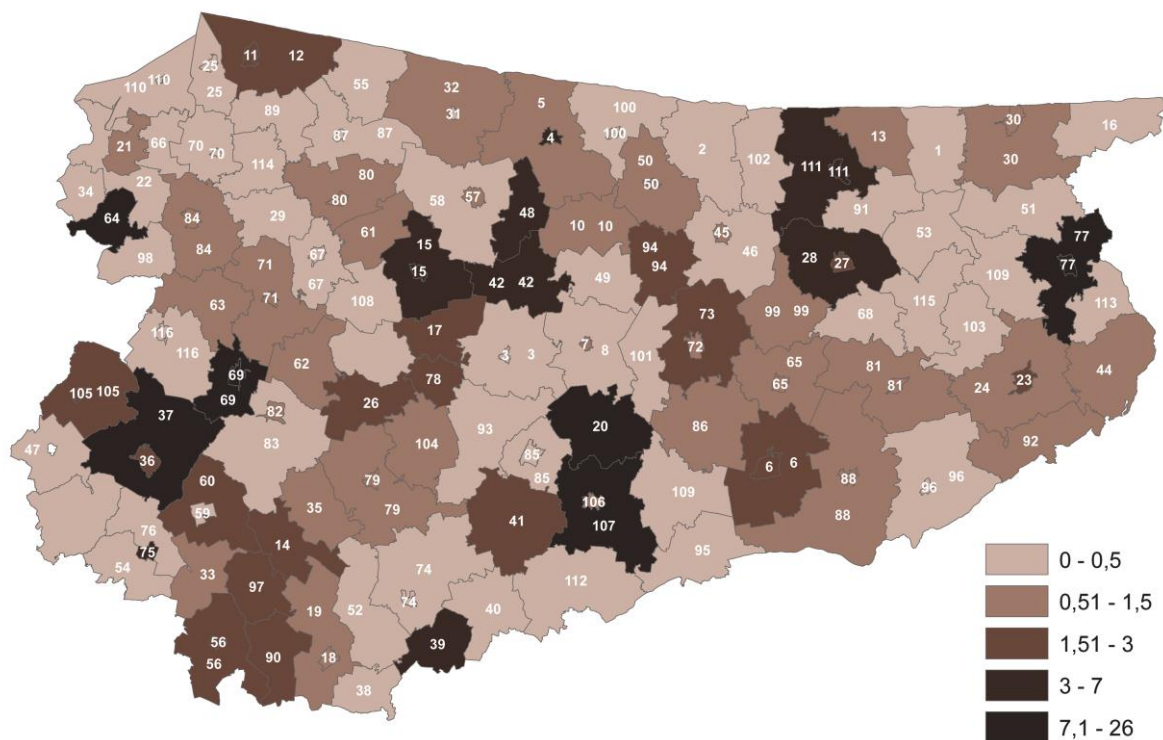
Kolejne dane dotyczą osób ćwiczących w klubach – wydaje się to najważniejszym wskaźnikiem, jeśli chodzi o sukces działania polityki sportowej w gminach. Należy jednak te dane traktować z wielką ostrożnością, bo to deklaracje samych klubów.

Wskaźnik osób ćwiczących na liczbę mieszkańców gminy

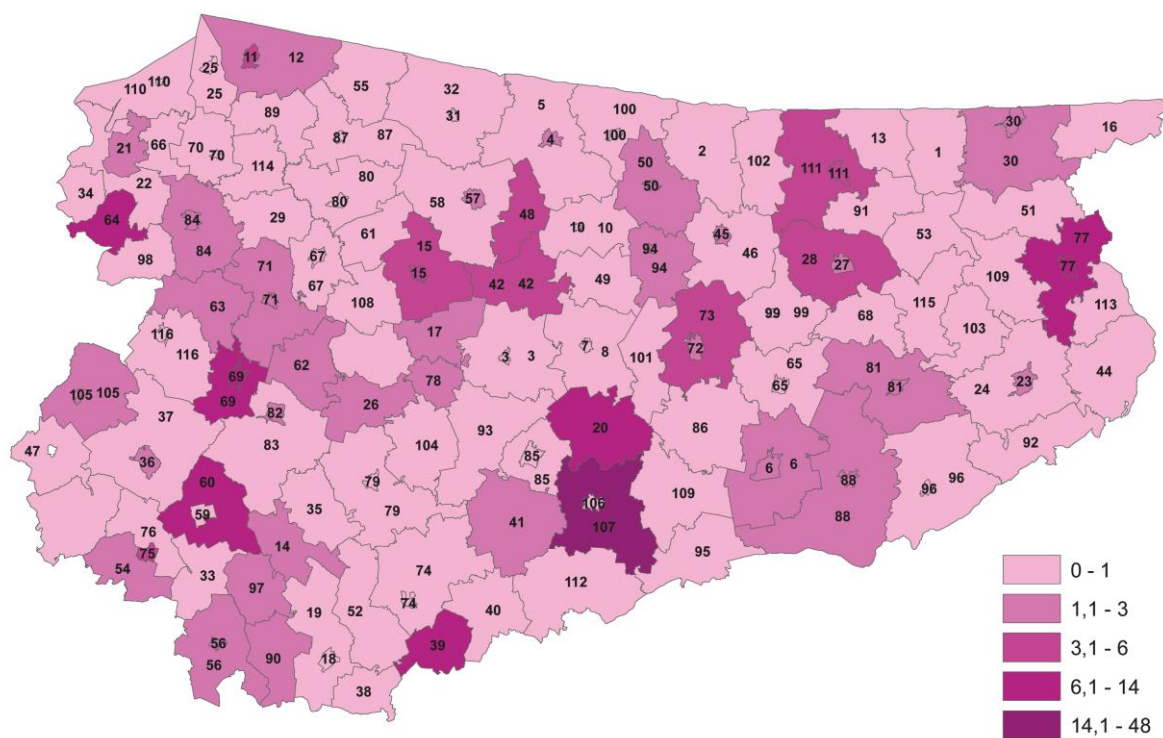

Prawdziwym wyzwaniem jest stworzenie takiego wskaźnika, który pokaże nam, czy wydatki gmin na sport przekładają się na najbardziej obiektywną daną – czyli ilość osób, które ćwiczą. W przypadku tych danych mówi się tylko o osobach ćwiczących w klubach, co nie jest optymalnym wskaźnikiem. Wydatki na sport zawierają w sobie również inwestycje sportowe i imprezy, więc najlepiej byłoby porównać te dane z aktywnością ruchową mieszkańców – ale takiej informacji z poziomu gminy po prostu nie ma.

Wskaźnik efektywności wydatków na sport w stosunku do osób ćwiczących

Wskaźnik efektywności wydatków na sport w stosunku do członków klubu

Spis tabel

Tab. 1. Lokalizacje wybrane do badania	9
Tab. 2. Charakterystyka działań badawczych – narzędzie badawcze; lokalizacja i/lub respondenci; charakterystyka działań badawczych	11
Tab. 3. Funkcje sportu	17
Tab. 4 „Aktorzy” sportu w województwie	18
Tab. 5. Sport a Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego	24
Tab. 6. Liczba gmin, w których dostępny jest trening danej dyscypliny	40
Tab. 7. Programy rozbudowy i modernizacji obiektów sportowych oraz sportowo-rekreacyjnych realizowane w województwie w latach 2008-2012	42
Tab. 8. Liczba wybudowanych obiektów sportowych w latach 2008-2012	43
Tab. 9. Wysokość i liczba przyznanych stypendiów sportowych i nagród dla osób niepełnosprawnych w latach 2010 – 2012	60
Tab. 10. Ilość imprez organizowanych przez ogniwa i stowarzyszenia w ramach Warmińsko Mazurskiego Zrzeszenia Ludowych Zespołów Sportowych (dane za 2012 rok)	65
Tab. 11. Punkty zdobyte przez Warmińsko-Mazurskie Zrzeszenie Ludowe Zespołu Sportowe w systemie rywalizacji młodzieżowej. Dane LZS.	67
Tab. 12. Ilość tzw. wiodących Ludowych Klubów Sportowych w poszczególnych województwach	68
Tab. 13. Dofinansowanie zadań dla W-M Z LZS przez Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego w latach 2011 – 2013	69
Tab. 14. Ilość animatorów sportowych zatrudnionych w poszczególnych gminach w ramach projektu Animator „Moje Boisko Orlik 2012”	75
Tab. 15. Animator sportu dzieci i młodzieży w 2013r.	75
Tab. 16. Animator osób niepełnosprawnych 2013 r.	75
Tab.17. Dofinansowanie zadań dla W-M SZS przez Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego w latach 2010 – 2013	77
Tab. 18. Ilość szkolonych zawodników w kadrze województwa młodzika (KWM) i juniora (KWJ) w latach 20011-2012.	95
Tab. 19. Dyscypliny i zawodnicy województwa Warmińsko - Mazurskiego	95
Tab. 20. Trenerzy w klubach województwa Warmińsko - Mazurskiego	96
Tab. 21. Punktacja województw w latach 2009-2012 w ramach ogólnopolskiego systemu współzawodnictwa sportowego dzieci i młodzieży	97
Tab. 22. Dyscypliny punktujące w ogólnopolskim systemie współzawodnictwa sportowego dzieci i młodzieży w latach 2009 - 2012	98
Tab. 23. Klasyfikacja gmin województwa (10 najlepszych) w ogólnopolskim systemie współzawodnictwa sportowego w latach 2009-2012	100

Tab. 24. Kluby, które w latach 2009-2013 zdobywały największą liczbę punktów w ogólnopolskim współzawodnictwie w ramach systemu sportu młodzieżowego.	100
Tab.25. Zestawienie przyznanych stypendiów sportowych dla zawodników w odniesieniu do dyscyplin sportowych.	109
Tab. 26. Budżet Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego na kulturę fizyczną i sport oraz promocję województwa i regionu poprzez sport (w zł).	113
Tab. 27. Budżet na kulturę fizyczną i sport – dział 926 (w zł)	115
Tab. 28. Wysokość i tematyka wsparcia organizacji pozarządowych w latach 2010-2013	116

Spis rysunków

Rys. 1. Metody zbierania danych	8
Rys. 2. Liczba klubów sportowych w województwach 2012	13
Rys. 3. Członkowie klubów sportowych na 1000 mieszkańców 2010	14
Rys. 4. Indeks zainteresowania sprawami lokalnymi	15
Rys. 5. Ocena okolicy	15
Rys. 6. Czynniki wpływające na aktywność fizyczną jednostki	24
Rys. 7. Poszczególne typy sportu w ramach <i>continuum</i> obszaru sportu	28
Rys. 8. Poziom administracyjny a sport powszechny i wyczynowy	30
Rys. 9. Sport dzieci i młodzieży: zadania podejmowane przez samorządy lokalne. Dane pochodzą z ankiet przeprowadzonych przez Departament Sportu Urzędu Marszałkowskiego w 2012 roku (na próbie 87 ze 116 gmin)	31
Rys. 10. Sport dla wszystkich: zadania podejmowane przez samorządy lokalne Poszczególne kategorie działań wskazywane przez samorządy jako realizowane przez nie w domenie sportu powszechnego. Dane pochodzą z 2012 (na próbie 87 z 116 gmin).	32
Rys. 11. Sport wyczynowy: zadania podejmowane przez samorządy. Dane pochodzą z 2012 (na próbie 87 z 116 gmin).	33
Rys. 12. Odsetek gmin w regionie posiadających jednostki organizacyjne w obszarze sportu w 2012 roku	38
Rys. 13. Liczba organizacji sportowych otrzymujących dotację z budżetu gminy w porównaniu z ogólną liczbą organizacji sportowych funkcjonujących w danej gminie (na podstawie danych z 2012 roku w ankietowanych przez Urząd Marszałkowski gminach)	39
Rys. 14. Mapa przedstawiająca rozmieszczenie kompleksów sportowych „Orlik” w Województwie Warmińsko-Mazurskim	44
Rys. 15. Mapa przedstawiająca rozmieszczenie inwestycji budowy ekologicznych mini przystani wodnych realizowanych w ramach <i>Poddziałania 6.1.3 System odbioru nieczystości z łodzi na jeziorach</i> (autor Kamil Zembrzusi)	44
Rys. 16. Liczba obiektów, których budowę dofinansowano z MSiT w przeliczeniu na gminę - wszystkie programy łącznie, stan na kwiecień 2012 r.	46

Rys. 17. Podmioty zarządzające Kompleksami Orlik w województwie (dane pochodzą z Departamentu Sportu Urzędu Marszałkowskiego)	47
Rys.18. Dotacje dla WMFOS	57
Rys. 19. Ilość osób niepełnosprawnych w poszczególnych województwach w przeliczeniu na 1000 osób	58
Rys. 20. Sytuacja instytucjonalna LZS w województwie Warmińsko Mazurskim.	65
Rys. 21. Udział gmin Województwa Warmińsko-Mazurskiego we współzawodnictwie sportowym szkół podstawowych w roku szkolnym 2011/2012	76
Rys. 22. Zestawienie % szkół podstawowych biorących i nie biorących udziału we współzawodnictwie sportowym w województwie Warmińsko Mazurskim w roku szkolnym 2011/2012. Dane Szkolnego Związku Sportowego.	76
Rys. 23. Poszczególne typy sportu w ramach <i>continuum</i> obszaru sportu	87
Rys. 24. Różnice między sportem powszechnym i wyczynowym	89
Rys. 25. Kluby sportowe należą pośrednio i bezpośrednio do kilku typów instytucji	90
Rys. 26 Nowe Funkcje Warmińsko – Mazurskiej Federacji Sportowej – propozycja	105
Rys. 27. Dotacje przyznane przez samorząd województwa dla Warmińsko Mazurskiego Zrzeszenia Ludowych Zespołów Sportowych w roku 2012.	106
Rys. 28. Filary sportu wyczynowego	111
Rys. 29. Finansowanie imprez sportowych	120
Rys. 30. Udział środków samorządu województwa w imprezach i wydarzeniach sportowych w latach 2011 - 2013	121
Rys. 31. Wysokość środków samorządu województwa na imprezy sportowe w latach 2011-2013	122
Rys. 32. Ilość imprez, które otrzymały wsparcie samorządu województwa w wysokości mniejszej niż 200.000,00 zł	122
Rys. 33 Umiejscowienie Urzędu Marszałkowskiego i jego działań na mapie instytucji zajmujących się sportem	124